

RP: SKLADNEJŠI REGIONALNI RAZVOJ SLOVENIJE IN MANJ
RAZVITIH OBMOČIJ (21-2815-86)

1. POROČILO ZA SINTEZNO ŠTUDIJO:

OBLIKOVANJE KOMPLEKSNEGA MODELA SKLADNEJŠEGA
REGIONALNEGA RAZVOJA SR SLOVENIJE IN MANJ
RAZVITIH OBMOČIJ

2. POVZETKI POROČIL O DELU ZA LETO 1986
Z IZHODIŠČI PROGRAMOV ZA LETO 1987

Koordinator razvojnega projekta:

URBANISTIČNI INŠTITUT SR SLOVENIJE

LJUBLJANA, FEBRUAR 1987

POROČILO ZA SINTEZNO ŠTUDIJO

**"OBLIKOVANJE KOMPLEKSNEGA MODELA SKLADNEJŠEGA REGIONAL-
NEGA RAZVOJA SR SLOVENIJE IN MANJ RAZVITIH OBMOČIJ"**

LJUBLJANA, FEBRUAR 1987

VSEBINA

Stran

I.	OBLIKOVANJE ELEMENTOV ZA SKLADNEJŠI REGIONALNI RAZVOJ V SR SLOVENIJI	1 - 4
II.	GLAVNE ZNAČILNOSTI REGIONALNE DIFE- RENCIACIJE SLOVENIJE	5 - 8
III.	OSNOVNE POLITIKE ALTERNATIVNIH KONCEPTOV DOLGOROČNEGA RAZVOJA POSELITVE SLOVENIJE S POSEBNIM OZIROM NA PROBLEMATIKO POSELITVE	9 -12
IV.	CILJI IN POTI ZA DOSEGANJE SKLADNEJŠEGA REGIONALNEGA RAZVOJA	13 -15
V.	PREDLOG MODELA ZA AKCIJSKI PRISTOP K REŠEVANJU PROBLEMA	16 -19
	GLAVNE ZNAČILNOSTI DELOVNEGA PROGRAMA PROJEKTA S POSEBNIM OZIROM NA PROBLEMATIKO, KI JO OBRAVNAVAJO SODELUJOČE ORGANIZACIJE S PRILOŽENO SHEMO	20 -23

I. OBLIKOVANJE ELEMENTOV ZA SKLADNEJŠI REGIONALNI RAZVOJ V SR SLOVENIJI

1. Izhodišča

1.1. Gospodarska kriza je bistveno zaostрила vprašanje uspešnega gospodarjenja s tistimi faktorji, ki jih zaradi njihovega velikega vpliva na razvoj običajno imenujemo kar razvojni faktorji ali dejavniki. To so predvsem: prostor z nekaterimi svojimi osnovnimi značilnostmi kot so voda, primerna klima, razvita prometna in poselitvena infrastruktura, tudi specifična primernost prostora za nekatere druge izjemne namembnosti (industrijske cone, posebna odlagališča itd.), razpoložljiva delovna sila, njena posebna usposobljenost oziroma znanje, pa kapital, energija, surovine itd. Analiza gospodarjenja s temi faktorji pa nam kaže, da se je zaenkrat povečalo predvsem pomanjkanje teh dejavnikov, ne pa še tudi njihova uspešnejša raba oziroma koriščenje, zato praviloma pada rentabilnost naložb oziroma drugače: ritem gospodarskega razvoja se je upočasnil, pojavlja se problem tehnološkega zaostajanja, nekatere gospodarske dejavnosti se zaobračajo v lokalne prostore in se vanje zapirajo in tako umikajo ne samo iz mednarodne, pač pa tudi iz jugoslovanske in celo slovenske delitve dela. Rešitev iščejo v agresivnejšem pritisku na cone in tako generirajo inflacijska gibanja, zelo slabo pa se organizirajo v smeri trajnejšega zniževanja proizvodnih stroškov. Pregled petletnih razvojnih načrtov celo pokaže, da večji del delovnih organizacij sploh nima razvitega "strateškega tipa mišljenja" oziroma oblikovane razvojne strategije. Tiste delovne organizacije, ki pa presegajo te splošne trende in se kljub zaostrenim pogojem gospodarjenja relativno uspešno razvijajo in celo povečujejo svoje deleže na republiškem, jugoslovanskem in mednarodnih trgih, pa morajo prevzemati čedalje večji del bremena z naraščajočo ceno družbene preorganiziranosti ter produkcijske in upravne neučinkovitosti.

1.2. Izkušnje drugih družb so nam pokazale, da je krizo mogoče prebroditi predvsem z višjo stopnjo organiziranosti, ki praviloma pomeni oblikovanje novega ravnotežja med proizvodnimi dejavniki; razvojna kriza navsezadnje ni nič drugega kot neuspešna kombinacija teh dejavnikov oziroma razpad njihove uravnoveženosti. Zato pa bi potrebovali praviloma večji količino znanja o specifični vlogi vsakega od teh dejavnikov in o medsebojnem učinkovanju enega na drugega. Takega znanja v manj razvitih regijah (pa tudi v bolj razvitih) praviloma nimamo, zato so nam kriza kaže predvsem tudi

kot nemoč v oblikovanju razvojnih projektov, kot pomanjkanje "ustreznih" ali "ustreznejših" razvojnih projektov; to nam je največkrat izgovor za odločanje za klasične investicije, za katere vnaprej vemo, da so navidezna rešitev: največkrat rešitev le za nezaposleno gradbeno operativo in povečano breme za delovno organizacijo, ki se v kriznih časih zainvestira z vlaganjem v zidove ali tekočo produkcijo. Kriza pomeni nujnost, da večjo količino kapitala potegnemo iz trgovinske in produkcijske sfere in ga vložimo v razvojne projekte; s tem se seveda poveča stopnja tveganja, zato je potrebno iskati vse možne povezave, ki pomenijo neke vrste po-zavarovanje za tako tveganje oziroma omogočajo relativno večjo koncentracijo kapitala in dela, nasproti kateri razvojni projekti niso več tako problematično veliki. Tudi to pa zahteva kvalitetne kadrovske ekipe v delovni organizaciji kot na ravni občin; ne toliko v smislu njihovega znanja za pravilno vrednotenje razvojnih dejavnikov, temveč za oblikovanje odločitev, da se pravočasno organizirajo raziskave o teh možnostih.

1.3. S tega zornega kota so praviloma slabo organizirane in usmerjene tudi občinske raziskovalne skupnosti. Njihova glavna naloga je bila, da s svojim programom dela zagotavljajo znanja, ki so nujno potrebna za sprejemanje pravih razvojnih odločitev v okviru oziroma na področju svojih občin. Namesto te, predvsem razvojne usmeritve, pa se te raziskovalne organizacije pod vplivom ljudi iz razvojnih oddelkov delovnih organizacij ali celo iz razvojnih institucij na teritoriju posamezne občine raje spuščajo v dvomljivo financiranje programov raziskovalnih organizacij, najraje njihovih fundamentalnih ali poglobljenih tehnoloških raziskav. Tako prihaja do absurda, da se univerzalne tehnološke raziskave financira v zaprtih lokalnih krogih; to dejstvo s pridom izkoriščajo tudi nekatere raziskovalne organizacije, ki si pustijo svoje raziskave financirati v številnih občinah.

1.4. Vse to je nedvomno vplivalo na sedanjo situacijo, za katero je značilna naslednja ugotovitev: imamo razmeroma veliko raziskovalnega dela, rezultati tega dela pa so marginalni glede na oblikovanje razvojnih usmeritev v občinah in regijah, ki zaostajajo v razvoju oziroma glede na uspešnost vlaganja relativno velikih sredstev v razvoj. V tej ugotovitvi se izraža tudi naraščajoče nezaupanje, ki se pojavlja na obeh straneh: občine in organi, ki se ukvarjajo s skladnejšim razvojem, čedalje bolj neradi vlagajo raziskovalno delo te vrste, raziskovalne organizacije, ki te raziskave opravljajo, čedalje težje prihajajo do sofinanciranja.

Da bi presegli sedanje stanje je nujno potrebno paricalne raziskave o razvojnih možnostih in usmeritvah

povezati in poenotiti v širši projekt, obenem pa povezati in poenotiti tudi interese občin, organizacij in organov, ki se s to problematiko ukvarjajo. Odpreti in organizirati je potrebno širšo strokovno razpravo o rezultatih teh raziskav in doseči družbeno ovrednotenje tako rezultatov kot raziskovalnega dela samega oziroma njegovih izvajalcev na eni strani, na drugi strani pa tudi vlaganja v hitrejši razvoj, kadar to temelji na poprejšnjem raziskovalnem in strokovnem delu ali kadar je zasnovano na drugih principih in izhodiščih. Na osnovi take razprave je treba izločiti dilentatizem in nestrokovnost, kjerkoli se pojavljata: v raziskovalnem in strokovnem delu, v pripravi analiz razvojnih možnosti, planov oziroma njihovi realizaciji. Samo z doslednejšo strokovno selekcijo bo mogoče dvigniti nivo znanja in vrniti zaupanje v raziskovalno delo na tem področju.

- 1.5. To so bili motivi, ki so nas vodili pri pripravi predloga projekta Skladnejši razvoj manj razvitih regij v SR Sloveniji. Projekt smo zasnovali kot trileten, v njem želimo povezati praktično vse raziskave, ki potekajo v sedmih do desetih raziskovalnih organizacijah, poenotiti in obnoviti želimo podatke o razvojnih dejavnikih in analizirati te dejavnike na osnovi skupnega pristopa. Vse ugotovitve naj bi operacionalizirali v model pospeševanja skladnejšega regionalnega razvoja in razvoja manj razvitih območij v SR Sloveniji.

2. Glavni cilji projekta in njihova realizacija

- 2.1. Glavni cilj projekta je oblikovanje uporabnega modela za uspešnejše kombiniranje razvojnih faktorjev oziroma komparativnih prednosti, ki se pojavljajo na posameznem območju in izdelava strokovnih podlag za strategijo skladnejšega regionalnega razvoja. Da bi ta cilj dosegli, moramo s tega zornega kota ovrednotiti rezultate št evilnih dosedanjih raziskav in opraviti nekaj dodat nih. Te posamične raziskave bodo opravile po samezne raziskovalne organizacije, ki sodelujejo v izvedbi projekta, upoštevajoč pri tem skupna izhodišča projekta in njegov osnovni cilj. Ovrednotenje rezultatov pa bo opravljala posebna delovna skupina, sestavljena iz strokovnjakov teh raziskovalnih organizacij in drugih organov oziroma organizacij; njihovo delo bo potekalo v obliki sintetiziranja rezultatov oziroma kot nastajanje modela, ki smo ga označili kot glavni cilj projekta.
- 2.2. V prvem letu naj bi predvsem opredelili razvojne faktorje, ki po samih regijah najbolj vplivajo na razvojne premike. V drugem letu bomo poskušali te faktorje podrobneje analizirati in kvantificirati, da

bi jih lahko v tretjem letu poteka projekta povzeli v enoten model, v katerem ne bo očitna samo njihova ponderacija, temveč tudi njihovo medsebojno povratno učinkovanje. Šele tak pristop bo namreč omogočil izogibanje sedanjim temeljnim napakam, ki se kažejo predvsem v oponašanju razvoja, ne pa v njegovem komplementarnem zasnavljanju. Dosedanje analize, zlasti Inštituta za ekonomska raziskovanja in Ekonomskega centra v Mariboru so namreč pokazale, da oponašanje ali ponavljanje razvoja izjemno hitro povečuje stroške takega razvoja, hkrati pa v obratnem sorazmerju pada učinkovitost posameznih razvojnih dejavnikov; očitno se tu pojavlja problem relativne saturacije oziroma zasičenosti, zaradi katere posamezen dejavnik deluje samo v omejenem obsegu in določenem času. Prav ugotavljanje teh meja po obsegu in času je ena glavnih nalog v refleksiji rezultatov posamične raziskave kot so npr. raziskave o poselitvi, o transportu, o kmetijski ali industrijski produkciji, o surovinah in energiji, o delovnem potencialu in njegovem transportu itd.

II. GLAVNE ZNAČILNOSTI REGIONALNE DIFERENCIACIJE SLOVENIJE

Naravne danosti kot tudi zgodovinski razlogi so vplivali na to, da so se posamezna območja v Sloveniji razvijala z različno dinamiko, kar je pripeljalo do večjih regionalnih razlik v stopnji razvitosti med raznimi območji kot tudi med mesti in podeželjem. Leta 1971 je bil sprejet Zakon o ukrepih za pospeševanje razvoja manj razvitih območij v SR Sloveniji (Ur.l.SRS, št.4/71). Od tedaj dalje je v vseh planskih dokumentih politika skladnejšega regionalnega razvoja uvrščena med temeljne planske cilje.

Osnova regionalne politike v SR Sloveniji je težnja po aktiviranju vseh potencialnih razvojnih možnosti na posameznih območjih, kar naj bi postopoma omogočalo na vseh območjih enakopravnejše pogoje za delo in življenje ter prispevalo k zmanjševanju razlik med manj in bolj razvitimi območji ter med mesti in podeželjem. Teritorij manj razvitih območij in ukrepi za pospeševanje njihovega razvoja pa so se v različnih planskih obdobjih spreminjali. V obdobju (1971-1975) so bile opredeljene kot manj razvito območje naslednje občine: črnomelj, Gornja Radgona, Lenart, Lendava, Ljutomer, Murska Sobota, Ormož, Ptuj, šentjur pri Celju, šmarje pri Jelšah in Trebnje. Nekateri pospeševalni ukrepi pa so veljali tudi za geografski območji Brkini in Kozjansko. Površina manj razvitih občin je predstavljala 18,9% površine Slovenije, v njih pa je tedaj živelo 18,2% vsega prebivalstva. V naslednjih srednjeročnih obdobjih se je število manj razvitih občin postopoma zmanjševalo, večji poudarek kot prej pa je bil dan manj razvitim geografskim območjem in manj razvitim obmejnim območjem.

V srednjeročnem planskem obdobju 1986-1990 bodo imele status manj razvitega območja občine Lenart, Ormož, šentjur pri Celju in šmarje pri Jelšah ter geografska območja Slovenske gorice, Haloze, Kozjansko, Suha Krajina in Pokolpje ter nekatera obmejna območja.

Za manj razvita območja je značilna relativno nižja stopnja razvitosti proizvodjalnih sil in njihova manjša učinkovitost, slabša razvitost terciarnih dejavnosti in družbenega standarda, nižja življenjska raven prebivalstva in v vzročno-posledični povezavi z vsem tem tudi neugodna demografska gibanja: počasna rast, stagnacija ali celo nazadovanje števila prebivalcev in njihova neugodna starostna struktura.

Manj razvita območja so teritorialno medsebojno povezana le v severovzhodni Sloveniji, medtem ko na drugih območjih predstavljajo le otoke. Nobena regija nima v celoti značilnosti manj razvitega območja (še najbližje temu je

pomurska regija), vsa druga manj razvita območja pa so sestavni del pretežno razvitejših regij in so funkcionalno povezana z različnimi regionalnimi središči.

Analiza razvojne dinamike v slovenskih regijah in občinah je pokazala, da so se v obdobju 1970-1980 praviloma hitreje razvijale tiste občine in regije, v katerih je bila raven razvitosti v letu 1970 podpovprečna, počasneje pa tiste občine in regije, v katerih je bila ta raven nadpovprečna. Razlike v stopnji razvitosti med občinami in regijami so se torej zmanjšale, kar kaže na učinkovito izvajanje politike pospeševanja razvoja manj razvitih območij ter postopnega izenačevanja življenjskih in delovnih razmer v slovenskih občinah in regijah v tem obdobju.

V obdobju po letu 1980 pa se je v zaostrenih gospodarskih razmerah in ob zelo nizki gospodarski rasti položaj podpovprečno razvitih občin začel ponovno poslabševati. To velja tako za občine, ki imajo v tem času po zakonu status manj razvitega območja, kot tudi za druge podpovprečno razvite občine. Poslabšanje njihovega položaja po letu 1980 kaže, da so zaostrene gospodarske razmere, zlasti upadanje investicijske aktivnosti in omejevanje razvoja družbenih dejavnosti najprej in najmočneje prizadele prav manj razvita območja. Na tak razvoj so poleg zaostrenih gospodarskih razmer in manjših materialnih možnosti nasploh vplivali tudi skromnejši pospeševalni ukrepi za razvoj manj razvitih območij, če jih primerjamo z obdobjem do leta 1980.

V nekaterih razvitejših občinah in regijah so se začeli pojavljati elementi depresiranosti, ki jih z vidika dolgoročnega razvoja ne bi smeli zanemariti, saj bi njihovo naraščanje in zaostrovanje lahko vplivalo na počasnejši (suboptimalni) razvoj Slovenije kot celote. Kot elemente depresiranosti štejemo nižjo stopnjo rasti gospodarskih investicij, večjo zastarelost opreme in tehnologije, upadanje števila prebivalcev, spremenjeno starostno strukturo prebivalcev, pomanjkanje novih razvojnih konceptov, togo strukturo proizvodnje in podobno.

Analiza gospodarske strukture po regijah in občinah kaže, da je učinkovitost gospodarjenja praviloma višja v bolj razvitih občinah in regijah, ki imajo že dolgoletno industrijsko tradicijo in kljub zastarelosti osnovnih sredstev dosegajo višji dohodek, in nižja v manj razvitih območjih, kjer dosegajo slabše rezultate predvsem zato, ker nimajo ustreznih kadrov in proizvodnih programov, ker zaostaja razvoj terciarnih dejavnosti in je gospodarska in družbena infrastruktura premalo razvita. V razvitejših okoljih, v katerih se kažejo znaki depresiranosti (nekatera stara industrijska naselja), pa je velika zastarelost opreme in tehnologije ter pomanjkanje novih proizvodnih programov eden od osnovnih omejitvenih dejavnikov nadaljnjega razvoja.

Slovenske občine se po gospodarski strukturi zelo

razlikujejo. Gospodarsko močne občine so zlasti v centrih družbenopolitičnih skupnosti (Ljubljana, Maribor, Celje, Koper...), gospodarsko šibke občine pa so v večini primerov na obrobju (zlasti v pomurski in dolenski regiji). V posebno skupino bi morali šteti tako imenovane primestne občine (pa tudi izvenmestna naselja nekaterih mestnih občin), ki imajo skromno gospodarsko strukturo in so uvrščene med slabše razvite slovenske občine (npr. Maribor-Pesnica, šentjur pri Celju, Grosuplje, Litija, del občine Ljubljana Vič-Rudnik). Te občine so zelo odvisne od potreb teh središč in možnosti, ki jih nudijo ta središča za zaposlovanje v delovno intenzivnih proizvodnjah. Zato je njihova lastna industrijska struktura zelo skromna, terciarne dejavnosti pa zelo slabo razvite, tako so prebivalci teh občin prisiljeni zadovoljevati tovrstne potrebe v bližnjih središčih. Nizka stopnja razvitosti terciarnih dejavnosti postaja vedno pomembnejši kazalec nerazvitosti nekega območja.

Za nadaljnji razvoj nekega območja sta osnovnega pomena dva faktorja:

1. razvojna obetavnost obstoječe proizvodnje z vidika razvojne in tehnično-tehnološke intenzivnosti, izvozne usmerjenosti, energetske in surovinske zahtevnosti, poslovne uspešnosti, reprodukcijske sposobnosti, varstva okolja;
2. struktura kadrov v gospodarstvu in možnosti njihovega izboljšanja.

če s tega vidika ocenjujemo razvojne možnosti v slovenskih regijah, lahko na osnovi dosedanjih analiz ugotovimo:

- da se v zasavski regiji pojavljajo izraziti elementi depresiranosti, da ima nizek delež razvojno obetavnih proizvodenj v obstoječi strukturi proizvodnje, da ji primanjkuje novih obetavnih razvojnih programov, da ima togo proizvodno strukturo in da je premalo povezana z drugimi regijami,
- da ima pomurska regija kot najmanj razvita regija zelo nizek delež razvojno obetavnih proizvodenj v industriji, da ji primanjkuje prodornih novih proizvodnih programov, da je na splošno gospodarstvo slabše uspešno; kot ugodno izhodišče pa ocenjujemo projekte na področju kmetijstva in turizma, za katere ima regija dobre naravne možnosti,
- tudi spodnje-posavska, dolenska, kraška in goriška regija imajo v obstoječi strukturi proizvodnje nizek delež razvojno-obetavnih proizvodenj, primanjkuje jim razvojnih projektov v industriji in zlasti v kmetijstvu (kljub ugodnim naravnim možnostim), manjka jim tudi

obetavnih nosilcev razvoja (večje delovne organizacije ali SOZD),

- v osrednjeslovenski, savinjski in podravski regiji se pojavljajo problemi zaradi prevelike osredotočenosti proizvodnje v centrih in zaradi zaostajanja obrobni in primestnih občin, čeprav imajo te regije sicer ugodno gospodarsko strukturo in dobre kadre. Nujno je zagotoviti tudi skladnejši razvoj znotraj teh velikih regij, kjer so razlike v razvitosti med občinami zelo velike.

III. OSNOVNE POLITIKE ALTERNATIVNIH KONCEPTOV DOLGOROČNEGA RAZVOJA RAZVOJA POSELITVE SLOVENIJE S POSEBNIM OZIROM NA PROBLEMATIKO POSELITVE

Poselitev je samo najbolj viden izraz številnih sestavin družbenega razvoja na sploh. Ko govorimo o načelih skladnejšega regionalnega razvoja, se nujno ustavimo ob vprašanju kakšen koncept nadaljnjega razvoja poselitve v Sloveniji bi bil najbolj primeren. Pri tem vsekakor mislimo tudi na odgovarjajoče koncepte gospodarskega razvoja in pa sploh razvoja posameznih sektorjev in ustvarjanju ustreznih življenjskih in delovnih pogojev, pri čemer tudi varstva okolja ni izzveto.

že pred desetletji je bilo v Sloveniji sprejeto načelo policentričnega razvoja, kaj pa naj si pod tem predstavljamo, ni bilo nikoli do kraja razčiščeno. Zato si policentrizem eni predstavljajo na ravni regij v sklopu Slovenije, drugi v okviru občin ali pa še nižje. Poglejmo si, kaj je bilo potem, ko je bilo načelo policentričnega razvoja sprejeto še napravljenega pri razjasnjevanju različnih stališč o bodočem razvoju poselitve Slovenije.

V sintezi (povzetki strokovnih gradiv, ki zadevajo prostorski plan Slovenije), ki jo je leta 1977 izdelal Zavod SR Slovenije za družbeno planiranje v sodelovanju z drugimi ustanovami in posamezniki so vzporedno s plansko demografsko projekcijo podane tudi nekatere osnovne predpostavke po katerih naj bi se ravnali pri oceni nadaljnjega razvoja poselitve v posameznih občinah. Ta izhodišča odpirajo le nekaj dodatnih pogledov na policentrizem:

1. V vseh občinah Slovenije naj bi praviloma obdržali vsaj sedanje število prebivalcev. To pomeni, da lahko občine oddajo tudi del naravnega prirastka drugim občinam.
2. V občinah, ki kažejo tendenco nazadovanja predvsem zaradi zmanjševanja števila prebivalcev, je treba postopno doseči ohranitev sedanjega obsega poselitve.
3. V obmejnih občinah je treba zaustaviti selitveni odliv, število prebivalcev pa naj se zadrži vsaj v obsegu naravne rasti v mejah občine.
4. V občinah, v katerih je po konceptu policentričnega razvoja regionalno središče, smo predpostavili maksimalni možni razvoj po varianti spontanosti, vendar to velja le, kadar spontani razvoj ne bi bil pretirano močan.
5. Stremeti je treba za tem, da se razmerja v deležih prebivalstva po regijah SR Slovenije ne spreminjajo v škodo

manj razvitih območij (v primerjavi z današnjim stanjem). To razmerje pa popravimo tako, da se povečuje delež in število prebivalcev v ogroženih regijah.

6. Predvidevamo močnejše vračanje delavcev, ki so na začasnem delu v tujini.

V analizi razvojnih možnosti SR Slovenije 1986-1995/2000 je v tabeli 7.1 predstavljeno gibanje števila prebivalcev od leta 1981 do 2001 po oceni naravne rasti in po variantah zmerne koncentracije in disperzije za vsa slovenska medobčinska območja (regije).

Število prebivalcev Slovenije za leto 2001 je za obe varianti enako, tudi na ravni regij med variantama ni velikih razlik. Še največja razlika je pri osrednji slovenski regiji, a še tu znaša le 15 000 prebivalcev oziroma 2.6%. Pač pa so velike razlike med variantama v številu prebivalcev na ravni občin, in še bolj znotraj njih.

Varianta zmerne koncentracije prebivalstva predvideva še nadaljnje praznenje nekaterih območij v korist urbanih aglomeracij in občinskih centrov. Ta varianta zahteva le majhne spremembe sedanjih selitvenih teženj. Glede na izvedljivost je seveda manj zahtevna, saj ne zahteva korenitih posegov v dosedanje razvojne težnje v Sloveniji. Lahko bi rekli, da je ta varianta na nek način bolj realistična oziroma verjetna, nikakor pa ni vedno bolj primerna, čeprav nekako sledi konceptu policentričnega razvoja Slovenije in predvideva bolj uravnotežen razvoj posameznih regij. Varianta disperzije skuša obdržati sedanje število prebivalcev tudi v območjih, kjer prevladuje odseljevanje, in kjer je zaradi slabe starostne sestave prebivalstva že ogrožen naravni prirastek. Zahteva velike napore za zaustavitev pretiranega odseljevanja iz odročnih območij in doseljevanja v območja koncentracije. Pomeni pa bolj skladen razvoj vseh območij Slovenije ter preprečitev propadanja številnih naselij v odročnih območjih.

Prispeva tudi k bolj skladnemu razvoju vseh območij Slovenije, ohranitvi kulturne krajine v območjih praznenja in k manjši porabi kmetijskih površin za urbane namene v območjih koncentracije.

Obe varianti predvidevata zmanjšano doseljevanje v Slovenijo in enako število prebivalcev Slovenije leta 2001. To bi povečalo od 1.890.000 leta 1981 na 2.170.000 leta 2001, kar je za 280.000 v dvajsetih letih ali 14.000 letno. Skupni prirast znaša nekaj manj kot 15% ali 0,74% letno. Če predvidevamo, da se bo doseljevanje v Slovenijo zmanjševalo, bi doseljevanje predstavljalo 25% porasta števila prebivalcev, ostalih 75% porasta pa bi predstavljala naravna rast. Republiški selitveni saldo, ki je leta 1981 znašal cca 5.000 bi leta 2000 znašal samo še 2000. Razlika med variantama se pokaže šele pri razporeditvi prebivalstva

znotraj Slovenije.

V variantni zmerne koncentracije gre polovica vsega republiškega selitvenega salda v ljubljansko regijo, druga polovica pa se razporedi v ostale regije, skladno z deležem novo zaposlenih v obdobju 1971-1981 (brez ljubljanske regije). Po varianti disperzije pa se republiški selitveni saldo razporedi po regijah skladno s stopnjo zaposlovanja v obdobju 1971 do 1981.

Kriteriji za razporejanje naravnega prirastka v variantah disperzije in zmerne koncentracije

Osnovne predpostavke variante disperzije so:

- cone, v katerih so občinski centri, obdrže celotno naravno rast;
- cone, kjer je število prebivalcev v obdobju 1971-1981 porastlo, obdržijo celotno naravno rast;
- cone, kjer se je število prebivalcev v obdobju 1971-1981 znižalo, oddajo celotno naravno rast in obdrže število prebivalcev iz leta 1981.

Poseben problem pa nastopi v conah, kjer je zaradi dolgotrajnega odseljevanja starostno-spolna sestava že tako slaba, da je naravni prirastek negativen (presežek števila umrlih nad številom rojenih). Po predpostavkah variante disperzije tudi te cone obdrže število prebivalcev iz leta 1981, primanjkljaj, ki nastane zaradi negativne naravne rasti, pa se uravnava na ravni posameznih občin in se črpa iz con s pozitivnim selitvenim potencialom.

Osnovne predpostavke variante zmerne koncentracije so:

- cone, v katerih ležijo občinski centri, v vsakem primeru obdržijo celotno naravno rast;
- cone, kjer daje ekstrapolacija trenda za obdobje 1971 do 1981 do leta 2001 večje vrednosti kot naravna rast, obdržijo celotno naravno rast;
- cone, kjer daje naravna rast do leta 2001 večje vrednosti kot ekstrapolacija trenda 1971 do 1981, oddajo vso razliko.

Selitveni potencial je torej vsota presežkov naravne rasti nad ekstrapolacijo trenda v posameznih conah. Zbira se na ravni vsakega medobčinskega območja posebej in se nato v okviru vsake regije dodeli v 25 izbranih centrov enako kot pri razporeditvi republiškega selitvenega salda pri varianti disperzije. To pomeni, da vsako medobčinsko območje obdrži celotni naravni prirastek, preliva pa se med občinami znotraj območja.

Na tej osnovi ima dolgoročni družbeni plan Slovenije za obdobje 1986 do 2000 poselitev obdelano takole:

Politika poselitve bo temeljila na zasnovi zmerne koncentracije, ki predpostavlja, da bo prebivalstvo po posameznih regijah naraščalo v glavnem v skladu z naravnim prirastkom v teh regijah, v regijah pa bo prišlo do znatnejše koncentracije v regionalnih središčih in njihovi okolici. V skoraj polovici občin pričakujemo znatnejšo koncentracijo prebivalstva tudi v njihovih središčih. Naraščanje regionalnih in nekaterih občinskih središč bo deloma tudi povzročilo priseljevanje prebivalcev iz drugih območij Jugoslavije. Druga občinska središča pa bodo obdržala vsaj naravno rast, medtem ko se bo prebivalstvo zunaj območja teh središč še nadalje odseljevalo, vendar pa praviloma ne z demografsko ogroženih območij. Občine bodo z medobčinskim sodelovanjem, ob upoštevanju teh usmeritev ustvarile razmere, da v nobeni občini število prebivalstva ne bo nazadovalo, v občinah ob državnih mejah pa bo zadržan vsaj znaten del naravnega prirasta.

Dolgoročna usmeritev v ustreznejšo poselitev slovenskega prostora terja: ustvarjanje dolgoročnih razmer za ohranitev prebivalstva na posameznih depopulacijskih območjih z odpiranjem delovnih mest, z razvojem storitvenih in družbenih dejavnosti in z izgradnjo infrastrukturnega omrežja, ter racionalno zaposlovanje, ki bo preprečilo pretirano koncentracijo prebivalstva v posameznih območjih. V skladu s predvideno politiko poselitve bo treba hitreje odpirati delovna mesta, zlasti v pomurski regiji, pa tudi spodnje posavski in podravski.

Pravkar citirana izhodišča iz dolgoročnega plana Slovenije sicer nakažejo zeleno smer razvoja poselitve, konkretna opredelitev koncepta za posamezna območja pa je še vedno prepuščena pripravljalcem strokovnih gradiv, ne da bi imeli na razpolago dovolj jasno dodelane kriterije, ki bi jih morali pri tem upoštevati.

Zato bo tudi ena od nalog projekta: "Skladnejši regionalni razvoj....", da pripomore k primerni opredelitvi razvojnih ciljev posameznih, posebej še manj razvitih območij Slovenije. Za doseg te ciljev je nujno povezovanje z širšimi (gospodarskimi in drugimi) cilji družbenega razvoja.

IV. CILJI IN POTI ZA DOSEGANJE SKLADNEJŠEGA REGIONALNEGA RAZVOJA

Osnovni cilj skladnejšega regionalnega razvoja je, doseči čim bolj enake pogoje za življenje in delo v vseh območjih Slovenije ob usmeritvi na zmerno koncentracijo prebivalstva in zagotovitev take poselitve, ki bo omogočala racionalno izrabo naravnih in drugih razvojnih možnosti na vseh območjih.

Dosedaj izdelane raziskave, ki so obravnavale problematiko skladnejšega regionalnega razvoja v SR Sloveniji, so dale dobre podlage za ugotovitve, katere cilje želi družba na tem področju realizirati in s kakšno dinamiko naj poteka razvoj v manj razvitih območjih. Dolgoročni plan SR Slovenije za obdobje od leta 1986 do leta 2000 med cilji opredeljuje tudi uresničevanje skladnejšega regionalnega razvoja, pri čemer eksplicitno opredeljuje, da bodo intenzivnejši in obogateni pospeševalni ukrepi omogočili hitrejše zmanjševanje razlik v stopnji gospodarske razvitosti, tako da po letu 1990 ne bi bilo več občin, ki bi kot celota potrebovale celovit sistem pospeševalnih ukrepov. Tudi usmeritve družbenega plana SR Slovenije za obdobje 1986-1990 so naravnane na ta cilj z navedbo konkretnih pospeševalnih ukrepov, ki bi jih posamezni subjekti morali izvajati za doseg tega cilja. Pri tem pa posebej opozarja, da morajo biti zaradi različnih razvojnih problemov posameznih manj razvitih območij tudi spodbujevalni ukrepi različno intenzivni. Osnovna vsebinska naravnost ukrepanja, kot jo opredeljujejo planski akti, je v spodbujanju vlaganj na podlagi interesnega združevanja dela in sredstev in s tem omogočanje: postopne preobrazbe obstoječe gospodarske strukture v bolj perspektivno, hitrejšega razvoja kmetijstva in zagotovitev ustreznih infrastrukturnih ter drugih razmer.

Racionalna izraba potencialnih možnosti na vseh območjih, zlasti še aktiviranje naravnih, demografskih, infrastrukturnih in drugih možnosti v skladu z razvojnimi interesi posameznega območja in Slovenije kot celote, predstavlja osnovno pot za doseganje skladnejšega regionalnega razvoja. Poleg tega pa so in bodo tudi v bodoče potrebni posebni ukrepi za pospešitev razvoja na manj razvitih in obmejnih območjih, pa tudi na drugih problematičnih območjih.

Po naši oceni pomeni naša regionalna politika kombinacijo obeh vidikov razvoja v prostoru. Prvi vidik je naravnost regionalne politike na "place prosperity", ki zahteva enakomerno porazdelitev proizvodnih in storitvenih dejavnosti in dodatna sredstva za razvoj nekaterih območij, četudi so ekonomski učinki manjši. Drugi vidik pa je naravnost na "people prosperity", ki pomeni določeno koncentracijo proizvodnih dejavnosti in delovnih mest v enem

ali več središčih, ob ugodnejših prometnih povezavah, ki omogočajo tudi prebivalstvu iz širše okolice zaposlitev in s tem prosperiteto.

Pri oblikovanju politike in ukrepov skladnejšega regionalnega razvoja v Sloveniji bomo morali upoštevati različnost razvojne problematike vsaj v treh okoljih:

1. v manj razvitih, pretežno agrarnih, vključno hribovitih območjih
2. v mestih in industrijskih naseljih z močno koncentracijo proizvodnje in storitvenih dejavnosti, kjer se pojavljajo ekonomski, ekološki, socialni in prostorski problemi zaradi vse večje koncentracije prebivalstva in proizvodnje zlasti tam, kjer se pojavljajo elementi depresiranosti.
3. v primestnih območjih, za katere je značilna velika dnevna migracija.

Ekonomska politika na področju regionalnega razvoja bo morala ob upoštevanju pogoja enotnega trga in gospodarskega sistema ukrepati zlasti v naslednjih smereh:

1. uresničevanje policentričnega koncepta razvoja
2. razvoj gospodarske infrastrukture
3. razvoj družbene infrastrukture
4. usmerjanje rabe prostora
5. ukrepi za specifična območja (manj razvita, hribovita, obmejna območja itd).

Pri razvoju posameznih gospodarskih dejavnosti bodo morale biti upoštevane razvojne prednosti in omejitve posameznih območij oziroma regij. Zahtevnost procesov prestrukturiranja gospodarstva bo večja na nekaterih območjih, kjer je obstoječa proizvodnja razvojno manj obetavna in bo treba hitreje odpirati nova delovna mesta za že zaposlene (to velja zlasti za zasavsko in pomursko regijo, pa tudi spodnjo posavsko, dolensko in goriško regijo).

Z ustvarjanjem razmer za produktivnejše kmetijstvo bo treba ohraniti primeren odstotek kmečkega prebivalstva v vseh območjih v skladu z naravnimi pogoji za kmetijstvo (zlasti še v hribovitih in drugih območjih), kjer se število prebivalstva zmanjšuje).

Občine morajo pri odločitvah o namenski rabi prostora upoštevati specifične lastnosti nekega območja (npr. izrazito turistično ali kmetijsko ali industrijsko območje) in pospeševati razvoj komplementarnih dejavnosti ter razreševati konfliktna situacije v prostoru (npr.: turizem, industrija), nikakor pa ne ustvarjati novih, dodatnih konfliktnih situacij.

Na specifičnih območjih bo treba še nadalje podpirati gospodarski razvoj z dodatnimi ukrepi: davčne in druge olajšave, ki so v pristojnosti republike, ugodnejši kreditni pogoji (v pristojnosti bank), s sistemom solidarnosti (v družbenih dejavnostih), s pospešenim razvojem gospodarske infrastrukture (ukrepi v okviru SIS materialne proizvodnje). Vse to naj potegne potencialne investitorje zlasti s področja industrije in drobnega gospodarstva na manj razvita območja.

Prizadevanja za skladnejši regionalni razvoj morajo biti tudi sestavni del ekonomske politike in ukrepov na drugih področjih (zlasti še v sektorski politiki in politiki cen ter davčni politiki), ker lahko z ukrepi npr. cenovne politike, ki pospešuje ali zavira razvoj nekega gospodarskega področja, bistveno vplivamo na razvoj tistih območij, kjer je v strukturi gospodarstva tak sektor močnejši (npr. kmetijstvo, proizvodnja surovin, proizvodnja sredstev za delo, drobno gospodarstvo).

V. PREDLOG MODELA ZA AKCIJSKI PRISTOP K REŠEVANJU PROBLEMA

Raziskava je zastavljena tako, da bo zagotovila pogoje za vzajemno odpravljanje problemov v zvezi s pospeševanjem skladnejšega regionalnega razvoja. To pomeni, da bi morali akcijo zasnovati na interaktivnem pristopu, ki bi zagotavljal odpravljanje problemov manj razvitih območij ob istočasnem reševanju kar največ specifičnih problemov, ki zadevajo razvita območja (pretirana koncentracija proizvodnih dejavnosti in prebivalstva, s tem poslabša kakovost bivalnega okolja in pd.). Tako zasnovana raziskava pa zahteva interdisciplinarni pristop, ki bo zagotavljal podlago za konkretno aktivnost s katero bomo odpravljali ugotovljene probleme in ki bo temeljila na konkretnih vlaganjih, ki jih bodo spremljali vsi v srednjeročnih planskih aktih opredeljeni ukrepi. Takšen raziskovalni pristop zahteva kontinuirano aktivnost, ki bo na eni strani področno strukturirana po posameznih specifičnih znanjih (industrijske panoge in na to vezana različna tehnološka vprašanja, kmetijstvo, infrastruktura, demografija, socialna vprašanja idr.), po drugi strani pa območno organizirana glede na potrebo spoznanj konkretnih specifičnosti posameznih območij oziroma regij.

Zato raziskava prvenstveno odgovarja na vprašanje, kako zagotoviti konkretne rezultate enakomernejšega regionalnega in pospešenega razvoja manj razvitih območij. Model akcijskega pristopa je zasnovan na naslednjem:

1. Dosedanja praksa uresničevanja razvojnih usmeritev na področju skladnejšega regionalnega razvoja je med drugim pokazala, da ni mogoče problemov odpravljati zgolj z znanstveno raziskovalnim pristopom in s pomočjo političnih in ekonomskih ukrepov, ampak je potrebno model akcijskega pristopa graditi na zagotovitvi podpore prebivalstva in njegovega neposrednega sodelovanja pri odpravljanju razvojnih problemov na določenem območju.
2. Projekt naj bi dal strokovne osnove za uspešnejšo kombinacijo razvojnih faktorjev oziroma komparativne prednosti, ki se pojavljajo na posameznih območjih in na tej osnovi postopna preobrazba obstoječe gospodarske strukture v bolj perspektivno, zlasti tam kjer bistveno odstopa od temeljnih razvojnih usmeritev SR Slovenije, ki so opredeljene v dolgoročnih in srednjeročnih planskih aktih. Zagotoviti bo treba uspešnejšo kombinacijo razvojnih faktorjev oziroma komparativnih prednosti, ki se pojavljajo na posameznem območju.

3. V nadaljnjem proučevanju bo potrebno razdelati koncept policentričnega razvoja SR Slovenije, ki je sedaj le načelno opredeljen. Predvsem ga je treba opredeliti glede razvojnih odnosov v okviru omrežja središč, to je odnosov med posameznimi središči (regionalnimi) kakor tudi do njihovega širšega zaledja (regije). Ta koncept bi morali obdelati tako glede nekaterih proizvodnih dejavnosti in gospodarske infrastrukture ter mreže družbenih dejavnosti.

Pri vsem pa je treba upoštevati načela smotrnega razvoja Slovenije kot celote, kot tudi stališča hitrejšega razvoja posameznih območij.

4. Pri pospeševanju razvoja manj razvitih območij mora biti cilj ne samo hitrejši razvoj v svoji imaginarni obliki ampak predvsem izboljšanje kvalitete življenja tamkajšnjega prebivalstva. To zahteva na podlagi vzpostavitve ustreznega informacijskega sistema animacijsko aktivnost, ki bo ob objektivnih možnostih zagotovila pozitiven subjektivni odnos do sodelovanja v razvoju. Upoštevati je namreč treba, da leži večina manj razvitih območij na obrobju Slovenije z neustrezno demografsko strukturo in številnimi delavci v dnevni delovni migraciji in tudi na delu v tujini. Le-ti pa predstavljajo pomembne potencialne rezerve delovnega kontingenta na svojem domicilnem območju, če bodo na osnovi kvalitetno posredovanih informacij o možnostih za zaposlitev, nastanitev, odpiranje obratov drobnega gospodarstva, kot so obrtne delavnice, gostišča, trgovine in drugih storitvenih ali proizvodnih dejavnosti, ugotovili lastne interese. Na tak način bi dokaj uspešno lahko reševali enega ključnih problemov manj razvitih območij, to je demografskega, ki se lahko po drugi strani pozitivno efektuira pri odpravljanju nekaterih problemov razvitih območij.

Problem razvoja manj razvitih območij je tudi neposredno vezan na možnosti razvoja industrije. Prav tako pa se je v dosedanji praksi zelo jasno pokazalo, da samo z regionalnim interesom po razvoju industrije tega problema ni bilo moč reševati. Regionalni interes se je izkazoval le sekundarno ob primarno lastnem interesu OZD iz razvitih območij, ki se je izkazoval skozi ugodne pogoje zagotovitve zemljišča s komunalno opremljenostjo, cenejšo delovno silo, uvajanje novih tehnologij v matični OZD in selitvijo stare tehnologije v dislocirane obrate ipd. Tudi vnaprej bi morali izhajati iz nesporne prisostnosti ekonomskega interesa po odpiranju industrijskih obratov na manj razvitih območjih in pri tem koristiti vse pozitivne vidike, ki sicer kratkoročno pogostokrat niso vidni, dajejo pa velike razvojne perspektive na daljši rok. Pozitivni

primeri dosedanje prakse na tem področju so se pokazali v tem, da so se iz začetnih obratov s skromno proizvodnjo in siromašno kadrovske zasledbo postopoma razvili sodobni obrati, ker so omogočili zaposlitev in izobraževanje ambicioznim domačinom, pritegnili pa tudi predvsem mlade strokovnjake iz razvitih območij, ki v le-teh niso mogli uveljaviti svojih ambicij. Teh izkušenj se kaže sistemsko lotevati z aktivnim pristopom obojestranskega posredovanja možnosti za takšne naložbe ob nadaljnjem zagotavljanju vseh za ta namen s planom opredeljenih spremljajočih pospeševalnih ukrepov. Takšen pristop pa ne sme biti razumljen kot prenos tehnoloških in ekoloških problemov razvitih območij na manj razvita, ampak predvsem logična pot razvoja v osvajanje zahtevnih tehnologij skozi pridobivanje znanja na sprva enostavnejših tehnologijah, ki pa morajo ustrezati kriterijem prestrukturiranja gospodarstva iz dogovora o temeljnih družbenega plana SR Slovenije za obdobje 1986-1990.

5. Dosedanje raziskave so tudi jasno pokazale, da je pospešen ekonomski razvoj mogoče doseči le s hkratnim razvijanjem industrije kmetijstvain drugih gospodarskih dejavnosti. Razvoj kmetijstva na manj razvitih območjih je še toliko bolj aktualen, ker lahko delno pripomore tudi k reševanju enega bistvenih problemov razvitih območij, to je reševanje problema tehnoloških presežkov zaposlenih, ki najhujše zadeva priučene in polkvalificirane delavce, ki bi se morali reprofesionalizirati in zaposliti na novih delovnih mestih ob spremenjenih pogojih in v drugih krajih. Ti ukrepi pa predstavljajo velik družbeni strošek z negarantiranim pozitivnim učinkom. Glede na to, da je po drugi strani mnogo neobdelanih in še več slabo obdelanih kmetijskih površin in manj razvitih območjih, bi bila reagrarizacija v povezavi s pluriaktivnostjo kmečkih gospodarstev in razvojem drobnega gospodarstva najustreznejša rešitev tako za posepešn razvoj kmetijstva kot tudi za povečan delež aktivnega prebivalstva na območjih, ki so tudi z drugih vidikov glede poselitve problematična (hribovita, obmejna območja ipd.). Z izborom najustreznejše kmetijske proizvodnje in upoštevanjem možnosti afirmacije male in srednje velike kmetije v povezavi z dopolnilnimi aktivnostmi je mogoče s kmetovanjem zagotoviti solidno eksistenco (pozitivni primer je Japonska).

6. Za odpravljanje obojestranskih problemov tako razvitih kot manj razvitih je pomembna uveljavitev majhnih gospodarskih enot tako v družbenem kot v zasebnem sektorju. majhnih gospodarskih enot tako v družbenem kot v zasebnem sektorju. S tem bi zagotavljali večjo fleksibilnost proizvodnih faktorjev z vsemi pozitivnimi ekonomskimi učinki. Poleg proizvodnje se kažejo na tem področju velike možnosti tudi na področju turizma in

drugih terciarnih dejavnostih.

7. Glede na pretežno nerazvitost velikega dela obmejnih območij velja bolje izkoristiti prednosti, ki jih omogoča obmejno sodelovanje po vzoru razvitih zahodnoevropskih držav. S pospeševanjem konkretnih oblik takšnega sodelovanja bi lahko prispevali k hitrejšemu razvoju predvsem terciarnih dejavnosti. S tega vidika so v naših obmejnih regijah možnosti čezmejnega sodelovanja še izredno slabo koriščene.
8. Za zagotovitev kvalitete življenja ni pomembna samo ekonomska rast, ampak tudi zagotovitev možnosti za zadovoljevanje in razvijanje drugih potreb prebivalstva. To zahteva vzporednost razvoja družbenih dejavnosti, predvsem osnovnošolsko izobraževanje, zdravstvo, kulturo, šport in rekreacijo in pa socialno varstvo za otroke, bolne in ostarele. Pri tem je ob skrčenih materialnih možnostih za razvoj družbenih dejavnosti izredno pomemben aktivni odnos prebivalcev do razvojnih problemov na teh področjih.

Poročilo o sintezni študiji: "Oblikovanje kompleksnega modela modela skladnejšega regionalnega razvoja SR Slovenije in manj razvitih območij" je pripravila medinštitutska delovna skupina v sestavi:

BRIŠKI ANDREJ
GOSAR LOJZE
KUKAR STANKA
PINTAR EMIL-MILAN
PRAZNIK BOJAN

D O D A T E K :

GLAVNE ZNAČILNOSTI DELOVNEGA PROGRAMA PROJEKTA S POSEBNIM OZIROM NA PROBLEMATIKO, KI JO OBRAVNAVAJO SODELUJOČE ORGANIZACIJE

Delovni program je kot je že bilo omenjeno zasnovan tako, da omogoča, da se delo sodelujočih ustanov čim bolj vključuje v enotni koncept projekta. S tem naj bi tudi bilo doseženo čim večje sodelovanje vseh, ki so vključeni v projekt in da bi čim večji poudarek dali pospeševanju tistih usmeritev, ki so že ali pa vključevanju novih.

Projekt je zastavljen v dveh glavnih smereh:

- prispeva naj k razrešitvi načelnih vprašanj glede ustvarjanja pogojev za skladnejši razvoj na najrazličnejših področjih: sektorjih gospodarstva, itd.
- z metodološkimi in načelnimi prispevki iz prve alineje naj pospeši delo na raziskavah kakor tudi operativno delo v posameznih regijah Slovenije. S tem bi tudi delo občinskih raziskovalnih skupnosti prišlo veliko bolj do izraza saj bi na ravni Slovenije povezovali strokovne izsledke in s tem omogočali veliko bolj kvalitetne rezultate tudi pri tistih študijah, za katere je na razpolago relativno zelo malo sredstev,
- to naj se odraža z izdelavo kompleksnega modela za pospeševanje razvoja manj razvitih območij Slovenije, naj omogoči izvajanje ob konkretnih primerih. Kakor je že iz pravkar podane obrazložitve razvidno naj bi posamezne raziskave postopoma dopolnjevale mozaik z regionalnega kot tudi z vsebinskega vidika.

Delovni program naj bi omogočil čim bolj uspešno povezovanje dela posameznih inštitucij. Predpostavlja vrsto medsebojnih usklajevanj in odpira tudi možnosti za sprotno dopolnjevanje. Oglejmo si osnovne misli glavnih skupin poglavij delovnega programa, ki ga bomo morali seveda po posameznih točkah podrobneje razdelati. O podrobnejši razdelavi programa bo tudi lažje usklajevati in usmerjati delo sodelujočih:

Navajamo le glavne skupine poglavij oziroma delovnih faz, ki so označene z velikimi črkami:

- A Razvojni cilji z vidika potreb prebivalstva
V vseh območjih Slovenije bi bilo potrebno stremeti za dosego naslednjih ciljev:
- ohraniti poselitev
 - izboljšati življenjske in bivalne razmere
 - zvišati dohodek
 - ipd.
- če hočemo to doseči moramo omogočiti čim večje možnosti za šolanje in zaposlovanje posebej še mladega prebivalstva in izboljšati tudi kvalifikacijsko sestavo aktivnega prebivalstva. Vse to zahteva ustrezno število in sestavo novih delovnih mest.
- B Analiza stanja v industriji, gradbeništvu, trgovini, obrti itd.
- C Analiza stanja v kmetijstvu in gozdarstvu
- D Analiza stanja v gospodarski infrastrukturi
- E Analiza stanja v družbeni infrastrukturi
Analiza stanja in težnja razvoja v pravkar opisanih dejavnostih naj bi pokazala najprej osnovne značilnosti in pomanjkljivosti v strukturi dejavnosti posameznih območjih, potem pa predvsem nakazala možnosti za izboljšanje stanja v vsakem pogledu. Osnovno izhodišče je, da je treba najprej opredeliti možnosti za bolj učinkovito izkoriščanje obstoječih kapacitet ter smotrno uvajanje novih dejavnosti. Posebej na področju kmetijstva je treba posebno pozornost nuditi dopolnilnim dejavnostim. Sumarij najrazličnejših oblik novih možnosti za bolj racionalno izkoriščanje delovne sile pokaže kapaciteto vseh sektorjev dejavnosti skupno. To se izrazi v naslednjem poglavju
- F Možnosti za povečanje števila delovnih mest
Soočenje vsote ugotovljenih možnosti za povečanje števila delovnih mest z oceno demografskih potreb po novih delovnih mestih, ki je bila izražena v poglavju A nam pokaže na bistvena odstopanja od željenega stanja in tudi na ovire za uresničenje poselitvenega koncepta. V kolikor je demografska potreba po delovnih mestih v nekem območju bistveno večja od skupnih možnosti za povečanje števila delovnih mest, ki so bile ugotovljene ob presoji zaenkrat ugotovljivih kapacitet, je to opozorilo, da je željeni koncept razvoja poselitve (npr. preprečiti depopulacijo določenega območja zaradi odseljevanja) težko izvedljiv. V tem primeru je pač potrebno ponovno preverjati dodatne možnosti za zaposlovanje.

- G Planski dokumenti, analize in pobude nosilcev razvoja ter prebivalcev
Kritično je treba soočati razpoložljiva strokovna gradiva o usmerjanju nadaljnega razvoja na območju posameznih občin in pa plane posameznih nosilcev razvoja in krajevnih skupnosti. Pokazalo se bo, da razvojni cilji pogosto niso na širši ravni usklajeni in da pogosto ne upoštevajo širše vizije in novih možnosti razvoja. Posebej še v času gospodarske krize je treba nosilcem razvoja nakazati možnosti za bolj optimistično in radikalno uvajanje novih pobud. Pri tem je posebej treba opozarjati tudi na potrebe lokalnega prebivalstva ne pa samo na tržni vidik.
- H Ustanovitev konzorcija za izvajanje projekta
Najti je treba ustrezní formalni okvir za spremljanje in pospeševanje realizacije projekta. Delo na projektu s pripravo predlogov za izboljšanje stanja za razliko od tradicionalno izdelanih planov seveda še ne more biti končano.
- I Problematika v zvezi z zagotovitvijo finančnih sredstev za izvedbo investicij
V tej skupini poglavij gre za analize, ki naj nakažejo kakšne investicije so z narodno gospodarskega in podjetniškega vidika v nekem območju ali za določen sektor primerne. Gre tudi za zagotovitev ustreznih kadrov ter za vključevanje novih strokovnjakov.
- J Spremljanje izvajanja projekta - monitoring
Gre za eno od ključnih sestavin za izvedbo projekta. Posebno pozornost je treba dati opredelitvi nosilcev aktivnosti za izvedbo posameznih nalog in za čim bolj vsestransko vključevanje prebivalstva in strokovnjakov izvajanje projekta. Pomembna je tudi ugotovitev ovir za izvajanje in iskanje možnosti za njihovo olajšanje ali odstranitev. Pri kontroli izvajanja projekta je treba upoštevati tudi spremembe, ki jih vnaprej ni bilo možno predvideti in pa tudi nove možnosti. Le na ta način bomo dosegli, da rezultati kompleksnega modela ne bodo postopoma zastareli.
- K Analiza uresničevanja sprejetih projektov z vidika splošnih razvojnih ciljev (zaposlitev, poselitev, dohodek itd.)
Vzporedno z monitoringom je potrebno preverjati tudi ali razvojni ukrepi, ki so posledica projekta res prispevajo tudi k uresničevanju v začetku nakazanih splošnih razvojnih ciljev.

Prilagamó skico delovnega programa:

FINANCIRANJE PROJEKTA IN NJEGOVE OSREDNJE ŠTUDIJE

Vse raziskave, ki jih bodo opravljale posamezne raziskovalne organizacije, bodo sofinancirane iz sredstev PORS-ov ter direktnih naročnikov. Delo posebne skupine, ki bo pripravljala to osrednjo študijo projekta z naslovom "Oblikovanje modela skladnejšega regionalnega razvoja manj razvitih območij" pa bo sofinancirano, po sedanjih predvidevanjih, iz sredstev PORS-ov in Republiške komisije za skladnejši regionalni razvoj.

RAZVOJNI PROJEKT: SKLADNEJ&I REGIONALNI RAZVOJ SLOVENIJE
IN MANJ RAZVITIH OBMO&IJ (21-2815/86)

POVZETKI PORO&IL O DELU ZA LETO 1986
IN IZHODI&CA ZA PROGRAM ZA LETO 1986

LJUBLJANA, FEBRUAR 1987

RP: SKLADNEJŠI REGIONALNI RAZVOJ SLOVENIJE IN MANJ
RAZVITIH OBMOČIJ (21-2815-86)

RO IZVAJALKE PROGRAMSKIH SKLOPOV RP

1. Biotehniška fakulteta / VTOZD za agronomijo;
21-2815-486-86
2. ECM-TOZD Inštitut za družbeni razvoj;
21-2815-516-86
3. ECM-TOZD Inštitut za gospodarski, socialni in
prostorski razvoj Ravne na Koroškem;
21-2815-539-86
4. ECM-TOZD Inštitut za regionalno ekonomiko in socialni
razvoj;
21-2815-542-86
5. Inštitut za ekonomska raziskovanja;
21-2815-502-86
6. Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo;
21-2815-404-86
7. Inštitut za geografijo Univerze E.Kardelja v Ljubljani;
21-2815-506-86
8. Urbanistični inštitut SR Slovenije;
21-2815-505-86

Prilagamo povzetke poročil o opravljenih raziskavah sodelujočih inštitucij v letu 1986 in osnutke programov dela za l. 1987: V začetni fazi so bile naloge financirane neodvisno od tega projekta zato tudi vsebinskega koncepta še nismo mogli vnaprej dovolj uskladiti. Raziskave so bile delane za več namenov, tj. za projekt in za osnovne naročnike ki so prevzeli funkcijo sofinancerjev razvojnega projekta.

Na razpolago su tudi letna poročila programskih sklopov posameznih izvajalskih organizacij.

RO: BIOTEHNIŠKA FAKULTETA, VTOZD ZA AGRONOMIJO

POROČILO O DELU ZA LETO 1986

Naslov RP: SKLADNEJŠI REGIONALNI RAZVOJ SLOVENIJE IN
MANJ RAZVITIH OBMOČIJ
šifra: 21-2815/86

Projektni
sklop: RAZVOJNI PROJEKT TREBNJE
ŠTUDIJA RAZVOJNIH MOŽNOSTI - I. DEL
šifra: 21-2815-486-86

LJUBLJANA, JANUAR 1987

1. Naslov RP: SKLADNEJŠI REGIONALNI RAZVOJ SLOVENIJE
IN MANJ RAZVITIH OBMOČIJ; 21.2815/86
2. Naslov PS: RAZVOJNI PROJEKT TREBNJE; ŠTUDIJA RAZVOJNIH
MOŽNOSTI- I.DEL; 21-2815-486-86
3. Izvajalec: Biotehniška fakulteta - VTOZD za agronomijo
4. Koord.PS: doc.dr.Matija Kovačič
5. Izvajalci PS: prof.dr. Ana Barbič, dipl.soc.
Lojze Peterle, dipl.geogr.
Mara Rupena, ekonomist
Marjanca Černič, teh.sod.
Franci Kramarič, teh.sod.

Koordinator PS:
doc.dr.Matija Kovačič

Predstojnik VTOZD
prof.dr.Branivoj Matičič

I. UVOD

Ideja o projektu integralnega razvoja manj razvitega ruralnega območja v Jugoslaviji se je porodila na 5. plenarnem zasedanju sekcije FAO za kmečko družino (working Party for Women and Rural Family in Rural Development at FAO European Commission on Agriculture) v Innsbrucku 1980. leta po poročilu o delu s kmečkimi ženami v Jugoslaviji in po diskusiji, ki je poročilu sledila. Ideja je bila konkretizirana na FAO seminarju o večstranski dejavnosti kmečkih žensk (Technical Consultation on Women and Fluriactivity) v Ljubljani 1983. leta. Po obisku (field visit) v občini Trebnje, kjer sta se seznanili z dotedanjimi prizadevanji in dosežki te, manj razvite slovenske občine, sta se za projekt "Trebnje" posebej navdušili dr. Hilde Potthoff, Zvezna republika Nemčija in Marija Nejez.

Dokončen dosovor za izdelavo 1. dela študije možnosti pa je bil sprejet na osnovi obiska ekipe FAO strokovnjakov (Zjalič, Biet, Potthoff, Nejez) v maju 1985. Pri izdelavi študije smo začeli intenzivneje delati v septembru 1985, potem ko je bil s strani slovenske vlade zasotavljen del finančnih sredstev za to delo.

"Projekt TREBNJE" ima za cilj pospešiti gospodarski in socialni razvoj manj razvitega območja občine Trebnje in še posebej njenega dela Suhe Krajine (to je eno od najmanj razvitih območij v SR Sloveniji in je upravno razdeljeno med štiri občine: Trebnje, Novo mesto, Kočevje in Grosuplje).

Pričakujemo, da bodo metodološke in organizacijske izkušnje, pridobljene pri tem projektu uporabne tudi za druga območja v Sloveniji in Jugoslaviji, ki v razvoju zaostajajo.

II. UTEMELJITEV PROJEKTA

Tako zastavljen razvojni scenarij ter naravne, ekonomske in družbene danosti območja trebanjske občine opredeljujejo tudi konceptijsko zasnovo našega razvojnega projekta. Ta temelji na naslednjih izhodiščih:

1. Osnovna proizvodna enota v kmetijstvu ostaja tudi v bodoče družinska kmetija. Intenziviranje kmetijstva je zato potrebno načrtovati v teh strukturnih razmerah.
2. Glede na majhnost proizvodnih potencialov, kar se v bodoče ne bo bistveno izboljšalo, prebivalstvo na kmetijah z osnovno dejavnostjo ne bo polno zaposleno (razen morda na manjšem številu največjih kmetij). Zato je treba razviti možnosti za pridobivanje dodatnega dohodka.
3. V cilju povečanja delovnih potencialov in/ali socialnih razmer (več prostega časa) kaže zmanjšati dnevno delovno migracijo izven območja občine.
4. Zmanjševanje števila kmeškega prebivalstva se bo še nadaljevalo, čeprav z razmeroma umirjeno stopnjo.
5. Za pridobivanje dodatnega dohodka je smotrno v največji meri aktivirati domače proizvodne vire.

Za povečanje dohodka podeželskega prebivalstva bo treba razvijati gospodarske aktivnosti v dveh smereh:

- a) Za prebivalstvo na kmetijah bo potrebno razviti dopolnilne dejavnosti in vzporedno intenzivirati osnovno kmetijsko proizvodnjo. Gre za dve skupini dopolnilnih dejavnosti:
- (1) dopolnilna kmetijska proizvodnja kot je npr. pridobivanje čebeljih proizvodov, pridelovanje zdravilnih zelišč, semen in vrtnin ter sadja za predelavo, kar so vse delovno intenzivni proizvodni programi in
 - (2) nekmetijske dopolnilne dejavnosti kot so domača obrt, kmečki turizem in industrijsko delo na domu.

Večina teh dejavnosti bo povsem nova v tem prostoru, zato bo treba za njihovo uvedbo opraviti obsežno strokovno in organizacijsko delo. Z vidika uvedbe dopolnilnih dejavnosti pa je treba intenzivirati tudi kmetijstvo in izboljšati delovno storilnost (produktivnost) v kmetijstvu. S tem bomo dosegli dvojni učinek:

- (a) povečanje dohodka iz kmetijstva in
- (b) zmanjšanje porabe delovnega časa, kar bo sprostito delovne potenciale za dopolnilne dejavnosti.

- b) Za delovno silo, ki danes dnevno misrira izven območja občine in za delovno silo, ki se bo s kmetij tudi v bodoče še sproščala, pa bo nujno treba ustvariti dodatne delovna mesta v industriji. Glede na to, da bo obstoječa industrija na območju s povečanjem svojih zmogljivosti v prihodnjih 15 letih lahko dodatno zaposlila komaj naravni prirastek prebivalstva, bo potrebno poiskati investicijske možnosti za to industrijo zunaj območja. Nekaj delovne sile bo gotovo lahko angažirala tudi razširitev obrtnega gospodarstva v kooperacijskih aranžmajih z industrijo (tudi razvoju te dejavnosti je dan v dolgoročnem planu občine poseben poudarek). Verjetno pa bo v tej smeri učinkovala tudi uvedba dopolnilnih dejavnosti na kmetijah.

Smatramo, da je predlāsani razvojni koncept za občino Trebnje na sedanji stopnji njenega gospodarskega razvoja najbolj smotrni. Koncept hitrejšega industrijskega razvoja bi bil morda ekonomsko bolj uspešen, toda spričo razmeroma šibke kapitalne sposobnosti gospodarstva v občini in v republiki in spričo omejenih možnosti plasmaja industrijskih izdelkov ni uresničljiv. To pa hkrati preprečuje tudi hitrejšo koncentracijo proizvodnih zmogljivosti kmetijstva, ki bi sicer manjšemu številu kmetov omogočil večji dohodek. Predlāsani razvojni program temelji na individualnem aktiviranju domačih proizvodnih resursov, to pa je predvsem delovna sila, ki zdaj nidovalj učinkovito angažirana (nizka produktivnost in velike časovne izsube z dnevno migracijo).

Ustvarjanje novih delovnih mest znotraj območja in večja zaposlenost delovne sile bosta zmanjšala dnevno delovno migracijo izven območja in preprečila depopulacijo. To pa bo imelo za posledico, da bo večji del narodnega dohodka, ki ga ustvari domače prebivalstvo, ostal doma, kar bo omogočilo hitrejši nadaljnji razvoj gospodarstva in družbene infrastrukture v območju.

III. ZAKLJUČKI

A. CILJ PROJEKTA

Na osnovi analize stanja ekonomsko-socialnih razmer in razvojnih problemov v občini Trebnje lahko definiramo cilj projekta takole:

1. povečanje dohodka podeželskega prebivalstva
2. izboljšanje splošnih življenjskih razmer na podeželju
3. ohranitev poseljenosti podeželja.

Cilj projekta se nanaša prvenstveno na območje Suhe Krajine v občini Trebnje. Zaradi obstoječih in bodočih sspodarskih in drugih družbenih interakcij tega območja z okoljem, pa je mogoče razvoj Suhe Krajine obravnavati le v kontekstu razvoja celotne občine in širše dolenske regije, v nekaterih sesmentih pa celo v kontekstu razvoja celotne republike.

B. RAZVOJNA STRATEGIJA

Fredvidevamo, da bo te cilje mogoče doseči z naslednjo strategijo:

1. intenzivirati obstoječo kmetijsko proizvodnjo,
2. razviti dopolnilne dejavnosti na kmetijah,
3. razširiti obrtno dejavnost zlasti v povezavi z industrijo,
4. zmanjšati dnevno delovno migracijo in časovno stroškovno distanco povezano z vsakdanjim odhodom podeželskega prebivalstva na delo,
5. zgraditi nove industrijske obrate,
6. izboljšati komunalno in socialno infrastrukturo.

C. MOŽNOSTI ZA NOVE DOPOLNILNE DEJAVNOSTI

C.1. Dopolnilna kmetijska proizvodnja

C.1.1. Omenjena je že umestnost večjega pridelovanja krompirja za potrebe predelovalne tovarne KOLINSKA. Ta dobi zdaj komaj polovico surovine iz območja domače občine. Potrebno bi bilo razširiti sorte z večjimi pridelki in višjo vsebnostjo škroba. Poleg tega bi za potrebe te tovarne najbrž lahko vpeljali tudi pridelovanje hrena in česna. Preučiti bi kazalo naravne možnosti in ekonomsko uspešnost pridelovanja za ti dve vrtnini, ki jih zdaj še ne pridelujejo.

C.1.2. Tudi industrija pijač DANA odpira možnosti za povečano pridelovanje sadja, predvsem jasičja. Potrebno bi bilo preveriti primernost naravnih razmer, ekonomsko zanimivost te proizvodnje in razpoložljive delovne zmogljivosti, saj gre za proizvodnjo z izrazitimi delovnimi konicami.

C.1.3. MEDEX iz Ljubljane ponuja zelo zanimive možnosti sodelovanja (kreditiranje, strokovna služba, socialna varnost) na področju pridelovanja medu in drugih čebeljih proizvodov. Možnosti plasiranja teh proizvodov, ki jih dodeluje in prodaja Medex, so prekično neomejene. Preučiti je treba, kakšne so pašne razmere na tem območju in kakšno obremenitev s čebeljimi družinami ta prostor lahko prenese.

C.1.4. Tovarna zdravil KRKA iz Novesa mesta kaže interes za povečan odkup zdravilnih zelišč in pripravljenost za sodelovanje pri plantažnem pridelovanju v svojem neposrednem zaledju. Doslej dobiva večino surovin iz zelo oddaljenih območij (Srbija, Dalmacija). Preveriti je treba, katere vrste zdravilnih zelišč so primerne za ekološke razmere našesa območja in kakšne ekonomske učinke je mogoče pričakovati. Akcija za nastavitev potrebnih poskusov je že v teku.

C.1.5. Območje je primerno tudi za pridelovanje semen (zadostna izoliranost rastišč). Semenarsko podjetje SEMENARNA iz Ljubljane kaže zanimanje za odkup semen za različne poljščine in vrtnine. Ne poznamo pa ekonomičnosti niti dovolj podrobno tehnoloških zahtev take proizvodnje.

C.1.6. Pridelovanje vrtnin za predelavo je bilo na tem območju že bolj razširjeno kot je danes. Ker se zdi ta proizvodnja z vidika našesa projekta zanimiva, je potrebno preveriti vzroke tega zmanjšanja.

C.1.7. Naravne razmere omogočajo tudi razširitev ovčereje. Možnosti za to dejavnost je treba ekonomsko boljše preučiti. Zdi se, da bi bilo treba ovčerejo nujno nasloniti na druge dopolnilne dejavnosti in sicer:

- (1) pletilstvo, ki bi z dodatno, morda celo ekskluzivno obdelavo volne povečalo vrednost tega tržno sicer nezanimivega proizvoda in
- (2) turizem, preko katerega bi lahko usodno plasirali ovčji sir in jasnjetino kot delikatesne proizvode.

C.2. DRUGE DOPOLNILNE DEJAVNOSTI

C.2.1. Domača obrt. Gre za izdelovanje uporabnih predmetov pa tudi predmetov z dekorativno in uporabno funkcijo, ko so razni izdelki iz lesa, protja, žsane sline, pa vezenine, pletenine in podobno. Za tovrstne izdelke specializirana trsovka organizacija DOM iz Ljubljane (ki ima dolgoletno tradicijo in široko razpoređeno trsovsko mrežo v Jugoslaviji in v tujini) kaže veliko zanimanje za sodelovanje v projektu. Z izdelovalci teh predmetov razvija tudi posodbno sodelovanje, ki obojestransko zasotavlja plasma izdelkov. Potrebno bo preučiti, katere od teh dejavnosti so na območju tradicionalno poznane ter kakšna sta znanje in pripravljenost za to delo med srednjo in mlajšo generacijo.

C.2.2. Bližina termalnih zdravilišč, bogastvo kulturno - zgodovinskih znamenitosti, estetske kvalitete pokrajine in tradicionalna gostoljubnost prebivalcev nudijo tudi možnosti za razvoja kmečkesa turizma, zlasti še v tesni povezavi z zdraviliško turistično dejavnostjo gospodarske organizacije KRKA iz Novesa mesta. Vse te kvalitete so še premalo proučene in ovrednotene z vidika turistične ponudbe, kar bo vsekakor treba opraviti.

C.2.3. Ekonomsko zelo zanimiva dopolnilna dejavnost je lahko delo na domu (ne zahteva praktično nobenih vlasanj). Mislimo na posodbno sodelovanje (dodelava, montaža, ipd.) drobnih industrijskih izdelkov iz programa industrijskih obratov, ki sa - zlasti ženske - lahko opravljajo na domu. Usotovili smo, da domača industrija v tej smeri ne ponuja možnosti, razen

morda tovarne ISKRA (Mokronos), vendar bi kazalo posledati, če morda nudijo take možnosti industrijski obrati zunaj območja. Nekaj primerov takega dela za industrijo konfekcije na tem območju že imamo.

C.3.

Med temi možnimi dopolnilnimi dejavnostmi se kažejo kot posebno primerne in uresničljive že v prihodnjem 5 letnem obdobju tiste, ki so navedene pod naslednjimi zaporednimi številkami:

C.1.1., C.1.2., C.1.3., C.1.6., C.2.1. in C.2.3.

Pridelovanje zdravilnih zelišč (C.1.4.) bo mogoče natančneje razširiti šele čez 4 do 5 let, ko bodo znani rezultati poskusnega sojenja teh kultur na preučevanem območju. Vsekakor pa je treba v okviru projekta v prihodnjih letih izpeljati te poskuse. Podobno velja za pridelovanje semen (C.1.5.).

Ovčjereja (C.1.7.) po mnenju strokovnjakov pospeševalne službe v KZ Trebnje in tudi v Centru za pospeševanje kmetijstva pr Zadrugi zvezi Slovenije zaenkrat na tem območju nima perspektive niti ne posebnih prednosti. Zato v projektu zaenkrat tega ne bi vključevali.

Kmečki turizem (C.2.2.) zahteva dobro urejeno komunalno infrastrukturo, urejen izsled vasi in posameznih kmetij ipd, kar bo mogoče doseči šele proti koncu realizacije projekta ali v njiesovi nadaljevalni fazi. Zato bo mogoče kmečki turizem masovneje vključiti v razvoj območja šele kasneje. Vsekakor pa kaže v okviru projekta možnosti za razvoj te dejavnosti podrobneje preučiti in vzpostaviti testne primere takih kmetij.

I. ORGANIZACIJA PRIPRAVE PROJEKTA

1. Projektni svet

- zagotovi družbeno verifikacijo ciljev projekta in projekta samega
- sprejme razvojni program (projektno študijo) in strategijo uresničevanja projekta
- zagotovi finančna sredstva za izdelavo projektne študije

2. Projektni tim

- izdelava projektne študije

II. METODA PRIPRAVE PROJEKTA

1. Temeljna načela

- omogočiti celovit razvoj
- izrabiti prvenstveno lokalne potencialne
- uporabiti vse že pridobljeno znanje, izkušnje in poglede strokovnjakov in prebivalcev
- vključiti že v pripravo projekta nosilce razvoja in prebivalstvo
- interdisciplinarni pristop

2. Za opredelitev razvojnih ciljev, ugotovitev in analizo problemov ter iskanje rešitev in ukrepov so uporabljeni:

- MSE metoda (v najrazličnejših fazah)
- tehnika posvetov
- metoda anketiranja
- parcialne ekspertize za posamezna strokovna vprašanja

III. ANALIZA STANJA RAZVOJNIH TRENDOV IN RAZVOJNIH MOŽNOSTI (že opravljeno)

IV. PROJEKCIJA DEMOGRAFSKIH IN DELOVNIH POTENCIALOV

- vključevanje in izključevanje šolskih in delovnih kontingentov
- rezerve kmečke delovne sile

- zaposlitvena bilanca
- kvalifikacijska sestava aktivnega prebivalstva
- možnosti izboljšanja sestave aktivnega prebivalstva
- ocena potreb po delovnih mestih

V. RAZVOJ GOSPODARSKIH DEJAVNOSTI

1. Kmetijstvo

1.1. Tradicionalne dejavnosti intenzivirati, kar zahteva

- večjo uporabo gnojil
- boljše obdelovanje zemlje
- boljše tehnologijo pridelovanja krme
- uporabo kakovostnejših semen in živine

1.1.1. V govedoreji razvijati kombinirano proizvodnjo (mleko+meso)

- razširiti rejo svetlolisastega in sivorjavega goveda v kombiniranem tipu
- pospešiti pretapljanje in selekcijo
- izboljšati krmljenje, kar zahteva
- razširitev postopkov spravlja in konserviranja krme, ki zagotavljajo boljše kvaliteto
- ureditev pašnikov na opuščeni travniških površinah

1.1.2. Pri pridelovanju krompirja doseči

- večje hektarske donose → sprostitev nekaj zemlje za druge poljščine
- prilagoditi izbor sort potrebam trga (industrija, konzum)
- preučiti umestnost razširitve pridelovanja semenskega krompirja

1.2. Kaže vpeljati ali razširiti tudi nove oziroma dopolnilne proizvodne programe v kmetijstvu, ki zahtevajo več delovne sile.

1.2.1. Pridelovanje sadja v starih sadovnjakih obnoviti

- izboljšati oskrbo drevja in gnojenja
- preučiti možnosti za konsumno prodajo neškropljenega sadja
- preučiti možnosti za predelavo neškropljenega sadja
- → specialen program predelovalne industrije

1.2.2. Pridelovanje jagodičja in drugega sadja za lokalno sadno-predelovalno industrijo (ribez, jagode, višnje)

- urediti nasade
- usposobiti pridelovalce (nove kulture!)
- organizirati odkup

1.2.3. Uvedba pridelovanja lešnikov - za predelovalno industrijo (Kolinska). *- isto kot pri 1.2.2.*

Vsi ti dopolnilni programi zahtevajo občasno veliko delovne sile, kar bi lahko rešili tako, da bi ob delovnih konicah (obiranje) vključevali šolsko mladino in zaposlene v industriji.

1.2.4. Razvoj čebelarstva, ki lahko predstavlja dopolnilno ali profesionalno dejavnost

- pridelovanje medu
 - pridelovanje matičnega mlečka
 - pridelovanje drugih čebeljih proizvodov
 - zahteva usposobitev čebelarjev za nove proizvodne programe, ki zdaj niso razširjeni.
- in nove metode*

1.2.5. Glede na bližino velike farmacevtske industrije se za bodočnost kaže kot zanimiva dopolnilna kmetijska dejavnost tudi pridelovanje zdravilnih zelišč. Ker pa s to proizvodnjo na tem območju ni nobenih izkušenj, vključujemo v tej fazi v projekt eksperimentalno pridelovanje teh kultur.

1.2.6. Podobno velja tudi za pridelovanje semen.

1.3. Modeli kmetijskih obratov

Za pospeševanje intenziviranja kmetijstva (glavne in dopolnilne dejavnosti) in za spremljanje učinkov projekta bomo razvili naslednje modele kmetijskih obratov:

- a) govedorejska kmetija (GK)
- b) govedorejsko-poljedelska kmetija (G-PK)
- c) govedorejska ali govedorejsko-poljedelska kmetija s pomembnim deležem zelenjadarske proizvodnje
- d) GK ali GPK s pomembnim deležem sadjarske proizvodnje
- e) GK ali GPK s čebelarstvo proizvodnjo

- f) kmetija z nekmetijsko dopolnilno dejavnostjo (dom.obrt, delo na domu...)
- g) mešana kmetija brez dopolnilnih dejavnosti (zaposlitev + kmetija)
- h) mešana kmetija z dopolnilnimi dejavnostmi

Pri tem zasledujemo cilj: razviti elemente načrtovanja v taki obliki, da bomo lahko za vsako kmetijo glede na njeno velikost in glede na število in sestavo družine našli dohodkovno najbolj primerno kombinacijo dejavnosti.

- 1.4. Nosilci razvoja: KZ Trebnje v poslovni povezavi z DANO, KOLINSKO, ETO ter Medexom za področje čebelarstva.

2. Dopolnilne dejavnosti za kmetije

2.1. Domača obrt

- Doslej so nekatere dejavnosti domače obrti sicer tradicionalno poznane, a se izvajajo zgolj v ljubiteljskem obsegu oziroma za lastne potrebe. Proizvodnja izdelkov domače obrti za trg ~~nima~~ tradicije, zato bo potrebno intenzivno in načrtno pospeševalno delo za uvedbo te dejavnosti ter dobra organizacija izdelovanja in odkupa.
- V poštev pride izdelovanje predmetov iz lesa, gline, slame in tekstila. V začetku bomo dali poudarek lesenim izdelkom in vezeninam oziroma pleteninam. Za posamezne vrste izdelkov bomo izdelali input-output model (fizično in finančno) za modularni obseg proizvodnje in izbrali nekaj vzorčnih kmetij, na katerih bomo prakticirali uvajanje te dejavnosti, kasneje pa preverjali tudi njeno ekonomsko uspešnost.
- Nosilec: KZ Ljubljana v sodelovanju z DOM-om.

2.2. Kmečki turizem

- Za obsežnejši razvoj te dejavnosti za zdaj še ni pogojev. V projekt bomo vključili podrobnejšo preučitev možnosti razvoja te dejavnosti in ureditev nekaj vzorčnih turističnih kmetij ter ustanovitev turističnega društva.
- Nosilec: KZ Trebnje in turistično društvo Trebnje

2.3. Industrijsko delo na domu

- Za začetek bomo skušali razširiti dejavnost, ki že teče v sodelovanju s tovarno Almira. Proučitev oziroma iskanje nadaljnjih možnosti bo ena razvojnih nalog projekta.
- Za pospeševanje te dejavnosti bo treba ustanoviti posebno delovno skupino bodisi pri občini bodisi v okviru projektne konzorcija.

3. Gozdarstvo

Glede na kvaliteto gozdnih sestojev gozdarstvo ne nudi osnove za razvoj dopolnilnih dejavnosti ali za razvoj industrije. Gozdarska proizvodnja se bo dvigala v skladu s planskimi predvidevanji, ki za naš projekt nimajo posebnega pomena. Zato gozdarstva podrobneje ne obravnavamo.

4. Industrija in drobno gospodarstvo

Medtem, ko bi razvoj dejavnosti 1. do 3. predvsem omogočil izboljšanje dohodka kmečkega prebivalstva in deloma morda zmanjšal tudi dnevno migracijo, naj bi pospešen razvoj industrije in drobnega gospodarstva zmanjšal odseljevanje in dnevno migracijo prebivalstva na velike razdalje. Možnosti so sicer precej omejene, odpirajo pa se v naslednjih smereh:

4.1. Izboljšanje obstoječe industrije

Gre zlasti za boljšo izrabo obstoječih zmogljivosti tudi z uvedbo dodatnih delovnih izmen, za vključitev novih proizvodnih programov na obstoječih zmogljivostih, za povečanje proizvodnih zmogljivosti in uvajanje novih proizvodov.

4.2. Postavitev novih industrijskih obratov, za kar bo treba ugotoviti in pridobiti predvsem interes zunanjih investitorjev

4.3. Razvoj obrti in drobnega gospodarstva predvsem kot industrijsko kooperacijo z domačimi ali zunanjimi industrijskimi obrati. Za razmah te dejavnosti bo treba angažirati tudi zasebni kapital in zagotoviti spodbudne pogoje za ustanovitev obratov.

4.4. Nosilci razvoja: industrijski obrati, konzorcij za realizacijo projekta, SOb Trebnje

VI. RAZVOJ NEGOSPODARSKIH DEJAVNOSTI

Da bi omogočili hitrejši razvoj gospodarstva in boljše življenjske pogoje za prebivalstvo, bo treba vzporedno razvijati tudi negospodarske dejavnosti, kar sicer že tudi danes teče. Sem sodi:

1. posodobitev cestnega omrežja
2. izboljšanje prometnih povezav zlasti z najbolj oddaljenimi naselji
3. razširitev telefonskega omrežja
4. čimprejšnje dokončanje vóvodnega omrežja
5. ureditev podeželskih naselij
6. izboljšanje zdravstvene službe
7. izboljšanje otroškega varstva
8. izboljšanje osnovne preskrbe prebivalstva
9. poživitev kulturne in rekreacijske dejavnosti

Nosilec: SOb Trebnje in druge odgovorne ustanove in skupnosti ob neposrednem sodelovanju prebivalstva.

VII. PROGRAM USPOSABLJANJA ZA NOVE DEJAVNOSTI

Tako intenziviranje ali izboljšanje obstoječih dejavnosti kot uvajanje novih bo zahtevalo novega znanja, ki ga bo treba prebivalstvu nujno posredovati. V tem smislu bodo potrebne naslednje aktivnosti:

1. Za intenziviranje kmetijske proizvodnje in uvedbo dodatnih proizvodnih programov:
 - izobraževalni tečaji za kmete o novih tehnologijah pridelovanja, o gnojenju, o pomenu kvalitetnih semen in živali itd.
 - strokovni ogledi uspešnih kmetij
 - demonstracijski poskusi
 - priprava strokovnih navodil
 - zagotovitev strokovne literature

Nosilec akcije: KZ Trebnje ob pomoči Kmetijskega zavoda Ljubljana in drugih strokovnih ustanov

2. Za uvajanje čebelarstva:
 - informativna predavanja s ciljem posredovanja temeljnih informacij in animiranja za to dejavnost
 - strokovni ogledi posameznih načinov in smeri čebelarjenja

- zagotovitev strokovnih nasvetov
- šola za čebelarje
- zagotovitev strokovnih navodil in literature
- organiziranje čebelarskih krožkov za mladino, zagotovitev in usposobitev mentorjev

Nosilec akcije: Medex in KZ Trebnje, odbor za pospeševanje čebelarstva pri občini Trebnje.

3. Za domačo obrt

- informativna predavanja
- tečajji za izdelovanje posameznih izdelkov
- organiziranje krožkov za mladino, zagotovitev in usposobitev mentorjev

Nosilec: DOM in KZ Trebnje, odbor za pospeševanje dom. obrti

4. Delo na domu

- informativna predavanja
- tečajji za izdelovanje posameznih izdelkov

Nosilec: zainteresirana industrijska delovna organizacija.

VIII. PROGRAM PREUČEVANJA NADALJNJIH RAZVOJNIH MOŽNOSTI

Že zdaj so evidentirane še nekatere razvojne možnosti, katerih preučitev pa zahteva več časa ali pa bodo uresničljive šele kasneje:

1. možnost pridelovanja zdravilnih zelišč. Poskusi so deloma že zastavljeni;
2. pridelovanje semen za poljščine in vrtnine;
3. razvoj kmečkega turizma;
4. razvoj tranzitnega in stacionarnega turizma ob navezavi na bodoče tranzitne cestne in železniške povezave državnega pomena, ki bodo šle čez ozemlja občine Trebnje

IX. ORGANIZACIJA IZVAJANJA PROJEKTA

1. Konzorcij za uresničitev projekta

Projekt bodo uresničili: občina Trebnje ob pomoči širše družbene skupnosti, investitorji za posamezne dejavnosti in prebivalstvo občine Trebnje. Zaradi številčnosti izvajalcev in heterogenosti akcij bo potrebno imenovati ta operativni koordinacijski organ, ki bo spodbujal in usklajeval aktivnosti v zvezi z uresničevanjem projekta.

Konzorcij je operativni organ občine in ga ta tudi imenuje. Konzorcij sestavljajo predstavniki: občine trebnje (predsednik), medobčinske zbornice za Dolenjsko, predstavniki najbolj tangiranih krajevnih skupnosti, predstavniki nosilcev razvoja, ki so: KZ Trebnje, Dana, Kolinska, Medex, Dom, Krka Novo mesto, Turistično društvo Trebnje, odbor za pospeševanje dela na domu in drugi potencialni investitorji s področja industrije in drobnega gospodarstva, predstavniki DPO.

Naloga konzorcija:

- spodbujanje razvojnih dejavnosti
- usklajevanje razvojnih aktivnosti
- priprava investicijskih programov (kjer še ni konkretnega nosilca)
- zagotovitev analiz z vidika ekonomske učinkovitosti naložb in tržnih analiz
- zagotavljanje finančnih sredstev za nove naložbe
- izpeljave investicij oziroma pridobivanje investitorjev
- opredelitev drugih nosilcev razvoja
- zagotavljanje in skrb za usposabljanje kadrov
- vzpostavitev monitoringa.

Konzorcij po potrebi lahko imenuje posebne delovne skupine za posamezna področja.

2. Monitoring (strokovno spremljanje izvajanja projekta)

To delo se zdi potrebno zaradi sprotnega ugotavljanja in analiziranja morebitnih zadreg pri uresničevanju projekta, ki bi zahtevale preusmeritev akcij, spremembo pristopov, spremembo oziroma dopolnitev funkcionalnih ciljev ipd.

Monitoring izvaja posebna strokovna skupina, ki jo imenuje konzorcij. Sestavljajo jo ključni člani strokovnega tima (po potrebi) tudi strokovnjaki iz prakse in/ali drugih strokovnih ustanov, ki lahko stalno ali občasno sodelujejo v monitoring skupini.

Vodja monitoring skupine je član konzorcija.

Monitoring zajema:

- strokovno spremljanje izvajanja projekta (opredeliti način spremljanja)
- zbiranje in izmenjava informacij

- definiranje in analiza ovir pri izvajanju projekta
- oblikovanje ukrepov za odstranitev ovir
- iskanje novih razvojnih smeri, ukrepov in zmožnosti
- na koncu določenega obdobja opravi tudi analizo uresničenja projekta in njegovih ciljev.

Pri svojem delu se monitoring skupina povezuje tudi s prebivalci in z nosilci razvoja (podobno kot pri pripravi projekta).

X. OCENA PRIČAKOVANIH UČINKOV PROJEKTA

- povečanje zaposlenosti
- zmanjšanje dnevne migracije
- ohranitev poseljenosti
- povečanje dohodka
- boljšanje življenjskih razmer

XI. VIRI FINANSIRANJA

- Združena sredstva PORS	50%	11.500.000.-
- Sofinanserji:	50%	
SO Trebnje		
ZVS		
KZRS		11.500.000. <i>M</i>

skupaj: 23.000.000.-

18.1.87

Nosilec naloge:
dr. Matija Kovačič

Predstojnik:
prof. dr. Branivoj Matičič

RO: ECM-TOZD INŠTITUT ZA DRUŽBENI RAZVOJ, MARIBOR

POROČILO O DELU ZA LETO 1986

Naslov RP: SKLADNEJŠI REGIONALNI RAZVOJ SLOVENIJE IN
MANJ RAZVITIH OBMOČIJ
šifra: 21-2815/86

Projektni
sklop: POSPEŠEVALNI DEJAVNIKI RAZVOJA MANJ RAZVITEGA
OBMOČJA SLOVENSКИH GORIC IN HALOZ
šifra: 21-2815-516-86

MARIBOR, JANUAR 1987

1. Naslov RP: SKLADNEJŠI REGIONALNI RAZVOJ SLOVENIJE IN
MANJ RAZVITIH OBMOČIJ
šifra: 21-2815/86
2. Naslov PS: POSPEŠEVALNI DEJAVNIKI RAZVOJA MANJ RAZVITEGA
OBMOČJA SLOVENSКИH GORIC IN HALOZ
šifra: 21-2815-516-86
3. Izvajalec: ECN/TOZD Inštitut za družbeni razvoj Maribor
4. Koord.PS: Gselman Vlado, dipl.inž.arh.
5. Izvajalci PS: Danica Drozg, dipl.ek.
Vlado Gselman, dipl.inž.arh.
dr.Ermin Kržišnik, dipl.ek.
Vekoslav Granda, dipl.ek.
Elij Rijavec, dipl.ek.
6. Financerji: združena sredstva PORS: 2,720.000
sofinancerji: občine: mesta Maribor
Lenart, Ormož, Ptuj,
Sl.Bistrica, G.Radgona: 2,720.000

Koordinator PS:
Vlado Gselman, dipl.inž.arh.

Direktor:
Vekoslav Granda, dipl.ek.

1. Izhodišče raziskave

Območje Slovenskih goric in Haloz je v primerjavi s slovenskim poprečjem slabo razvito. Slabša je splošna gospodarska razvitost, ki se odraža v nižjem družbenem proizvodu po prebivalcu, v neustrezni gospodarski strukturi območja, v pomanjkanju delovnih mest, v slabših gospodarskih rezultatih, ipd.

Poleg tega so neugodne tudi možnosti za razvoj gospodarstva. Neustrezna razvitost prometne, gospodarske in socialne infrastrukture ter pomanjkanje ustreznih kadrov ovira investiranje na tem območju.

Slaba razvitost gospodarskih resursov in zaposlitvenih možnosti je imela tudi značilno demografsko posledico: proces praznjenja prostora in demografskega staranja prebivalstva.

Dosedanje družbene aktivnosti za zagotavljanje skladnejšega regionalnega razvoja, ki bi naj vodile k izenačevanju nastalih regionalnih razlik, so bile osnovane predvsem na pospeševanju gospodarskega razvoja, ob povečanju investicij v gospodarsko in družbeno infrastrukturo.

Različne analize in raziskave kažejo, da kljub prizadevanjem ni prišlo povsod do pozitivnih sprememb. Tudi na opazovanem območju dosedanje aktivnosti in ukrepi občinskih centrov, regije in republike niso dali pričakovanih rezultatov.

Ena temeljnih ugotovitev je, da so bili razvojni faktorji opazovanega območja prešibki, da bi generirali razvoj, medtem ko je bila zunanja pomoč premajhna oz. neustrezna.

2. Opis cilja

Osnovni cilj naloge je poiskati najpropulzivnejše dejavnike razvoja za manj razvito območje Slovenskih goric in Haloz s predlogom ukrepov, kar bo strokovna osnova za načrtnejšo in kompleksnejšo razvojno politiko tega območja. Hkrati pa bodo rezultati raziskave lahko koristna podlaga za eventuelno spremembo kriterijev in instrumentarijev splošne politike skladnejšega regionalnega razvoja Slovenije ter poizkus metodološkega pristopa za analizo razvitosti območja in družbeno socialne učinkovitosti investiranja.

V skladu s ciljem celotne raziskave in v skladu s cilji in programom projekta, smo v 1. fazi naloge sledili cilju izdelati analizo stanja in razvojnih teženj opazovanega območja s posebnim ozirom na stimulatorje oz. akceleratorje razvoja.

3. Opis dela in rezultatov

Delo na nalogi je v 1. fazi zastavljeno tako, da na osnovi historičnega pristopa z analitsko-sintetičnim delom ugotavljamo anatomijo pojavov-vzrokov, ki so privedli območje Slovenskih goric in Haloz da so postale depresivno oz. problemsko območje. Ti so predvsem: gospodarska struktura (odnos primarnega in sekundarnega ter terciarnega sektorja), podporpečna intelektualna struktura, neustrezno regionalno-urbana struktura, slabokrvnost krajev, nemoč centrov, ipd.

Zaradi obsežnega dosedaj izdelanega gradiva smo izvršili v okviru pripravljanih del popis obstoječih študij, raziskav, planskih dokumentov, raznih stališč DP organov in javnih kritik (bibliografija), jih analizirali iz vidika ciljev raziskave in nekatere valorizirali.

Rezultat takšnega obsežnega dela je izoblikovano stališče do problemov oz. definiranje problemov ali spoznanje o nepoznavanju definiranja problemov (odprta vprašanja za dodatne raziskave). Tudi registracija nekaterih dejavnosti (primer kmetijstvo) in subjektov (primer: SOZD TIMA), ki bodo imeli odločilno vlogo pri nadaljnjem razvoju.

Na osnovi obsežnega pripravljalnega dela smo definirali delovni pristop, razvojni model oz. vsebino celotne raziskave.

Osnovni moto pri delovnem pristopu je od splošnega h konkretnemu oz. od globalnega do projektnega raziskovanja. Izbrali smo dinamično-modelski pristop. Globalni fazi (že veliko opravljenega dela) sledi sektorska faza (kaj?, kako?) in tej v končni fazi projektna (kako?, kdo?). Probleme manj razvitih bomo v raziskavi opazovali ne le od zunaj navznoter, kot je bila doslej praksa, ampak tudi iz manj razvitih območij navzven (ankete, razgovori).

Metodološko se poslužujemo problemskega pristopa tako, da probleme in konflikte identificiramo, jih valoriziramo in klasificiramo glede na časovne, finančne, organizacijske in druge vidike.

Tako pri analizi dosedanjih ukrepov in pospeševalnih dejavnikov razvoja predvsem ugotavljamo: učinkovitost dosedanjih ukrepov (nepravilnost kriterijev, premajhen obseg pomoči, neusklajenost aktivnosti med seboj, nepravilnost izbora dejavnosti razvoja glede na razpoložljive potencialne itd.).

Mnenja smo, da le takšen pristop lahko služi potrebam planiranja in uresničevanju planov.

Neusklajeno sektorsko planiranje in nemoč regionalnega planiranja, ki ga praktično ni (razen srednjeročnih planov oz. dogovorov med občinami) je ena osnovnih pomanjkljivosti.

Pri nas sicer nekateri sektorji (s svojimi planskimi regijami in dokaj avtonomno razvojno politiko) samosvoje regionalno planirajo, vendar je vprašanje usklajenosti do nadaljnjega odprto.

Ker si v nadaljnjem delu zastavljamo kot osnovno nalogo objektivizacije ciljev dajamo največji poudarek torej usklajevanju posameznih sektorjev oz. nosilcev razvoja.

Kot prvo opravljeno delo je analiza planskih funkcionalnih regij posameznih sektorjev in delovanje le teh znotraj njihovih območij.

Nosilec naloge:

Danica Drozg, dipl.oec.

Direktor TOZD IDR:

Vekoslav Granda, dipl.oec.

IZHODISKA DELOVNEGA PROGRAMA IN METODA DELA ZA LETO 1987

Celotna raziskava temelji na novejši "metodi strateškega izbora" in z njo povezanim projektnim pristopom v tretji in četrti fazi. Z ozirom na dejstvo, da že deset let ne zasledujemo stalnega in načrtnega raziskovalnega dela za predmetno geografsko območje (Slovenske Gorice in Haloze) in področje (skladnejši regionalni razvoj) in prisotno avtomiziranost raziskovalnih pristopov, po našem mnenju lahko le takšen pristop omogoči zasledovanja treh osnovnih ciljev:

- vsebinsko in metodološko vključevanje v skupni republiški projekt,
- zadovoljitev in istočasno animacija ter strokovno informativna funkcija za družbenopolitične dejavnike in nosilce razvoja na območju,
- vključevanje v pripravo strokovnih podlag za potrebe planiranja v smislu sprememb in dopolnitev dolgoročnih planov do leta 2000 in srednjeročnih planov za razdobje 1991 - 1995.

Analiza družbeno planskih dokumentov občin, ki smo jo delno opravili v prvi fazi raziskave, kaže, da elementi skupnega in skladnejšega regionalnega razvoja niso enakovredno obravnavani.

S tem opravičujemo uporabo metode strateškega razvoja, ki je sicer po svoji naravi bližja planskim nalogam (2. faza naloge).

V prvi fazi smo v metodološkem smislu uporabili dinamični problemski pristop. Zaradi prevladujočih sektorskih raziskav smo se preko metode ključnih faktorjev in kompleksne usmeritve ter metode presedana poskušali izogniti linearno trendu interpolaciji pojavov in procesov v prostoru.

V drugi fazi naloge bomo s tehniko "analize povezanih sistemov odločanja" vsebinsko preverili obstoječe metode za pospeševanje manj razvitih območij. Tako bomo sprejete temeljne cilje poskušali objektivizirati z:

Četrta faza raziskave je projektna stopnja. K nalogi bomo pristopili tako, da bomo izbirali prioritete strateško pomembne programe, ki bodo zagotavljali optimalno število delovnih mest v korelaciji s poselitvijo.

Grobo (botiom up) apliciranje predlaganih projektov po sektorju v prostoru.

Projektni pristop v 3. in 4. fazi ni izbran v metodološkem smislu samo zaradi projektnega pristopa Maribora 2000, temveč tudi zaradi naslednjih ugotovitev:

- projektni pristop je pomemben na ravni družbenega planiranja in sektorskega planiranja, še posebej v srednjeročnem in dolgoročnem planiranju in programiranju kot oprijemljiva in možnost razvojnih in ureditvenih odnosov in akcij,
- projekti v širšem in sodobnem (specifičnem) pomenu te besede, so hkrati najboljša osnova za vrednotenje uresničljivosti in relativnosti, oz. racionalnosti projektov gospodarstva, družbe in prostorskih odločitev,
- proizvodne in druge organizacije združenega dela (po sektorjih ali vejah) se preko formulacije in evaluacije projektov vključujejo neposredno v proces družbenega planiranja in neposredne akcije ter povezovanja z drugimi OZD,
- v skladu z družbeno-ekonomskimi usmeritvami na našem območju in sploh na področju razvoja, se mednarodne finančne in tehnične službe že dolgo izražajo izključno v terminologiji "projektnega pristopa".
- identifikacijo problemov (z vzroki) - enotna klasifikacija,
- povezanostjo problemov,
- selekcijo problemov s kriteriji za selekcijo oz. utežmi,
- možnimi rešitvami problemov glede na omejitve in možnosti,
- kompatibilnostjo rešitev glede na potrebe in interese.

V drugem delovnem ciklusu druge faze bomo poskušali uskladiti scenarije pomembnejših faktorjev s scenariji projekta Slovenija 2000. Uporabili bomo intenzivne tehnike, ekspertna mnenja in metode, da bi uskladili miselnosti faktorjev gospodarstva z miselnostjo družbeno-materialne sfere in ločili kratkoročne in dolgoročne ukrepe.

Med potekom naloge je računati na ciklično komponento razvoja, zato bomo v tej "makro stopnji" cilje operacionalizirali z instrumenti (dostopna sredstva politike) in z institucionalno zgradbo.

Makro stopnja je torej metodološko taktnejša in bogatejša, kar izhaja iz nujne začetne vseobsežnosti naloge.

Tretja faza naloge je sektorska stopnja:

- predstava iz raznih sektorjev v makro napovedi,
- ločeno vrednotenje sektorskih napovedi,
- vpliv sektorskih sprememb na celovito družbeno-ekonomsko dogajanje v prostoru,
- grupiranje sektorjev po vlogi neodvisnih spremenljivk (posebno različne možnosti ukrepanja, agroživilski kompleks, industrija, družbeni standard),
- izbira sektorjev zaradi pospeševanja ali intevencij.

Nosilka raziskave:
Danica Drozg, dipl.ek.

EKONOMSKI CENTER MARIBOR

Inštitut za gospodarski, socialni
in prostorski razvoj

Ravne na Koroškem

POROČILO O DELU

za leto 1986.

Naslov skupnega razvojnega projekta:

Skladnejši regionalni razvoj Slovenije
in manj razvitih območij

DRUŽBENE RAZVOJNE RAZISKAVE V KOROŠKI REGIJI

Šifra skupnega razvojnega projekta:

21-2815-539-86

Ravne na Koroškem, januar 1987

1. Naslov skupnega razvojnega projekta:

Skladnejši regionalni razvoj Slovenije in manj razvitih območij

2. Naslov projektnega sklopa:

DRUŽBENE RAZVOJNE RAZISKAVE V KOROŠKI REGIJI

3. Nosilna organizacija:

Občinske raziskovalne skupnosti v občinah Koroške regije

4. Nosilna razvojno-raziskovalna organizacija - koordinator projekta:

Urbanistični inštitut SRS, Ljubljana

Vodja projekta:

dr. Lojze Gosar

5. Raziskovalna organizacija - izvajalka projekta:

Ekonomski center Maribor,

Inštitut za gospodarski, socialni in prostorski razvoj

Ravne na Koroškem

6. Raziskovalci, ki so vključeni v izvajanje projekta:

Vida Potočnik, dipl.ekon.,

Marina Leskovec, dipl.ekon.

7. Predmetna oznaka:

8. Financiranje:

Raziskovalna skupnost Slovenije

- združena sredstva PoRS

2,808.000,- din

Občinska raziskovalna skupnost Dravograd

31.200,- din

Občinska raziskovalna skupnost Radlje ob Dravi

648.746,- din

Občinska raziskovalna skupnost Ravne na Koroškem

2,222.554,- din

Občinska raziskovalna skupnost Slovenj Gradec

959.020,- din

Skupaj: 7,669.520,- din

Ravne na Koroškem, 30.1.1987

Nosilka naloge:

Vida Potočnik, dipl.ekon.

Direktorica Inštituta:

Vida Potočnik, (dipl.ekon.)

Vida Potočnik

V S E B I N A

	stran
IZVLEČEK	3
ZUSAMMENFASSUNG	4
BIBLIOGRAFIJA	5
1. UVOD	13
2. METODA PROUČEVANJA	14
3. PROSTORSKO RAZVOJNO NAČRTOVANJE	16
4. PREBIVALSTVO	19
5. DEFINIRANJE DRUŽBENO-EKONOMSKIH RAZVOJNIH PROBLEMOV IN CILJEV NA REGIONALNEM OBMOČJU	20
6. ZAKLJUČEK	22

IZVLEČEK

Z delom v okviru projekta želimo povezati in izpopolniti študijsko delo za namen načrtovanja razvoja Koroške regije, ki je sicer majhen, pa vendarle zelo heterogen sistem in kot tak zahteva, če naj bo njegov razvoj uspešen in skladen, ustrezna strokovna znanja.

V prvem letu izvajanja je bila osrednja pozornost namenjena oblikovanju metodološkega pristopa k delu in preverjanju ter dopolnjevanju že obstoječih znanj na tem področju, kot osnove za določanje prioriternih razvojnih problemov in ciljev.

Delo poteka vsebinsko po treh, sicer avtonomnih, po vsebini pa zelo povezanih in soodvisnih, področjih:

- prostor-naravno okolje, ki ga determinira razpršena poselitev, neenakomeren razvoj in visoka stopnja ekološke ogroženosti;
- prebivalstvo, kjer izstopajo ob že omenjeni poselitveni problematiki, predvsem problemi v zvezi z zaposlovanjem aktivnega potenciala;
- družbeno-ekonomski razvoj, kot splet vseh dejavnosti v prostoru, s posebnim poudarkom na razvojno problematiko posameznih dejavnikov (primer Rudnikov svinca in topilnica Mežica).

ZUSAMMENFASSUNG

Mit dieser Arbeit im Rahmen des Projektes wird versucht die Raumplanungs-
forschungsarbeiten in Bezug auf die Entwicklung der Region Koroška
zusammenzufassen und zu vervollkommen. Es handelt sich nicht um ein
grosses, dafür aber um ein sehr heterogenes System, welches für eine
erfolgreiche und übereinstimmende Entwicklung, entsprechende Kenntnisse
verlangt.

Im ersten Forschungsjahr wurde die Aufmerksamkeit besonders der Ausarbeitung
der Arbeitsmethoden, sowie der Bearbeitung der bisherigen Kenntnisse auf
diesem Gebiete gewidmet, um somit die Grundlagen für die Bestimmung der
Prioritäten Entwicklungsprobleme und Ziele zu bekommen.

Die Arbeit verläuft nach drei verschiedenen, dem Inhalt nach jedoch sehr
verbundenen Domänen.

- Der Raum und natürliche Umgebung, welchen durch eine zerstreute
Besiedlung, ungleiche Entwicklung und durch eine beachtliche Bedrohung
durch die Umweltverschmutzung, gekennzeichnet ist.
- Die Bewohnerschaft, wo aussen der schon erwähnten Besiedlungs -
problematik noch die Beschäftigungsprobleme des aktiven Potentials,
dazu gezählt werden muss.
- Die politische und volkswirtschaftliche Entwicklung als Verknüpfung
allen Aktivitäten im Lebensraum mit besonderer Betonung auf die
Entwicklungsproblematik einzelner Tätigkeiten.
(Beispiel: Rudniki svinca in topilnica Mezica).

1. UVOD

V načrtovanju družbenega razvoja se je uveljavila metoda srednjeročnih planov, dopolnjena z dolgoročnim planom, ki je bil sestavljen za obdobje do leta 2000. Za ta namen so bile na republiškem nivoju izvedene obsežne študije, na regionalnem nivoju pa smo se po vsebini in obsegu analiz prilagodili zakonskim predpisom, torej izdelali analize razvojnih možnosti, v katerih so bili bolj ali manj natančno ugotovljeni razvojni trendi, niso pa proučeni razlogi za spremembe v intenziteti razvoja, kar pomeni seveda večjo nezanesljivost ocen za razvoj v prihodnosti.

V Koroški regiji je pomembna analiza nihajočega trenda razvoja za nekaj preteklih let za občino Ravne na Koroškem, ki si v dolgoročnem razvojnem načrtu postavlja cilj o ponovnem pospešenem vzponu in doseganju nivoja narodnega dohodka na prebivalca vsaj 10 % nad republiškim povprečjem. V drugih občinah v regiji so razvojni trendi padajoči.

V okviru projekta torej študiramo v primerjavi z republiškim povprečjem zakonitosti gospodarskih oz. splošnih družbenih razvojnih gibanj v Koroški regiji za namen načrtovanja razvoja, kar spoznavamo kot kompleksno in interdisciplinarno delo.

Regija, pa tudi občine v regiji, je sicer majhen, v vseh njegovih družbeno-ekonomskih razsežnostih pa vendarle zelo heterogen sistem, ki tudi zahteva za uspešno delovanje in razvoj ustrezna strokovna znanja.

2. METODA PROUČEVANJA

V začetni fazi projekta smo veliko pozornosti posvetili oblikovanju metodološkega pristopa, katerega glavna značilnost bi bil globalen pristop v proučevanju razvoja na omejenem - regionalnem območju, v našem primeru na območju Koroške regije.

V tem smislu smo, kot izhodišče, definirali tri, po našem mnenju avtonomne razvojne komponente:

- prostor - naravno okolje;
- prebivalstvo;
- razvoj, kot splošen proces, ki se mu, po naravni stvari, podrejamo, mu sledimo oz. ga usmerjamo.

Določiti splošne razvojne cilje za omenjene tri razvojne komponente, smo, ob upoštevanju objektivnega stanja, opredelili kot primarno nalogo.

Iz vidika treh glavnih razvojnih komponent obravnavamo celoten sklop dejavnosti v družbi, ki smo jih grupirali v:

- družbene dejavnosti,
- infrastrukturne dejavnosti,
- storitvene dejavnosti,
- kmetijstvo, gozdarstvo,
- industrija, gradbeništvo, proizvodna obrt.

Dejavnosti študiramo v njihovi oskrbni funkciji, torej iz vidika uporabe učinkov (outputa) teh dejavnosti in tudi iz vidika angažiranja resursov, ter, seveda, iz gospodarsko-poslovnega vidika, torej iz vidika racionalne organizacije in funkcioniranja dejavnosti.

Za Koroško regijo je specifičen razvojni dejavnik še mednarodno (obmejno) sodelovanje.

Tako opredeljeno zasnovo projekta smo ponazorili v shemi štev. 1.

S to opredelitvijo se naše delo vključuje v skupni razvojni projekt "Skladnejši regionalni razvoj Slovenije in manj razvitih območij", kjer skušamo doseči metodološko skladnost in specifičnost proučevanja za območje Koroške regije.

	družbene dejavnosti	infra-strukturne dejavnosti	storitvene gospodarske dejavnosti	kmetijstvo, gozdarstvo	industrija, gradbeništvo		
<p>PROSTOR - naravno okolje</p> <ul style="list-style-type: none"> - urejanje prostora - prostorsko planiranje in poselitev - varovanje okolja <p>PREBIVALSTVO</p> <ul style="list-style-type: none"> - demografske strukture in projekcije - socialna problematika - kultura, izobraževanje, zaposlovanje <p>RAZVOJ</p> <ul style="list-style-type: none"> - Definicija pojma - problema in ciljev - kadrovske potencial, kulturne, delovne, ustvarjalne sposobnosti prebivalstva - materialni resursi: <ul style="list-style-type: none"> -- naravni -- pridobljeno družbeno premoženje -- investicije -- gospodarjenje - razvojna strategija 	<ul style="list-style-type: none"> - izobraževanje - kultura - zdravstveno varstvo - socialno varstvo - družbeno upravljanje - družbeni informacijski sistem 	<ul style="list-style-type: none"> - vodno gospodar. - energetika - promet in zveze - komunalne dejavnosti - stanov. gradnja in gospodarj. s stanovanji 	<ul style="list-style-type: none"> - turizem, gostinstvo - trgovina - storitvena obrt 	<ul style="list-style-type: none"> - kmetijstvo - gozdarstvo 	<ul style="list-style-type: none"> - industrijska področja - gradbeništvo - proizvodna obrt 	<p style="text-align: center;">mednarodno (obmejno) sodelovanje</p>	<p style="text-align: center;">O S K R B N I V I D I K</p>
GOSPODARSKO - POSLOVNI VIDIK							

3. PROSTORSKO RAZVOJNO NAČRTOVANJE

Delo usmerjamo iz strokovnega vidika kot strokovno delo za načrtovanje uporabe prostora in, kar postavljamo vedno bolj v ospredje, delo za varovanje prostora in naravnih virov. V tej komponenti se projekt povezuje z raziskavami vodnih virov zaradi zaščite le-teh in z delom pri pripravljanju katastra virov onesnaževanja. Oboje je v teku, v okviru drugih raziskovalnih projektov.

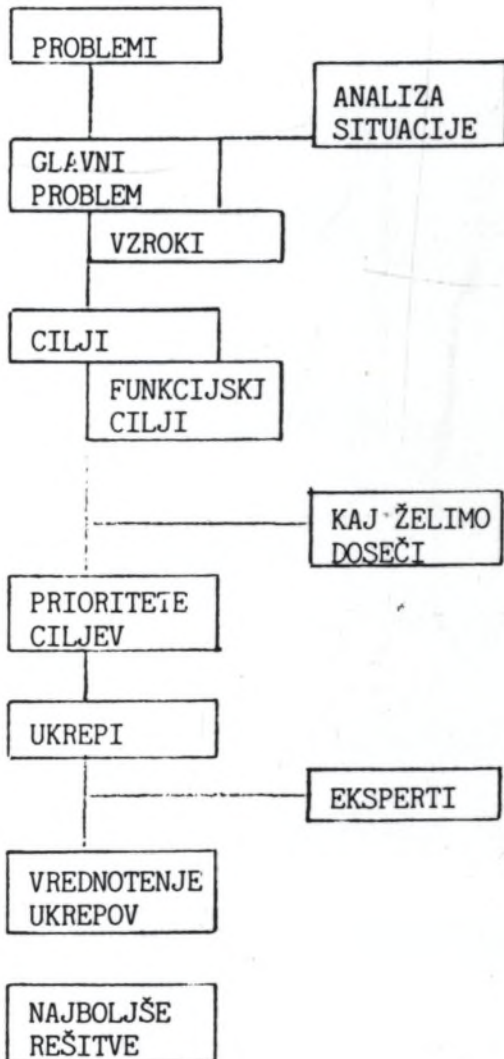
Prav tako se, v okviru drugih projektov, izvajajo raziskave o usmerjanju poselitve prebivalstva kot enem izmed pomembnih elementov smotrne rabe prostora. Glede na značilne trende razvoja poselitve v prostoru koroških občin v preteklosti, je delo usmerjeno v definiranje razvojnih možnosti manjših, obrobnih in pretežno kmetijskih področij, ki so podvrženi procesom depopulacije (v teku je študija na vzorčnih primerih matičnih okolišev Črna na Koroškem in Podgorje pri Slovenjem Gradcu), ter kot nasprotje temu, področjem hitre demografske rasti, ki se že srečujejo s problemi pomanjkanja prostora, preobremenjenosti družbene in komunalne infrastrukture in podobno (primer mesta Ravne na Koroškem). Metodološki pristop je ponazorjen v shemah št. 2 in 3.

Pomemben vidik uspešnega načrtovanja razvoja je tudi formalna organizacija družbenih služb za urejanje prostora. V zvezi s tem pripravljamo reorganizacijo upravnih in strokovnih služb na področju urbanizma in drugih posegov v prostor, v skladu z zakonom. V teku je študija o načinu organiziranja, delitvi funkcij ter o kadrovskih in finančnih možnostih ter potrebah za območje celotne regije.

Shema št. 2:

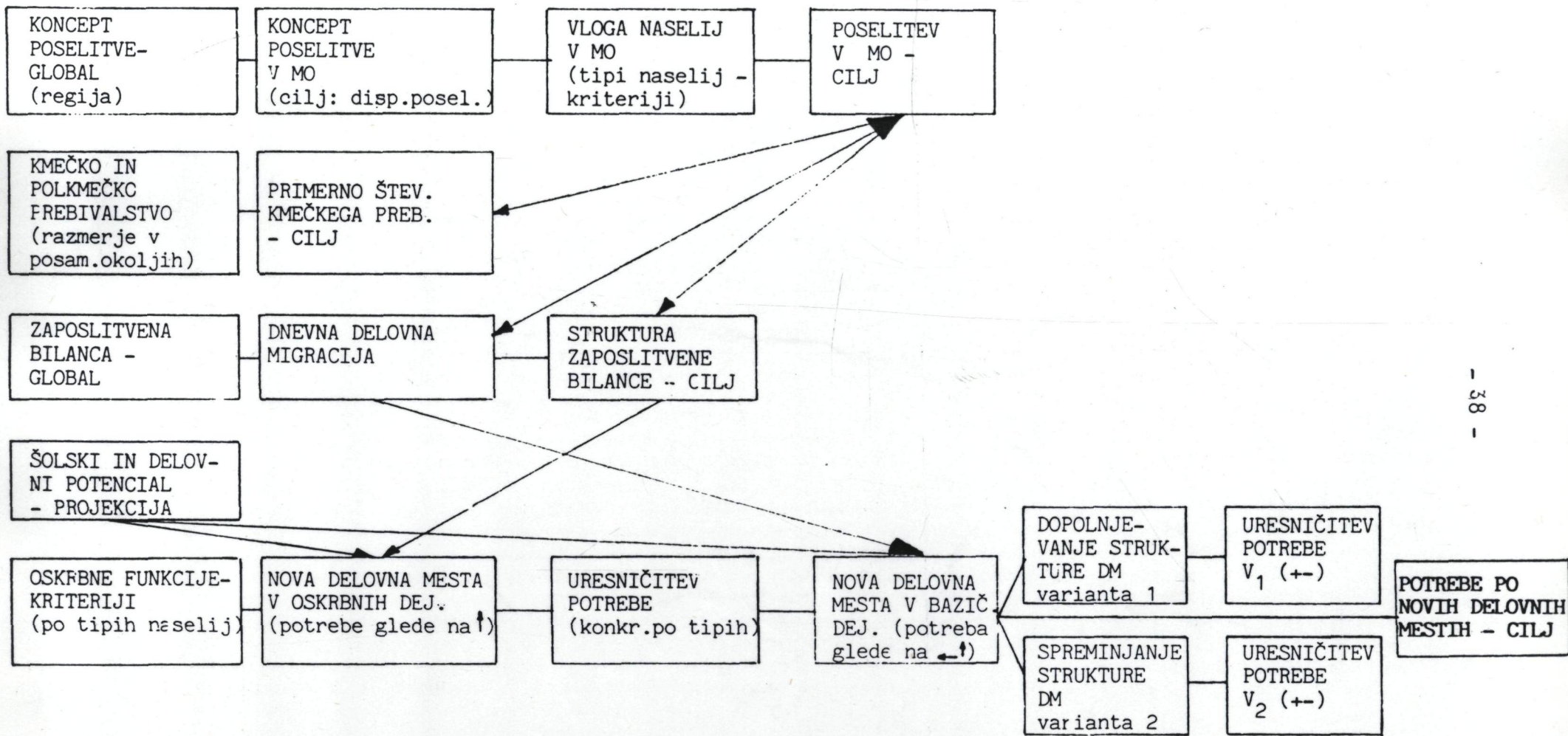
METODA SISTEMSKEGA ISKANJA REŠITVE

1. korak: definiranje problemov - kateri problemi in težave obstojajo!
2. korak: kateri je osrednji problem in kakšni vzroki ter pogoji so v ozadju tega problema, oz. od česa je predvsem odvisna odstranitev tega problema
3. korak: katere cilje želimo doseči! Kakšna je njihova prioriteta?
4. korak: kakšne ukrepe bi morali izvesti, da bi rešili problem in dosegli cilje. Možnosti je več, rešitve so lahko različne.
5. korak: kakšne rešitve se nam ponujajo, katere so izvedljive in katere najprimernejše.

Shema št. 3:

DELOVNI PRISTOP K OBRAVNAVI MO ČRNA NA KOROŠKEM

4. PREBIVALSTVO

O demografskem potencialu območja je že bilo izvedeno obsežno strokovno delo v teku priprav za dolgoročne razvojne načrte občin. Na osnovi tega bomo delo v okviru projekta nadaljevali v smeri poglobljenih analiz posameznih struktur prebivalstva, predvsem aktivnega potenciala, kot ene izmed pomembnih osnov za študij gospodarskega razvoja območja. Problemi, ki se kažejo na tem področju, so predvsem naslednji:

- pričakovan povečan odliv iz zaposlitve, ki ga pogojuje tradicionalnost industrije na tem območju;
- problemi zaposlovanja žensk, spet iz istega razloga;
- nizka izobrazbena struktura zaposlenih (med najnižjimi v SRS) po eni in dokaj visoke aspiracije mlade generacije po pridobivanju izobrazbe na drugi strani;
- problemi, ki jih povzroča obsežna dnevna delovna migracija in obsežna kategorija delavcev-kmetov z vidika poselitve in skladnega prostorskega razvoja in ki izvirajo iz prostorske koncentracije delovnih mest ter monostrukturnosti gospodarstva.

Izvedli bomo podrobno projekcijo vključevanja in izključevanja šolskega ter delovnega kontingenta prebivalstva in izdelali enoten kadrovske informacijski sistem za občine Koroške krajine.

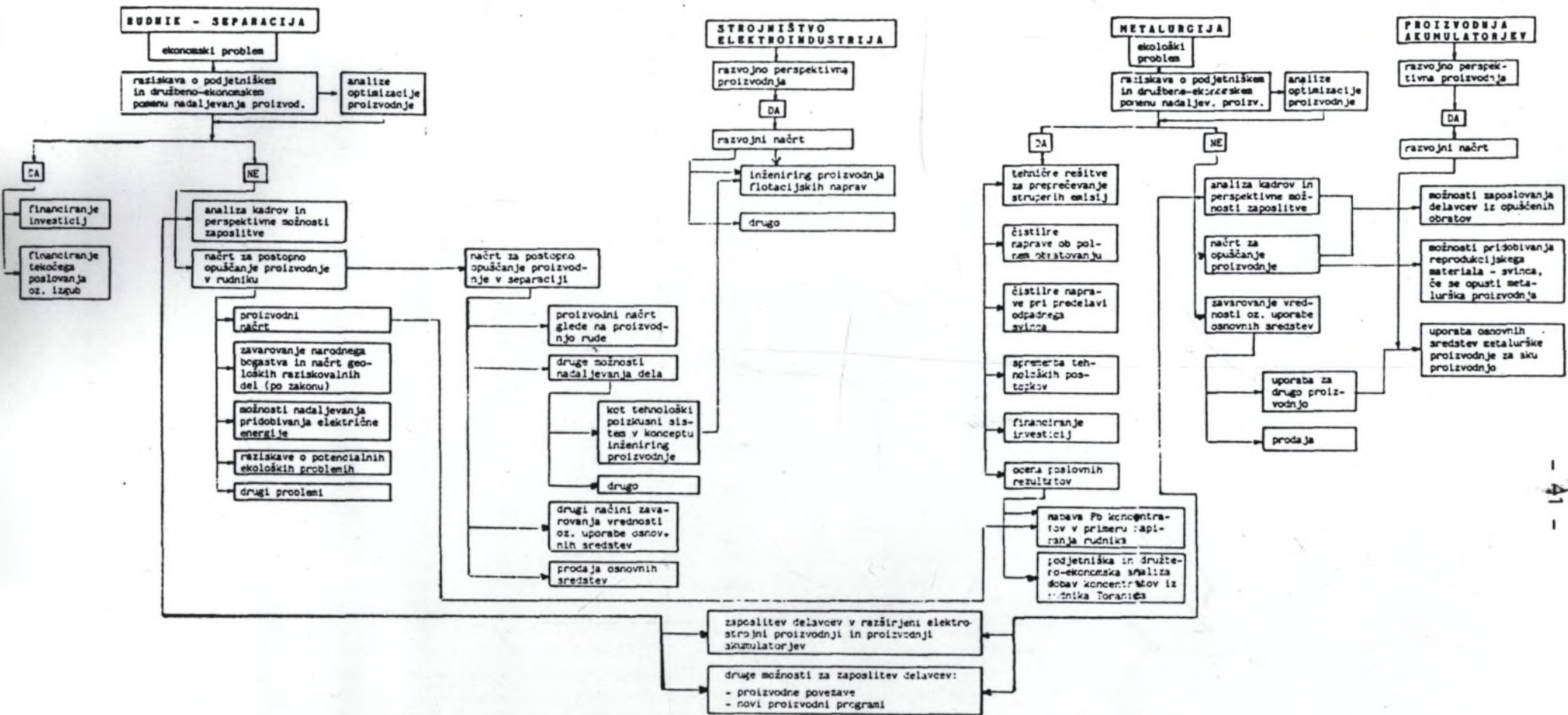
5. DEFINIRANJE DRUŽBENO-EKONOMSKIH RAZVOJNIH PROBLEMOV IN CILJEV NA REGIONALNEM OBMOČJU

Na osnovi stalnega statistično-sistematičnega zbiranja podatkov o družbeno-ekonomskih dogajanjih izvedemo primerjalne analize posameznih družbeno-ekonomskih kategorij oz. dejavnosti, ki jim sledijo konkretni programi razvoja oz. usmerjanja razvoja.

V občini Ravne na Koroškem je že dlje časa kritičen gospodarski problem delovna organizacija Rudniki svinca in topilnica Mežica, kjer je sedaj v teku proces prenove - prestrukturiranja delovne organizacije. Problem je obsežen, zasnovo študijskega projekta smo oblikovali v shemi št. 4.

Načeloma se v zasnovo globalnega projekta vključujejo tudi razvojne študije za področje turizma in gostinstva ter trgovine, ki so v teku.

Shema št. 4: Osnutek za študijski projekt o razvojnih problemih Rudnika Mežica

Izdelano na ECM, Inštitutu za gospodarski, socialni in prostorski razvoj, Ravne na Koroškem

6. ZAKLJUČEK

Z delom v okviru projekta bomo izoblikovali realnejše osnove za razvojne planje, vsaj za dejavnike razvoja, ki jih je mogoče objektivno določiti s trajnejšo veljavnostjo. Na drugi strani pa pomeni projekt ponudbo oz. verifikacijo strokovnega dela za družbeno razvojno načrtovanje, na nivoju lokalnih oz. regionalnih območij.

PREDLOG PROGRAMA DELA ZA LETO 1987

1. Raziskovalni projekt:

Skladnejši regionalni razvoj Slovenije in manj razvitih območij

2. Programski sklop:

Družbene razvojne raziskave v Koroški regiji

3. Koordinator:

Urbanistični inštitut SRS, Ljubljana

4. Izvajalec PS:

Ekonomski center Maribor, Inštitut za gospodarski, socialni in
prostorski razvoj, Ravne na Koroškem

5. Izhodišče, cilji ter namen naloge:

V okviru skupnega razvojnega projekta pomeni naloga prispevek k študiji zakonitosti gospodarskih oz. splošnih družbenih razvojnih gibanj na omejenem območju, v tem primeru Koroški regiji, v primerjavi z republiškim povprečjem in razvojnimi trendi v drugih območjih.

Globalni pristop k proučevanju razvoja na regionalnem nivoju zajema vse tri osnovne komponente - prostor, prebivalstvo, razvoj dejavnosti, ki jih opazujemo z dveh vidikov, z vidika oskrbe, ter z gospodarsko-poslovnega vidika.

Namen in cilj naloge je, ugotoviti temeljna neskladja v razvojnih usmeritvah in ciljih, definirati nosilce razvoja, določiti prioriteto problemov in ciljev, ugotoviti ovire za realizacijo in končno zastaviti ukrepe ter monitoring za spremljanje izvajanja realizacije.

6. Utemeljitev in uporabnost naloge:

Naloga je utemeljena v razvojnih programih občin Koroške krajine, kjer smo si zastavili nalogo stalnega spremljanja in dopolnjevanja sprejetih planskih usmeritev in njihove realizacije v konkretnih odločitvah. Hkrati je utemeljena v predlogu skupnega razvojnega projekta "Skladnejši razvoj Slovenije in manj razvitih območij", kjer ugotavljamo, da samo poznavanje razvojnih trendov in sami sektorski plani razvoja, brez informacij o razlogih za spremembe in negativna odstopanja, brez usklajenosti v konkretnih razvojnih odločitvah in

ukrepih, ne zagotavljajo izboljšanja stanja in izvajanja globalnih razvojnih usmeritev. Potrebno je stalno, sistematično proučevanje posameznih razvojnih področij in problemov, predvsem pa stalno spremljanje konkretnih odločitev in politik v luči splošnih ciljev.

V nalogi obravnavamo konkretne razvojne probleme na območju Koroške krajine, ki izhajajo iz družbenih planov. Rezultati bodo torej neposredno uporabni.

7. Načrt dela za leto 1987

Izvajanje naloge poteka po metodološkem pristopu, ki je opisan v poročilu o delu za leto 1986, ter se vključuje v okvirno shemo skupnega razvojnega projekta. Zagotovljena torej je metodološka skladnost in hkrati specifičnost pristopa in obravnave.

V letu 1987 se bomo z delom vključili v skupni razvojni projekt (po shemi) v naslednjih elementih:

A₀₁ - Splošni razvojni cilji

Cilj: ohraniti poselitev - v razvojnih programih je sprejeta usmeritev skladnega, policentričnega razvoja območja. V smislu konkretizacije in zagotovitve realizacije cilja se izvaja, v okviru drugih programov, študija o razvojnih možnostih depopulacijskih območij v Koroški krajini, na primerih MO Črna na Koroškem, Podgorje pri Slovenjem Gradcu, Ribnica na Pohorju in drugih.

Cilj: izboljšati življenjske in bivalne razmere - v teku je (po programu Občinskih raziskovalnih skupnosti) sklop nalog s področja ekologije in varovanja okolja, rabe prostora in raziskovanja naravnih bogastev.

Cilj: zagotoviti delovna mesta - v sklopu te naloge in programa za tehnični in tehnološki razvoj pri Občinskih raziskovalnih skupnostih, potekajo študije o razvojnih možnostih nekaterih gospodarskih panog, ki se na tem območju šele uvajajo in za katere so ocenjene objektivne možnosti za pospešen razvoj (primeri: grafična in tekstilna industrija).

Cilj: zvišati dohodek - osrednji namen te naloge je ugotavljanje in spremljanje razvojnih trendov v gospodarstvu koroških občin, ki naj razkrije vzroke za njihova v gospodarski uspešnosti posameznih dejavnosti, ter s tem prispeva k njihovi pravočasni odpravi in stabilnejšemu razvoju (zvišanju dohodka).

A₀₉ - A₁₃ - Demografsko zaposlitveni potencial območja

Na tem področju je že bilo, v fazi strokovnih priprav za dolgoročne razvojne načrte občin, opravljeno obsežno strokovno delo. Izdelane so projekcije prebivalstva in poselitve, ocena primerne števila kmečkega prebivalstva in demografsko zaposlitvene bilance. V okviru te naloge bomo še podrobno osvetlili strukturo aktivnega prebivalstva, z izdelavo ocene vključevanja in izključevanja šolskih ter delovnih kontingentov, ter z zasnovo enotnega kadrovskega informacijskega sistema, ki bo osnova tako za določanje potreb po delovnih mestih, kot za spremljanje razvoja kadrov, predvsem v smislu cilja izboljšati kvalifikacijsko strukturo zaposlenih.

B₀₁ - B₀₉ - Analiza stanja in trendov razvoja v industriji, gradbeništvu, trgovini, obrti, ...

V okviru te skupne dejavnosti bo v letu 1987 dan poseben poudarek razreševanju problemov razvoja Rudnikov svinca in topilnice Mežica, tako s poslovno-gospodarskega, kot tudi z vidika vplivov sedanje dejavnosti na okolje. Dejavnost Rudnika Mežica namreč ekološko tako negativno vpliva na širše okolje, da onemogoča razvoj drugih dejavnosti v prostoru, kot so kmetijstvo, turizem, gozdarstvo in drugo.

Ob tem primeru bo že tudi v tem letu možno izpeljati nekatere konkretne ukrepe za sanacijo.

Ob tem in ob nekaterih drugih študijah, ki se izvajajo preko drugih programov (npr. razvojni načrti za območje Črne na Koroškem) bomo nadaljevali študije o razvojnih možnostih dejavnosti, ki predstavljajo po sedanjih ocenah neizrabljene potenciale v tem prostoru. To so zlasti trgovina, turizem, drobno gospodarstvo in nekatere druge.

Prav tako se obravnava tega primera veže na iskanje možnosti razvoja perspektivnih gospodarskih dejavnosti, kot substituta sedanje proizvodnje. Tu je na prvem mestu kovinsko predelovalna industrija.

C₀₁ - C₀₃ - Razvoj kmetijstva in gozdarstva

Študijsko delo bo vezano na razreševanje problema dejavnosti Rudnika svinca, predvsem njenega vpliva na okolje. V delo so že, po programu Občinskih raziskovalnih skupnosti, vključene Biotehnična fakulteta v Ljubljani, Gozdarski inštitut in drugi.

V smislu možnosti za uvažanje dopolnilnih dejavnosti na kmetijah (kar postaja ob problemu propadanja gozdov za hribovske kmetije že skorajda nujnost) je že v teku projekt razvoja dislocirane celične proizvodnje (nosilec Železarna Ravne).

D₀₁ - D₀₅ - Razvoj Infrastrukturnih gospodarskih dejavnosti

V prvi fazi bomo, zaradi problemov dejavnosti in zaradi zahtev zakona, pripravili predlog reorganizacije dejavnosti na področju urbanizma in drugih posegov v prostor.

Sicer pa se področje energetike in komunalne infrastrukture veže na delo v zvezi z varovanjem okolja in raziskovanja naravnih bogastev.

E₀₁ - E₀₂ - Razvoj družbenih dejavnosti in dejavnosti družbenega
upravljanja

Tudi delo v zvezi s tem področjem se tesno povezuje na že opisane projekte - izobraževanje s proučevanjem demografsko zaposlitvenega potenciala, zdravstvo s področjem varovanja okolja in podobno.

V naslednjih fazah (od F do K) bomo izvajali aktivnosti in zastavili sistem spremljanja izvajanja projekta predvsem ob konkretnem primeru razreševanja problema razvoja Rudnika svinca in topilnice Mežica, ki je dejansko lahko vzorčni primer za tako zastavljeno delo in vpliva na razvoj celotnega območja do te mere, da neusklajenost in nepremišljenost v razvojnih odločitvah glede te dejavnosti, brez upoštevanja splošnih razvojnih usmeritev in ciljev, lahko privede do nadaljnje stagnacije v razvoju, ne samo v Zgornji Mežiški dolini, tudi v celotni občini in regiji.

8. Načrt financiranja:

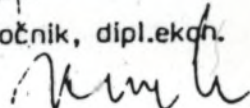
Občinske raziskovalne skupnosti Dravograd,
Radlje ob Dravi, Ravne na Koroškem, Slovenj Gradec 3,900.000 din

Posebne raziskovalne skupnosti - Interdisciplinarni
program 3,900.000 din

skupno: 7,800.000 din
po cenah za l. 1986

Direktorica:

Vida Podčnik, dipl.ekon.

ECM - TOZD RAZVOJNO RAZISKOVALNI
INŠTITUT ZA REGIONALNO EKONOMIKO
IN SOCIALNI RAZVOJ

RP: Skladnejši regionalni razvoj Slovenije in manj razvitih območij
21-2815

Poročilo o delu v 1986 letu za nalogo:

Priprava idejne zasnove sistema uskladitve socialno ekonomske strukture
v regiji

Šifra: 21-2815-542-86

Ljubljana, januar 1987

1. Naslov URP/RP: Skladnejši regionalni razvoj Slovenije in manj razvitih območij
2. Naslov: Program idejne zasnove sistema uskladitve socialno ekonomske strukture v regiji
3. Izvajalec (RO) ECM-TOZD IREL, Ljubljana
4. Koordinator: Olga Drofenik
5. Sodelavci (raziskovalci) Ciril Anžič, Zvonka Pretnar
6. Predmetna oznaka: Deskriptorji ali ključne besede ali gesla.
Usmerjanje družbenega razvoja glede na gradnjo verige savskih elektrarn.
Uskladitev socialno-ekonomske strukture.

Faze projekta

- a) Priprava metodoloških pripomočkov in idejne zasnove po projektnem pristopu
- b) Izvedbena faza, ki izhaja iz prve

7. Financerji: MGZ za Posavje, Brežice	2,720,000
Sredstva PORS	2,720,000

Raziskavo Priprava idejne zasnove sistema uskladitve socialno ekonomske strukture v regiji smo začeli izvajati 1986 leta.

Sestavljena je iz 2 faz:

1. Priprava metodoloških pripomočkov in idejne zasnove po projektne pristopu
2. Izvedbena faza, ki izhaja iz prve in zajema:
 - idejno zasnovo
 - idejne projekte
 - izvedbene projekte
 - spremljanje izvajanja

ad 1)

V tej fazi poteka identificiranje zapletenih razmerij med predvidenim razvojem industrije, kmetijstva in družbene infrastrukture.

Predvideni posegi v Posavski regiji, oz. na Krškem polju bodo vplivali na odnose med posameznimi območji in na njihov razvoj. Spremenili bodo strukturo gospodarstva. Pri predvidevanju in usmerjanju sprememb izhajamo iz hipoteze, da bo gradnja hidroelektraren med najpomembnejšimi razvojnim potenciali in bo vplivala na

- oživljanje razvojnih potencialov znotraj dane enote
- intenzivnejše povezovanje navzven
- zaostrovanje neenakosti in notranjo diferenciacijo, ki obenem zahteva tudi identifikacijo komparativnih prednosti dane teritorialne enote in njenih prebivalcev v odnosu do širšega okolja
- usmerjanje družbenega razvoja še posebej glede na konkretne lokacijske odločitve in konflikte pri usklajevanju med področji in območji.

Osnovni namen tega projekta v 1. fazi je preseganje ločenosti in vzporednosti med posameznimi področji razvoja. Zato smo podali sociološko interpretacijo regionalnega razvoja.

Z uravnavanjem in usklajevanjem ekonomskih dejavnikov želimo zagotoviti skladnost kompenzacije posegov z novo nastalimi ekonomsko - socialnimi elementi tako, da se bodo enakopravno vključevali v celoten družbeni prostor Slovenije. Pri tem upoštevamo vnos progresivnih razvojnih elementov, ki jih predvideva dolgoročna razvojna politika naše ožje in širše družbeno politične skupnosti: Modernizacija in prestrukturiranje gospodarskih dejavnosti ob skrbi za ekološko sanacijo in ravnovesje ožjega in širšega območja.

Literatura in viri:

- Z. Mlinar, A. Ferligoj: Sličnosti i razlike u prostorno društvenim promenama, Sociologija, str. 413 - 437
- Stanka Kukar: Regionalni aspekti razvoja SRS, Ljubljana, IER 1985
- Z. Mlinar: Protislovja družbenega razvoja, Ljubljana, Delavska enotnost 1986
3. Usmerjanje družbenega razvoja, DD Univerza Univerzum, Ljubljana 1981
4. Zasnova ureditve krškega polja s poudarkom na razvoju kmetijstva, MGZ Posavje, Brežice 1986
5. Razvojni program za pridobivanje in predelavo gramoza v Posavju, MGZ Posavje, Brežice 1986
6. Spodnja Sava in Spodnja Krka, vodnogospodarski program, vodnogospodarski inštitut, Ljubljana 1985
7. Gradnja verige HE na Savi, ELGO, posebej številka
8. Planski dokumenti Posavskih občin in SRS
9. The Modelling of Socio-Economic Planning Processes, S.I. Cohen etal, Great Britain 1984
- Bibliografija: Zasnova projekta je bila posredovana programskemu svetu za krško polje.

RO: ECM - TOZD RAZVOJNO RAZISKOVALNI INŠTITUT ZA REGIONALNO
EKONOMIKO IN SOCIALNI RAZVOJ - LJUBLJANA

RP: SKLADNEJŠI REGIONALNI RAZVOJ SLOVENIJE IN MANJ
RAZVITIH OBMOČJIH

PS: PRIPRAVA IDEJNE ZASNOVE SISTEMA USKLADITVE SOCIALNO
EKONOMSKE STRUKTURE V POSAVJU

Program dela za leto 1987

Program dela za leto 1987 predstavlja realizacijo druge faze raziskave in pomeni konkretizacijo tistih elementov, ki jih predvideva izvedbena faza v poročilu.

1. Uskladitev razvojnih ciljev v regiji in navzven:

Formalna uskladitev ciljev prenese konfliktno situacijo v obdobje, ko je treba cilje operacionalizirati in doseči. Odločitve o nosilcih razvoja v regiji, o gradnji hidrocentral na Savi so formalno sprejete, vendar lahko pričakujemo odpore posameznih dejavnosti, OZD ali lokalnih skupnosti, ki niso imele možnosti vplivati na vsebinsko oblikovanje odločitev.

2. Vplivi operacionalizacije razvojnih ciljev na bivalno okolje in delovno okolje:

Operacionalizacija in doseganje razvojnih ciljev bodo vplivali na spremembo socialne strukture prebivalcev. Spremembe je treba predvideti, usmerjati in oblikovati ustrezne programe, da bi se izognili nezaželenim posledicam ali celo blokadam pri izvajanju programov. Pri tem je pomembna postopnost uvajanja sprememb, s čimer se omogoči prebivalcem, lokalnim skupnostim in OZD, ki niso opredeljene kot nosilke razvoja, da jih sprejmejo za svoje.

3. Metodološki okvir:

Izvedbena faza je zasnovana akcijsko in aplikativno. Vsako področje dela se bo preverjalo in korigiralo v skladu z dobljenimi rezultati. Osnovne značilnosti so:

- vstop na teren
- izbor udeležencev in način interakcije med njimi

POROČILO O DELU
ZA LETO 1986

Naslov projekta: SKLADNEJŠI REGIONALNI RAZVOJ SLOVENIJE IN MANJ
RAZVITIH OBMOČIJ

Šifra projekta: 21-2815-502-86

Ljubljana, 1986

PRVA STRAN POROČILA PORS
PROJEKTNEGA SKLOPA

1. Naslov skupnega RP: Šifra RP:
SKLADNEJŠI REGIONALNI RAZVOJ SLOVENIJE IN MANJ 21-2815
RAZVITIH OBMOČIJ
2. Naslov projektnega sklopa: Šifra projekt-
MOŽNOSTI IN NAČINI USMERJANJA GOSPODARSKIH NALOŽB nega sklopa:
V IZVENMESTNA NASELJA LJUBLJANSKIH OBČIN IN V DRUGE 21-2815-502-86
OBČINE V OSREDNJI SLOVENSKE REGIJI
3. Izvajalec (RO):
INŠTITUT ZA EKONOMSKE RAZISKOVANJE, LJUBLJANA, Kardeljeva ploščad 17
4. Koordinator projektnega sklopa:
STANKA KUKAR
5. Izvajalci projektnega sklopa:
Vodja skupine: STANKA KUKAR
Raziskovalci: FRANČIŠKA LOGAR
6. Predmetna oznaka:
deskriptorji ali ključne besede ali gesla:
regionalni razvoj, naložbe, ekonomska politika

Financerji: PORS: 4,244.000.- Drugi: 4,200.000.-

Op. Poročilo se nanaša na sredstva PORS

Koordinator projektnega
sklopa
Stanka Kukar, mag. ekon.

Direktor:
dr. Lojze Sočan

Stanka Kukar

DRUGA STRAN POROČILA

K A Z A L O

Izvleček

Bibliografija

Opis del

I Z V L E Č E K

Na osnovi analize obravnavamo obstoječo strukturo proizvodnje v izvenmestnih območjih ljubljanskih občin ter njihove kadrovske potencialne. V nalogi predstavljamo možne ukrepe za usmerjanje gospodarskih naložb v izvenmestna naselja, predvsem pa poudarjamo nujnost lokalne iniciative, razvoja "od spodaj", kjer predstavljajo lokalni faktorji (ustvarjalnost, podjetnost, znanje, kadri, že obstoječe organizacije), osnovo za bodoči razvoj.

S U M M A R Y

On the basis of the existent structure of production in the non-urban settlements in the Communes of Ljubljana and their human resources we present a set of potential measures which would stimulate the economic investments in non-urban areas of the Ljubljana - communes. We stress the importance of local initiative, of the development "from below", where local factors (creativity, knowledge, human resources, existent firms) represent the basis for future development.

B I B L I O G R A F I J A

Kukar Stanka in Logar Frančiška: Možnosti in načini usmerjanja gospodarskih naložb v izvenmestna naselja ljubljanskih občin in v druge občine v osrednji slovenski regiji, IER 1986, str.52.
Študija je na razpolago v knjižnici IER.

Kukar Stanka: "Problems and Possibilities of the Socio-economic Development of the Commune of Trebnje,
(poročilo za delegacijo FAO), na razpolago v knjižnici IER.

OPIS DELA, REZULTATI IN UGOTOVITVE

V okviru projekta "Skladnejši regionalni razvoj Slovenije in manj razvitih območij" proučuje Inštitut za ekonomska raziskovanja probleme in možnosti regionalne decentralizacije v SR Sloveniji.

Izhodišče naloge je, da sta za bodoči družbenoekonomski razvoj nekega območja (širšega ali ožjega) odločilna dva faktorja: obstoječa struktura gospodarstva in kadrovski potenciali. Zato smo v nalogi podrobneje analizirali učinkovitost gospodarstva v izvenmestnih naseljih ljubljanskih občin kot tudi strukturo prebivalstva po starosti, spolu, po številu učencev v srednjih šolah in študentov na višjih in visokih šolah.

Ugotovili smo, da je struktura proizvodnje v izvenmestnih naseljih v občinah Ljubljana Moste-Polje in Ljubljana Vič-Rudnik zelo ozka, in da je v teh naseljih manj samostojnih organizacijskih enot in več poslovnih enot, ki imajo delež v drugih krajih ali občinah. Ugotovili smo tudi, da z razvojnega vidika ni nepomembna organizacijska struktura gospodarstva.

Samostojne delovne organizacije, ki so zrasle iz možnosti in potreb naselja, v katerem so locirane, so bolj povezane s krajem in prebivalstvom in imajo večji vpliv na njegov razvoj, kot pa poslovne enote večjih delovnih organizacij iz drugih območij.

Pri ugotavljanju učinkovitosti gospodarjenja smo bili omejeni z razpoložljivimi podatki, ki se nanašajo le na TOZD-e in enotne delovne organizacije, ki pripravljajo svoj zaključni račun, nimamo pa podatkov za poslovne enote, ker te ne izdelujejo samostojnega zaključnega računa. Podatki za leto 1984 kažejo, da je v izvenmestnih naseljih ljubljanskih občin industrija večinoma celo bolj učinkovita kot v povprečju Slovenije (splošna mera uspešnosti, ki upošteva število zaposlenih, uporabljena poslovna sredstva ter obveznosti za skupne in splošne potrebe glede na družbeni dohodek, je v večini primerov višja od 1).

Obstoječe delovne organizacije oziroma tozdi v izvenmestnem območju so se razvili večinoma iz manjših zametkov, iz obrtnih delavnic in le redko kot

prenesen del zahtevnejšega proizvodnega programa močnejših delovnih organizacij iz razvitejših območij. Čeprav so poslovno kar uspešne, so prešibke kar zadeva kadre, pa tudi njihova finančna sposobnost za nove naložbe je skromna. Predvsem pa manjkajo kadri, sposobni za načrtovanje in realizacijo novih proizvodnih programov, ki bi bili prilagojeni lokalnim možnostim.

V nalogi predstavljamo smeri ukrepanja za usmerjanje gospodarskih naložb v izvenmestna naselja, predvsem pa poudarjamo nujnost lokalne iniciative, razvoja "od spodaj", kjer predstavljajo lokalni faktorji (ustvarjalnost, podjetnost, znanje domačega prebivalstva, že obstoječa podjetja), osnovo za bodoči razvoj.

Čeprav je raziskava po podatkih omejena le na ljubljanske občine, pa njene ugotovitve v večini primerov veljajo tudi za druge regije v Sloveniji, zlasti za tiste, ki imajo manj razvita območja.

RAZISKOVALNI PROGRAM ZA LETO 1987

1. Skupni razvojni projekt:
SKLADNEJŠI REGIONALNI RAZVOJ SLOVENIJE IN MANJ RAZVITIH
OBMOČIJ
2. Projektni sklop:
PROBLEMI REGIONALNE DECENTRALIZACIJE V SR SLOVENIJI -
POGOJI IN MOŽNOSTI ZA RAZVOJ TEHNOLOŠKO IN RAZVOJNO INTEN-
ZIVNIH DEJAVNOSTI V SLOVENSkih REGIJAH
3. Nosilna razvojno raziskovalna organizacija - koordinator
projekta:
Urbanistični inštitut SR Slovenije
Vodja raziskovalnega projekta: dr. Lojze Gosar
4. Raziskovalna organizacija - izvajalka projekta:
Inštitut za ekonomska raziskovanja, Ljubljana, Kardeljeva
ploščad 17
5. Osnovni cilj letnega programa dela:
Pri prestrukturiranju slovenskega gospodarstva bodo imele
velik pomen razvojno in tehnološko intenzivne dejavnosti,
zlasti strojništvo, kemija, farmacevtika, elektronika, posa-
mezni programi iz drugih industrijskih panog, projektiranje,
poslovne in finančne storitve - vse te dejavnosti imajo do-
bre razvojne možnosti v razvitejših regijah, ki razpolagajo
z ustreznimi kadri in raziskovalnimi ter izobraževalnimi
zmogljivostmi. Skladnejši regionalni razvoj pa zahteva večjo
disperzijo naložb. Raziskava naj bi odgovorila na vprašanje,
kako doseči ravnotežje med ekonomskim in prostorskim vidi-
kom nadaljnjega razvoja industrije in celotnega gospodarstva
v Sloveniji in v ljubljanski regiji.
6. Vsebinsko razčlenjen opis programa:
Izhodišče raziskave bodo usmeritve, ki jih daje strategija

tehnološkega razvoja v SFRJ in v Sloveniji. Obravnavali bomo razvojne možnosti nekaterih pomembnejših razvojno-tehnološko intenzivnih dejavnosti v Ljubljani in osrednji slovenski regiji - zlasti razvojno-tehnološko intenzivne programe v strojništvu, farmaceutiki, elektroniki, tekstilni, usnjarški in živilski industriji, v projektiranju in gradbeništvu, v poslovnih in finančnih storitvah in v drobnem gospodarstvu.

Podrobneje bomo raziskali lokacijske zahteve razvojno in tehnološko zahtevnih dejavnosti in lokacijske možnosti, ki jih nudi Ljubljana, celotna osrednja slovenska regija in druge regije za razvoj razvojno in tehnološko zahtevnih dejavnosti.

Ker po drugi strani zahteva skladnejši regionalni razvoj večjo disperzijo gospodarskih naložb, bomo ocenili možnosti za razvoj oziroma prenos nekaterih razvojno-tehnološko intenzivnih dejavnosti v nekatere druge občine oziroma regije v Sloveniji.

7. Pričakovani rezultati in njihova uporabnost:

Rezultati raziskave bodo uporabljeni pri oblikovanju kompleksnega modela skladnejšega regionalnega razvoja v SR Sloveniji, pa tudi v drugih republikah. Glavni uporabniki bodo poleg Zavoda SR Slovenije za družbeno planiranje tudi medobčinske gospodarske zbornice in službe za planiranje v občinah.

8. Seznam raziskovalcev: Stanka Kukar, mag.ekon., Frančiška Logar, mag.ekon., Peter Stanovnik, mag. ekon.

9. Vrednost projektnega sklopa za leto 1987: 11.940.000 din
- od tega sredstva PoRS 5.970.000 din
 - sredstva sofinancerjev (Mestna raziskovalna skupnost Ljubljana, Gospodarska zbornica Jugoslavije in drugi sofinancerji v okviru projekta "Strategija tehnološkega razvoja Jugoslavije") 5.970.000 din

NOSILKA PROJEKTNEGA SKLOPA:

Stanka Kukar, mag.ekon.

Stanka Kukar

Stanka

DIREKTOR:

dr. Lojze Sočan

Lojze Sočan

INŠTITUT ZA GOZDNO IN LESNO GOSPODARSTVO
pri Biotehniški fakulteti v Ljubljani

POROČILO O DELU ZA LETO 1986

RP: SKLADNEJŠI REGIONALNI RAZVOJ SLOVENIJE IN
MANJ RAZVITIH OBMOČIJ

šifra: RP 21 - 2815/86

LJUBLJANA, 1986

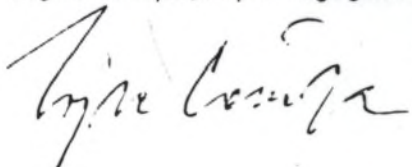
1. Skladnejši regionalni razvoj Slovenije in manj razvitih območij
Šifra: 21-2815/86
2. Odpiranje gozdnega prostora Slovenije s posebnim povdarkom na povezovanju naselij in druge rabe prostora
Šifra: 404/86
3. Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo pri Biotehniški fakulteti v Ljubljani
4. Lojze Čampa, dipl.ing. goz.
5. mag. Andrej Dobre, dipl.ing. goz.
Lojze Čampa, dipl.ing. goz.
Lojze Žgajnar, dipl.ing. goz.
6. Gesla: vloga gozdarstva pri skladnejšem razvoju

Financerji:	PORS:	4.244.000	din
	SZ gozdarstva:	<u>4.244.000</u>	din
	skupaj:	8.488.000	din

Ljubljana, 26.2.1987

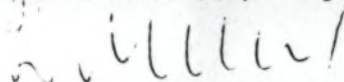
Koordinator sklopa:

Lojze Čampa, dipl.ing. goz.

Direktor:

Marko Kmecl, dipl.ing. goz.

POROČILO O PROGRAMSKEM SKLOPU PROJEKTA

"Skladnejši regionalni razvoj Slovenije in njenih manj razvitih območij"

I z v l e č e k

Programski sklop zajema raziskave, ki so povezane z odpiranjem gozdnega prostora za potrebe gozdarstva, kakor tudi drugih (negozdarskih) uporabnikov gozdnih cest (poselitve, gospodarstva, kmetijstva, turizma in rekreacije, SLO idr.). Slovenska dežela je gozdnata, zato potrebuje primerno mrežo gozdnih cest - njihovo primerno izgradnjo, vzdrževanje in združevanje finančnih virov od vseh zainteresiranih strank.

PROGRAM JOINT REPORT AS PART OF PROJECT "COMPATIBLE REGIONAL
DEVELOPMENT OF SLOVENIA AND LESS DEVELOPED REGIONS"

A b s t r a c t

Program joint includes research in connection with opening forest's premises so for use in forestry as for other (nonforestry) consumers of forest roads (colonization, agriculture, management, tourism and recreation, general people's resistance a.a.). Slovene country is wooded, therefore it demands compatible network of forest roads - their suitable construction, main tenance and connection of financial sources from all of the interested parties.

BIBLIOGRAFIJA

- Čampa, L.: Strokovne osnove za pripravo planov občin Spominskega območja Žumberak - Gorjanci, elaborat (tekst in karte), Ljubljana, 1986
- Čampa, L.: Gozdne združbe in rastiščnogojitveni tipi v g.e.Pokljuka, elaborat (tekst, karte), Ljubljana, 1986
- Čampa, L.: Izletniška karta M 1 : 50.000 Spominskega območja Žumberak - Gorjanci (publicirana v 10.000 izvodih), Ljubljana, 1986
- Dobre, A.: Posamezne ugotovitve iz obravnavane tematike so bile posredovane gozdarski praksi ali širši strokovni javnosti v naslednjih oblikah:
- Dobre, A.: Accessibility of Forests in Slovenia and the Characteristics of the Forrest-Road Network, poster na 18. IUFRO kongresu ter pisna razlaga z istim naslovom, 6 strani
- Dobre, A.: Pomen nekaterih dejavnikov pri določanju optimalne gostote cest v gozdu, predavanje za DIT gozdarstva v Kočevju
- Dobre, A.: Projektiranje šumskih cesta na pretežno težkim i žičare prikladnim področjima, predavanje na seminarju o žičnicah v Delnicah.
- Dobre, A.: Tehnični predpisi v gozdnem gradbeništvu, predavanje na seminarju za pripravo na strokovne izpite iz gozdnega gradbeništv.
- Dobre, A.: Mednarodni sejem gradbenih strojev BAUMA 86, poročilo, 3 str.

PROGRAMSKI SKLOP

ODPIRANJE GOZDNEGA PROSTORA SLOVENIJE S POSEBNIM
POVDARKOM NA POVEZOVANJU NASELIJ IN DRUGE RABE
PROSTORA

Šifra: 404/86

POROČILO O OPRAVLJENEM RAZISKOVALNEM DELU

RP: Skladnejši regionalni razvoj Slovenije in manj razvitih območij
(Šifra: 21 - 2815/86)

Programski sklop: Odpiranje gozdnega prostora Slovenije s posebnim
povdarkom na povezovanju naselij in druge rabe
prostora

Nosilec sklopa: mag. Andrej Dobre, dipl.ing. goz.

Sodelavci: Lojze Čampa, dipl.ing. goz.
Lojze Žgajnar, dipl.ing. goz.

1. Izhodišče in namen:

V gozdovih Slovenije je osnovni skelet cestnega omrežja v glavnem že zgrajen. V bodoče bo treba prometno omrežje le zgoščevati do take mere, da bodo doseženi optimalni pogoji tako za intenzivno gospodarjenje z gozdom, kakor tudi za prometne potrebe drugih koristnikov prostora. Pri zgoščevanju prometnega omrežja pa se pojavljajo mnogi novi problemi, ki so drugačni kot v primeru, kadar na novo odpiramo določen predel. Kadar so terenske razmere enostavne in še nismo odvisni od položaja obstoječih prometnic, tedaj si pri načrtovanju bodoče odprtosti pomagamo z matematičnimi obrazci, ki jih najdemo v literaturi. V zahtevnih terenskih razmerah in pri delno zgrajenem prometnem omrežju nam matematični obrazci ne nudijo ustreznih rešitev. V takih primerih je treba upoštevati različne dejavnike, ki vplivajo na gostejše ali redkejše prometno omrežje.

Do zdaj so bili pri nas podrobneje proučeni najpomembnejši dejavniki odprtosti le za nekatere terenske razmere (kraški in gričevnati predeli), manj pa so poznani parametri odpiranja v hribovitih in zlasti v gorskih predelih, kjer nastopajo povsem drugačne razmere za spravilo lesa in tudi za samo gradnjo prometnic.

Podatki o gozdnih površinah kažejo, da se že nekaj desetletij gozdnatost v Sloveniji nenehno povečuje in je presegla že 50 %. Širjenje gozda je opazno zlasti v predelih, kjer se zaraščajo kmetijske površine (košenice, pašniki), kar v veliki meri velja prav za manj razvita območja. Prav dejstvo, da se v teh predelih povečuje gozdna površina, da je mogoče v gozdarstvu zaposlovati domače prebivalstvo in da pomen gozda čedalje bolj raste v nacionalnem okviru (lesnoproizvodna, predvsem pa varovalna in socialna funkcija gozda), vse to narekuje potrebo, da bo v bodoče treba gozdarski dejavnosti nameniti več pozornosti.

2. Opis dela in rezultati:

Za leto 1986 smo v okviru celotnega programa raziskovalne naloge pripravili podrobnejši enoletni program, na osnovi katerega je bilo opravljeno naslednje delo:

- a/ Iz obstoječe literature, ki obravnava oblikovitost slovenskega ozemlja, smo zbirali podatke o geomorfoloških, talnih in klimatskih značilnostih predelov, ki se kažejo kot značilni v Sloveniji in ki bi kasneje služili kot osnova za podroben študij tistih elementov, ki odločilno vplivajo na odpiranje gozdnih površin.
- b/ Nadaljevali smo s proučevanjem teoretičnega modela zaprte doline različnih oblik z namenom, da bi ugotovili zakonitosti, seveda s teoretičnimi predpostavkami, kako oblika ene doline vpliva na potrebno gostoto primarnih in sekundarnih gozdnih prometnic.
- c/ Le nekaj let po izdaji zadnjih Smernic za projektiranje gozdnih cest se je izkazalo, da je v zakonodaji prišlo do tolikih sprememb (skoraj vsi zakonski predpisi, ki zadevajo projektiranje in gradnjo objektov in s tem tudi gozdnih cest, so bili v zadnjih 4 letih spremenjeni), da je potrebno določena poglavja v Smernicah napisati na novo. V ta namen smo intenzivno začeli zbirati gradivo z za dopolnitev obstoječih Smernic.

d/ Pripravljeno je bilo delovno gradivo za Pravilnik o gradnji in vzdrževanju gozdnih cest, ki mora iziti na osnovi zakona o gozdovih.

e/ Že dalj časa se je kazala potreba, da se ugotovi stanje po GG v Sloveniji, kako je z načrtnim odpiranjem gozdov oziroma z izdelavo perspektivnih načrtov izgradnje gozdnega cestnega omrežja ter z vodenjem katastra gozdnih cest. V ta namen smo osebno po vseh 14 gozdnih gospodarstvih v Sloveniji zbirali tozadevne podatke in na ta način dobili precej dober pregled o kvaliteti načrtovanja gozdnih prometnic v Sloveniji. Obenem smo zbrali do zdaj najbolj zanesljive podatke o letnem obsegu gradenj gozdnih cest ter skupnih dolžinah primarnih prometnic ob koncu leta 1985 iz česar smo izračunali gostote cest v posameznih kategorijah gozdov v Sloveniji. Obdelani podatki so bili posredovani tudi na 18. IUFRO kongresu.

f/ Istočasno smo zbirali tudi podatke o odprtosti gozdov v drugih republikah v Jugoslaviji. Izkazalo se je, da je zelo težko priti do zanesljivih podatkov, ker v drugih republikah poleg zvezne statistike ne vodijo lastne evidence o tekoči gradnji gozdnih prometnic. Uspelo nam je po posameznih republikah zbrati le podatke o gostoti cest v družbenih gozdovih, ne pa tudi v gozdovih zasebnega sektorja.

g/ Nadalje smo v letu 1986 proučevali še dve tematiki in sicer:

- značilnosti terena za gradnjo gozdnih prometnic v Sloveniji ter
- negozdarski interesi pri načrtovanju gozdnih cest.

Že dolgo se je kazala potreba po boljšem poznavanju terenskih razmer, v katerih načrtujemo in gradimo gozdne prometnice v Sloveniji. S popisom gozdov v l. 1980 se je ponudila priložnost, da zbrane podatke izkoristimo in jih posebej proučimo z vidika gozdnega gradbeništva. Osnovni namen proučevanja je bil v tem, da dobimo čim boljše informacije o značilnosti terenov v Sloveniji, kjer rastejo gozdovi z opredeljeno lesnoproizvodno funkcijo in ki zahtevajo ustrezno odprtost s prometnim omrežjem. Res da rezultati proučevanja dajejo le povprečne vrednosti, ki veljajo za celo Slovenijo, vendar so kljub temu zelo dobra osnova za oceno, kakšen delež posameznih tehnologij pri gradnji gozdnih prometnic pri nas v bodoče lahko pričakujemo in v kateri smeri bo treba poglobiti raziskovanja.

Tudi podrobna proučitev negozdarskih interesov, ki so upoštevani pri načrtovanju gozdnih cest, nam nudi koristna spoznanja o kompleksnosti pri odpiranju gozdnega prostora. Tokrat smo prvič prišli do kvantitativnih podatkov o tem, koliko gozdarstvo z gradnjo gozdnih prometnic prispeva k izboljšanju prometne infrastrukture pri nas in s tem k gospodarskemu razvoju celotne družbe.

3. Ugotovitve na osnovi opravljenih raziskav:

Ugotovitve se nanašajo le na tisti del gradiva, ki je bilo zbrano na gozdnogospodarskih organizacijah in zajema podatke o odprtosti gozdov, načinu načrtovanja gozdnih prometnic ter evidenco zgrajenih gozdnih cest.

Iz zbranih in obdelanih podatkov povzemamo naslednje glavne ugotovitve:

- Koniec leta 1985 je bilo v Sloveniji 25.226 km vseh cest, primernih za prevoz lesa, od tega je 39,6 % gozdnih (9.977 km) in 60,4 % (15.249 km) javnih. Skupna dolžina produktivnih cest je znašala 13.644 km, od tega je 62,4 % gozdnih in 37,6 % javnih. Gostota teh cest v gospodarskih gozdovih je bila torej 14,37 km/ha. Družbeni gozdovi so mnogo bolj odprti kot zasebni. V družbenih gozdovih je bila gostota 17,2 m/ha (od tega 14,1 m/ha gozdnih cest in le 3,1 m/ha javnih), v zasebnih gozdovih pa 12,5 m/ha (gozdnih in javnih cest je približno enako).
- V istem obdobju je gostota produktivnih cest v gospodarskih gozdovih v družbenem sektorju Jugoslavije znašala 8,3 m/ha, kar je polovico manj kot v Sloveniji.
- Pri zbiranju podatkov po GG o zgrajenih gozdnih cestah smo ugotovili, da so pod pojmom "rekonstrukcija cest" zajeti različni podatki (nove in obstoječe dolžine cest). Zaradi neenotnega kriterija so vsi do sedaj zbrani podatki o novozgrajenih gozdnih cestah v republiškem merilu netočni in jih bo treba ponovno preveriti.

- Načrtovanje gozdnih prometnic pri posameznih GG v Sloveniji je zelo različno, pretežno poteka brez perspektivnih načrtov. Le na enem gozdnem gospodarstvu imajo za celotno območje izdelan nekoliko poenostavljen perspektivni načrt, kjer so vse trase načrtovanih gozdnih cest tudi ekonomsko utemeljene.
- Tudi evidentiranje gozdnih cest (kataster) je po GG precej različno, pogosto zelo pomanjkljivo, zato smo v Pravilniku o gradnji gozdnih cest, ki bo izšel na osnovi Zakona o gozdovih, predvideli obvezno in poenoteno vodenje katastra gozdnih cest za vso Slovenijo.

Glede ugotovitve v okviru proučevanja negozdarskih funkcij gozdnih cest so naslednje:

- V nestrnjenih gozdovih ni mogoče gozdno prometno omrežje načrtovati izključno z vidika gospodarjenja z gozdovi, ampak je v mnogih primerih treba upoštevati tudi interese drugih porabnikov prostora.
- Od skupno zgrajenih gozdnih cest v obdobju 1975 - 80 je bilo 31 % dolžin cest, pri katerih so bili pri načrtovanju upoštevani tudi interesi drugih dejavnosti.
- Pretežni del cest (64,3 %) z upoštevanjem negozdarskih interesov je bilo zgrajenih v okviru TOK in 35,7 % v okviru TOZD.
- Od povprečno letno zgrajenih gozdnih cest v Sloveniji (301 km) v obdobju 1975 - 80 odpade 93 km na ceste, pri katerih so bili upoštevani interesi drugih gospodarskih dejavnosti oziroma 27 km na ceste, pri katerih so bili ti interesi prevladujoči. Če bi delež gozdnih cest z negozdarskimi interesi strnili v skupno dolžino, bi ta znašala 32 km. Gradnja navedene dolžine je bila financirana v obsegu 2/3 iz sredstev gozdarstva in le 1/3 iz sredstev drugih dejavnosti, čeprav bi negozdarske dejavnosti morale pokrivati celotne stroške izgradnje.

4. Arhiviranje

Prvi del raziskovalnih rezultatov je že obdelan v zaključnem elaboratu "Naravne danosti za načrtovanje in gradnjo gozdnih cest v Sloveniji" za gozdna gospodarstva Slovenije. Arhivski izvod je shranjen v strokovni knjižnici IGLG pod številko 331 in dostopen uporabnikom po pravilih poslovanja knjižnic.

5. Seznam objav:

- Dobre, A.: Posamezne ugotovitve iz obravnavane tematike so bile posredovane gozdarski praksi ali širši strokovni javnosti v naslednjih oblikah:
- Dobre, A.: Accessibility of Forests in Slovenia and the Characteristics of the Forest-Road Network, poster na 18. IUFRO kongresu ter pisna razlaga z istim naslovom, 6 strani.
- Dobre, A.: Pomen nekaterih dejavnikov pri določanju optimalne gostote cest v gozdu, predavanje za DIT gozdarstva v Kočevju.
- Dobre, A.: Projektiranje šumskih cest na pretežno težkim in za žičare prikladnim področjima, predavanje na seminarju o žičnicah v Delnicah.
- Dobre, A.: Tehnični predpisi v gozdnem gradbeništvu, predavanje na seminarju za pripravo na strokovne izpite iz gozdnega gradbenišтва.
- Dobre, A.: Mednarodni sejem gradbenih strojev BAUMA 86, proočilo, 3 str.

RO: INŠTITUT ZA GOZDNO IN LESNO GOSPODARSTVO

RP: SKLADNEJŠI REGIONALNI RAZVOJ SLOVENIJE V MANJ
RAZVITIH OBMOČJIH

IZHODIŠČE PROGRAMA ZA LETO 1987

PS: Vloga gozdarstva pri skladnejšem razvoju manj razvitih
območij Slovenije

TS: 1. Pomen gozdnih cest za skladnejši razvoj Slovenije
2. Energetski pomen lesne biomase in racionalizacija njene
uporabe

POMEN GOZDNIH CEST ZA SKLADNEJŠI RAZVOJ SLOVENIJE

Program dela v letu 1987

- Nadaljevali bomo z zbiranjem osnovnih informacij o terenskih razmerah v posameznih predelih Slovenije z vidika načrtovanja in gradnje gozdnih prometnic.
- Zbrali bomo podatke o sedanji odprtosti gozdov, o predvideni gostoti cestnega omrežja ob koncu srednjeročnega obdobja (1990) ter o predvideni optimalni odprtosti gozdov po posameznih gozdnogospodarskih enotah v Sloveniji. Iz teh podatkov bo kasneje možno proučevati stanje ter trende razvoja prometne infrastrukture v gozdovih Slovenije tako po prostoru (regijah) kot po značilnostih predelov.
- Proučevali bomo možnosti za racionalnejši način dela (postopkov) pri pripravi dokumentacije v sklopu graditve gozdnih prometnic.

ENERGIJSKI POMEN LESNE BIOMASE IN RACIONALIZACIJA NJENE UPORABE

Program dela v letu 1987

- Pojavnost in splošna uporabnost biomase v Sloveniji
- Bilanca lesne biomase za energijske namene (reg. in republiško)
 - a/ skupne zaloge, prostorsko opred.
 - b/ sedanja količina izkoriščanja biomase in tehnologije
 - c/ potencialne možnosti izkoriščanja biomase
- Potrebe po racionalizaciji v ekonomskem, tehnološkem delovnem, socialnem, okoljetvornem, narodnoobrambnem pomenu.
- Uporaba nove tehnologije za:
 - a/ pridobivanje
 - b/ predelavo
 - c/ uporabo biomase za energijske namene.
- Nova oblika energije in njen pomen za skladnejši razvoj in manj razvita območja SR Slovenije.
- Uporabljena metodologija
 - a/ statistika
 - b/ anketa (je že zunaj)
 - c/ Splošno združenje gozdarstva

RO: INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO UNIVERZE EDVARDA KARDELJA V LJUBLJANI

POROČILO O DELU ZA LETO 1986

Naslov RP: SKLADNEJŠI REGIONALNI RAZVOJ SLOVENIJE IN
MANJ RAZVITIH OBMOČIJ
šifra: 21-2815/86

Projektni
sklop: DEMOGRAFSKA GIBANJA KOT DEJAVNIK REGIONALNEGA
RAZVOJA SLOVENSKE ISTRE
šifra: 21-2815-506-86

LJUBLJANA, FEBRUAR 1986

1. Naslov RP: SKLADNEJŠI REGIONALNI RAZVOJ SLOVENIJE IN
MANJ RAZVITIH OBMOČIJ
šifra: 21-2815/86
2. Naslov PS: DEMOGRAFSKA GIBANJA KOT DEJAVNIK REGIONALNEGA
RAZVOJA SLOVENSKE ISTRE
šifra: 21-2815-506-86
3. Izvajalec: Inštitut za geografijo Univerze E.Kardelja
v Ljubljani
4. Koord.PS: Peter Repolusk, dipl.geogr.
5. Izvajalci PS: Piry Ivo, dipl.geogr.
Peter Repolusk, dipl.geogr.
6. Financerji: Združena sredstva PORS: 2,720.000
sofinancer: ORS Izola Koper-Piran: 2,720.000

Koordinator PS:
Peter Repolusk, dipl.geogr.

Direktor:
mgr.Rado Genorio, dipl.geogr.

RO: INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO UNIVERZE E. KARDELJA V LJUBLJANI

RP: SKLADNEJŠI REGIONALNI RAZVOJ SLOVENSKE IN
MANJ RAZVITIH OBMOČIJ
šifra: 21-2815-87

PS: DEMOGRAFSKA GIBANJA KOT DEJAVNIK REGIONALNEGA
RAZVOJA SLOVENSKE ISTRE
Poročilo o delu za leto 1986

1. Uvod (izhodišča in namen)

Raziskava vloge demografskih in socio-ekonomskih značilnosti prebivalstva v občinah Slovenske Istre (Izola, Koper in Piran) pri nadaljnjem regionalnem razvoju je primer študije gravitacijsko zaokroženega območja, kjer je razvoj izoblikoval dve prostorski enoti z bistveno različnimi gospodarskimi in demografskimi značilnostmi.

Raziskava demografskih gibanj je opredeljena v funkciji dejavnika regionalnega razvoja Slovenske Istre in izhaja iz naslednjih elementov:

- prostorskih možnosti oziroma naravno pokrajinskega potenciala, ki opredeljuje pogoje za naselitev in razvoj posameznih naselij v zvezi z možno funkcijo posameznih naselij glede na naravno pokrajinski potencial
- demografskega razvoja predvsem z vidika dolgoročnega pomena demografskih procesov in struktur ter njihovega preoblikovanja v procesih industrializacije in urbanizacije
- gospodarskega razvoja kot okvira, v katerem se preobražajo posamezne sestavine v pokrajini in ki obenem iz teh tudi izhaja
- razvoja družbene in materialne infrastrukture kot podlage za zagotavljanje osnovnih pogojev za nemoten razvoj gospodarstva, ter s tem povezanega dviga družbenega in osebnega standarda.

V tem okviru bodo v nadaljnjem raziskovalnem delu opravljene globalne analize dosedanjih procesov in s planskimi dokumenti predvidenih možnosti razvoja, ki se bodo nadaljevale s podrobno proučitvijo socialno-geografskih elementov na ravni sondnih naselij, izbranih na osnovi tipologije naselij. Podrobna analiza neposredno na terenu zbranega gradiva nam bo omogočila opredelitev zakonitosti in značilnosti razvoja prebivalstva in naselij v posameznih pokrajinskih in teritorialnih enotah Slovenske Istre. Skušali bomo opredeliti vpliv demografskih dejavnikov na oblikovanje različnih potreb, ki se porajajo v razvoju naselij in katerih neizpolnitev se kaže v demografskem praznjenju pokrajine. To pa zmanjšuje tudi zmožnosti gospodarskega razvoja kot tudi ohranitev potrebnega nivoja oskrbnih dejavnosti in infrastrukture ter s tem vpliva na propadanje kulturne pokrajine.

2. Delovni postopek in uporabljena metodologija

Prva faza raziskave je bila usmerjena v utrditev vsebinske zasnove proučevanja in opredelitev ciljev raziskave ter izbor in opredelitev kazalcev za izdelavo tipologije naselij v Slovenski Istri, ki naj bi služila kot osnova za določitev sondnih naselij.

Opravljen je bil izbor kazalcev za pripravo tipologije naselij in izdelana matrika vrednosti posameznih kazalcev, ki bo služila pri določevanju frekvenčne distribucije rangov za posamezne pokazatelje, z vidika procesov demografskega razvoja, deagrarnizacije, industrializacije in urbanizacije.

3. Ugotovitve

Glavna pozornost je bila posvečena hribovitemu zaledju regije, ki v primerjavi z dinamično razvijajočim se priobalnim delom izrazito stagnira ali nazaduje. Depresivnost gospodarskega in populacijskega razvoja traja že desetletja z izjemo nekaterih manjših območij oziroma manjših zaposlitvenih in centralnih krajev, ki pa so prešibki za revitalizacijo celotnega območja.

Že uvodoma so se kot ključni razvojni dejavniki izkazali tisti, ki so neposredno povezani s problemi kontinuirane poselitve, racionalne izrabe demografskih potencialov, kvalifikacijske strukture aktivnega prebivalstva ter izboljšanjem življenjskih in bivalnih razmer. Odgovoriti bo potrebno na vprašanja o vzrokih migracij zaledje-obala, o tem, koliko vplivajo na selitve na mikroregionalni ravni demografski elementi (poroke), gospodarski (zaposlitev, šolanje) ali drugi vzroki (načrtovani razvoj naselij, možnost nakupa zemljišča, dostopnost do centrov zaposlitve ipd.) in kakšen je bil vpliv uvajanja različnih nivojev centralnih funkcij v razvoju naselij.

Gradivo raziskovalne naloge se nahaja na Inštitutu za geografijo Univerze Edvarda Kardelja, Ljubljana, Trg francoske revolucije 7

Bibliografija za leto 1986:

Piry Ivo: GEOGRAFSKI ORIS SLOVENSKE ISTRE. Geographica Slovenica
10, IGU Ljubljana

Piry Ivo, Peter Repolusk: Poročilo o delu na raziskavi za
Občinske raziskovalne skupnosti Izola, Koper in Piran.
Tipkopis v dokumentaciji IGU.

POVZETEK:

Raziskava se dotika problematike demografske strukture kot dejavnika razlik v regionalnem razvoju Slovenske Istre. V nasprotju s priobalnim delom postaja hribovito zaledje v demografskem oziru depresivno območje. Namen prve faze raziskave je bil opredeliti tiste dejavnike, ki so povzročili negativne trende v prebivalstvenem razvoju in v razvoju poselitve.

ABSTRACT:

The research deals with the problem of demographical structure as an element of differentiation in regional development of Slovene Istria. In comparison with the litoral, the inner hilly region is becoming an area of population decrease. The first working phase determined factors which caused the negative trends in the population development and settlement system.

IZHODIŠČA DELOVNEGA PROGRAMA ZA LETO 1987

RP: SKLADNEJŠI REGIONALNI RAZVOJ SLOVENIJE IN
MANJ RAZVITIH OBMOČIJ
šifra: 21-2815-87

PS: DEMOGRAFSKA GIBANJA KOT DEJAVNIK REGIONALNEGA
RAZVOJA SLOVENSKE ISTRE

Raziskovalno delo v letu 1986 je temeljilo predvsem na zbiranju gradiva o demografskih in socioekonomskih značilnostih naselij v občinah Izola, Koper in Piran. Gradivo je bilo v večji meri povzeto iz podatkov popisa prebivalstva leta 1981, dopolnjeno pa je bilo še z vrednostmi za nekatere parametre o položaju posameznih naselij v okviru naselbinskega omrežja.

1. Na osnovi matričnih vrednosti za 19 spremenljivk bomo ovrednotili današnje razvojne tokove v posameznih območjih in vzroke in procese, ki so do takega stanja pripeljali, tako na področju prebivalstvenega razvoja, razvoja naselbinskih enot ter spreminjanja ekonomske usmerjenosti prebivalstva. Izdelali bomo:
 - tipologijo naselij na osnovi dosedanjih razvojnih značilnosti in možnosti bodočega razvoja
 - opredelitev homogenih prostorskih enot s sorodnimi socioekonomskimi in gravitacijskimi obeležji
 - izbor sondnih naselij oziroma skupin naselij z največ značilnostmi, ki bodo prezentirala širša območja, za podrobnejše proučevanje problematike na terenu
2. Podrobnejše vrednotenje demografskih in z njimi povezanih socioekonomskih značilnosti prebivalstva, kar je tudi temeljno izhodišče raziskovalne naloge za določitev vsebine in intenzivnosti procesov v prostoru:
 - naravno gibanje prebivalstva (rodnost, smrtnost, staranje prebivalstva)
 - mehansko gibanje prebivalstva

- opredeljevanje zastopanosti nekaterih karakterističnih skupin prebivalstva (šoloobvezni kontingent, delovni kontingent, delež prebivalstva starega do 27 let oziroma nad 64 let) v bodoče ob upoštevanju sedanjega razvoja
- spremembe v izobrazbeni in zaposlitveni strukturi

3. Večji del raziskovanja bo potekal na terenu v obliki anketiranja v izbranih sondnih naseljih oziroma območjih. Z anketiranjem bomo konkretnije analizirali pojave in procese, ki smo jih opredelili s pomočjo popisnega gradiva ter gradiva nekaterih inštitucij, deloma pa bomo v neposrednem kontaktu s prebivalstvom območja skušali opozoriti še na nekatere druge dejavnike v prostoru, ki jih je iz obstoječih podatkovnih baz težko ali nemogoče opredeliti:

- tipologija gospodinjstev po starosti, socioekonomskih značilnostih, posestnih razmerah
- odseljevanje prebivalstva (vzroki, območja odseljevanja, obdobja odseljevanja, struktura odseljene populacije)
- stanje primarnih gospodarskih dejavnosti v naselju (odnos prebivalstva do kmetovanja, perspektive kmetijske dejavnosti glede na demografska gibanja in spremembe socioekonomske strukture lastnikov zemlje)
- gravitacija prebivalstva in vloga dnevne migracije
- odnos prebivalstva do razvojnih trendov v naselju in do razvojnih možnosti na osnovi danih in potencialnih možnosti
- spreminjanje tipologije in funkcije naselij zaradi spreminjajočih se gospodarskih usmeritev

4. Raziskava bo pri oceni stopnje regionalnega razvoja in skladnejšega prostorskega razvoja v tem delu Slovenije poizkušala odgovoriti predvsem na vprašanja, ki se dotikajo pojmov:

- demografski potenciali regije in ocena vloge demografskih struktur kot vzroka oziroma posledice gospodarskega stanja v prostoru

- ohranitev poselitve kot enega od temeljnih pogojev skladnega in kontinuiranega razvoja z ustreznim razvojem gospodarstva ter družbene in materialne infrastrukture
- izboljšanje življenjskih in bivalnih pogojev na danem območju, torej zagotavljanje ravnotežja v odnosu do privlačnih urbaniziranih con, ki so v času hitre industrializacije in urbanizacije rastle tudi na račun deagrarizacije in depopulacije v podeželskem zaledju
- sprememba v kvalifikacijski sestavi aktivnega prebivalstva v zvezi z naravno-pokrajinskimi potenciali območja in z minimumom delovnih mest, ki bi zmanjšal negativne vplive depopulacije

Raziskava bo omejena na podeželsko notranjost občin, ki je v razvoju krepko zaostala za ožjo obalno regijo. Rezultati raziskovanja v letu 1987 bodo v zadnji fazi služili oceni dosedanjih in planiranih posegov na to območje, uporabni pa naj bi bili tudi kot strokovna podlaga nosilcem razvoja in ustreznim inštitucijam za nadaljnje planiranje razvoja poselitve in dejavnosti v notranjosti Slovenske Istre. Študija bo poleg tega prikazala vplive širših razvojnih projektov na ožjem prostorskem nivoju, zlasti s stališča razvoja slovenskega podeželja po obdobju najmočnejših populacijskih in gospodarskih sprememb.

Ljubljana, 6.2.1987

Nosilec:

Peter Repolusk
Peter Repolusk

Direktor:

Rado Genorio
mag. Rado Genorio

RO: URBANISTIČNI INŠTITUT SR SLOVENIJE

POROČILO O DELU ZA LETO 1986

Naslov RP: SKLADNEJŠI REGIONALNI RAZVOJ SLOVENIJE IN
MANJ RAZVITIH OBMOČIJ
šifra: 21-2815/86

Projektni
sklop: KOMPLEKSNI MODEL ZA UGOTAVLJANJE RAZVOJNIH
MOŽNOSTI MANJ RAZVITIH OBMOČIJ
šifra: 21-2815-505-86

LJUBLJANA, FEBRUAR 1987

1. Naslov RP: SKLADNEJŠI REGIONALNI RAZVOJ SLOVENIJE
IN MANJ RAZVITIH OBMOČIJ; 21-2815/86
2. Naslov PS: KOMPLEKSNI MODEL ZA UGOTAVLJANJE RAZVOJNIH
MOŽNOSTI MANJ RAZVITIH OBMOČIJ; 21-2815-505/86
- Tematski
sklop: RAZVOJ RURALNIH NASELIJ KOT DETERMINANTA IN
POGODJ RAZVOJA PODEŽELJA.
SPREMLJANJE PROCESOV URBANIZACIJE V SLOVENIJI
3. Izvajalec: Urbanistični inštitut SR Slovenije
4. Koord.PS: dr. Lojze Gosar, dipl.geogr.
5. Izvajalci: dr. Lojze Gosar
Aleksander Jakoš
Pavle Mihevc
6. Financerji: Združena sredstva PORS: 5,223.000.-
sofinancer: Komisija IS SRS: 5,223.000.-

Koordinator PS:
dr.Lojze Gosar,dipl.geogr.

V.d.direktor:
Jože Dekleva,dipl.inž.arh.

POVZETEK

Raziskava sestoji iz treh tematskih sklopov:

- Kompleksni model za ugotavljanje razvojnih možnosti manj razvitih območij
- Razvoj ruralnih naselij kot determinanta in pogoj razvoja podeželja
- Spremljanje procesov urbanizacije v Sloveniji

Prvi tematski sklop povezuje delo sodelujočih ustanov. Shema delovnega pristopa za usmerjanje dela celotnega projekta je rezultat interdisciplinarnega dela izvajalcev projekta.

Drugi in tretji tematski sklop obravnavata problematiko urejanja podeželskih naselij ter najnovejše tendence razvoja poselitve v Sloveniji.

ABSTRACT

This research consists of the three main thematic spheres:

- The complex model for the identification of development possibilities of less developed areas
- Rural settlements as a determinant for the development of rural areas
- Urbanization trend in Slovenia

The purpose of the first research is to coordinate the work of institutions which cooperate in the project. The work plan for the project is the result of the interdisciplinary work of the institutions which are included in the project.

The purpose of the second and the third research is to identify the development problems of rural settlements as well as the latest urbanization trends in Slovenia.

RO: URBANISTIČNI INŠTITUT SR SLOVENIJE

TS: RAZVOJ RURALNIH NASELIJ KOT DETERMINANTA
IN POGOJ RAZVOJA PODEŽELJA

POROČILO O DELU ZA LETO 1986

Vprašanjem nadaljnega razvoja poselitve in še posebej naselijem v ruralnem prostoru, namenjamo v raziskavi največ pozornosti. V Sloveniji je namreč skoraj polovica naselij na nek način ogroženih, saj se število prebivalcev v njih zmanjšuje vzporedno s tem pa tudi nazaduje njihov gospodarski potencial. Ob vprašanju kako se ta raziskava vključuje v projekt "Skladnejši razvoj Slovenije in manj razvitih območij" lahko odgovorimo predvsem to, da prav naselja v ruralnih območjih pogosto spadajo v manj razvita območja in z vso svojo vsebino predstavljajo "v mnogih generacijah pridobljeno družbeno bogastvo."

Predpostavljamo tudi, da je za skladnejši regionalni razvoj in razvoj manj razvitih območij pomembno spoznavati in usmerjati prav to z naselji izraženo človekovo prisotnost v prostoru.

Pri celoviteje zasnovanem razmišljanju o nadaljnjem razvoju podeželskih naselij smo poleg za podeželje pomembnih dejavnikov kmetijstva in gozdarstva izpostavljali še zakonodajne okvire in še posebej:

- razmišljali o podeželju in manj razvitih območjih kot samosvojih sestavinah celovito zasnovanega procesa planiranja v prostoru
- ugotavljali družbeni interes (zagotavljanje hrane, ohranjanje poseljenosti, vzdrževanje kulturne krajine in drugi). Vse to zahteva celovite in posebne ukrepe za realizacijo plansko opredeljenih nalog (tj. uresničevanje konkretnih programov na področju infrastrukture, pospeševanje razvoja manj razvitih območij z realizacijo določenih politik kot so davčne, posojilne, investicijske, gradbene itd.)
- vprašanja zasnove in realizacije posameznih programov (kmetijskih, gozdarskih, prometnih, komunalnih, oskrbnih, turistično-rekreacijskih, zaposlitvenih, energetskih, izobraževalnih...) je potrebno vzajemno, sočasno in medsebojno tudi na medobčinski ravni usklajeno načrtovati ter izvajati
- ukrepe, ki so običajno še vedno preveč splošno zapisani, bo potrebno iskati vsaj okvirne možnosti za realizacijo (npr. združevanje sredstev za konkretno akcijo, programe) v prostoru.

Celovit, podeželju lasten razvoj mora zaobseči vse sestavine

družbenega planiranja, vse časovne horizonte (dolgoročne, srednjeročne, kratkoročne) in vse nivoje odločanja. Pri analiziranju problemskih sklopov pa moramo v teh okvirih poleg celotnega iskati posebne poudarke in zakonitosti razvoja manj razvitih območij, mimo katerih še vedno ne smemo, če hočemo zaobseči resnične razvojne probleme podeželja in ljudi na tem prostoru.

Cilj raziskave tudi je spoznavati metodološke prvine, ki so pomembne za gospodarno poseganje v prostor vasi in sistem omrežja naselij. Pri tem je izpostavljeno dosedanje spoznanje, da je za smotrno poseganje v podeželski prostor potrebno upoštevati dejanski razvoj v prostoru in zakonske okvire.

Dosedanje delo smo osredotočili na:

- opredelitev družbenih ciljev in razvojnih ter načrtovalskih posebnosti manj razvitih območij
- izbor in kritično analizo zakonodajnih (kmetijskih, prostorskih) okvirov planiranja in načrtovanja razvoja ter urejanja manj razvitih območij. V ta namen smo izbrali vzročna vplivna območja (Hotedršica, Pšenična polica, ōrni vrh). Vzročna opazovanja bomo razširili še na nekatera gospodarsko in morfološko specifična območja.

Delo samo pa je ob neposrednem kontaktu z ljudmi in dostopnimi gradivi ob konkretnih vzorcih narekovalo poudarjanje posameznih temeljnih področij (planskih prvin), ki so značilne za ruralni razvoj in načrtovanje. Še prav posebno pa smo želeli povezati dve ključni področji, ki po našem mnenju prevladujeta. To je za gospodarsko življenje in razvoj kot celoto pomembno kmetijstvo in gozdarstvo s prisotnostjo človeka (obstoj in gradnja naselij) v prostoru.

Poznavanje omrežja (sistema) naselij in podatkov o strukturi letih je poleg poznavanja lokalnih determinant razvoja, ena od osnov za pripravo razvojnih politik v manj razvitih območjih. V naši raziskavi zato dajemo ob analizi vzorčnih naselij in njihovih vplivnih območjih posebno pozornost tudi naslednjim razvojnim dilemam:

- Katera naselja v obravnavanem območju so centralni kraji, ki imajo ustrezne funkcije in svoje vplivno območje, tako da potrebujejo samo še investicije za vzdrževanje in ojačanje njihove sedanje centralne vloge (prednosti pred drugimi naselji)?
- Katera naselja imajo premalo funkcij in bi lahko nudila svoje usluge širšemu zaledju kot sedaj, če bi z ustreznimi investicijami vzpostavili funkcije, ki bi bile za ta naselja primerne a jih do sedaj niso imele. To velja tudi za okrepitev njihovih povezav s sosednjimi naselji višjega ali nižjega reda.

- Katera naselja nimajo pomembnih funkcij ali infrastrukture in imajo zelo slab ekonomski potencial, ki bi omogočal popestritev opremljenosti? Ali naj ta naselja imajo nižjo prioriteto pri dodelitvi investicij?
- Kateri centri imajo možnost za gospodarski razvoj in popestritev opremljenosti in bi jih zato lahko "preuvsrstili" v center višjega reda.
- Katera naselja, ki sedaj nimajo funkcij, ki so značilne za centralne kraje bi lahko preuvsrstili v višji red z izboljšanjem opremljenosti?
- Kako naj bi obstoječa necentralna naselja, ki nimajo potenciala za razvoj, močneje povezali z obstoječimi ali potencialnimi centralnimi kraji? Kako?
- Kako naj bi v odročnih območjih izboljšali dostopnost, da bi prebivalstvo bilo deležno najrazličnejših uslug, ki morajo biti v mestih?
- Kako naj bi obstoječe omrežje naselij bolj učinkovito izrabili pri razporejanju različnih funkcij (in infrastrukture), da bi jih bilo deležno čim večje število prebivalcev?
- Kako bi omrežje naselij lahko tako prilagodili, da bi ustvarili boljše možnosti za splošen gospodarski razvoj?
- Kako bi lahko ojačali povezave med naselji tako, da bi pospešili spontani razvoj na strateških točkah?

Našteli smo nekaj vprašanj, za katera menimo, da jih bo potrebno tudi v bodoče poglobljeno obravnavati, če hočemo prispevati k celovitemu razvoju vseh območij Slovenije, posebej pa še manj razvitih območij.

Pri analizi izbranih vzorcev skušamo postopoma priti do kriterijev za usmerjanje razvoja naselij posebej še v tistih območij, za katera nimamo še na razpolago ustreznih planskih dokumentov. Kriteriji za urejanje takih naselij naj bi služili kot strokovni pripomoček planerski (urbanistični) operativi pa tudi predstavnikom posameznih nosilcev razvoja pri pripravi razvojnih planov.

Uvodni del

V letu 1986 smo delo zastavili predvsem v dveh smereh:

- analiza gibanja števila prebivalcev po letu 1981 na ravni občin
- priprava obdelav na ravni naselij z vidika razpoložljivosti podatkov in priprave programskih paketov na vzorcu Suhe Krajine

Opis dela in rezultatov

GIBANJE ŠTEVILA PREBIVALCEV PO LETU 1981 NA RAVNI OBČIN

Lestvico občin glede na gibanje števila prebivalcev v obdobju 1986-1981 smo izračunali na osnovi števila prebivalcev leta 1981 (popis prebivalstva 31.3.1981) in števila prebivalcev leta 1986 (Stalni prebivalci po spolu in občinah SR Slovenije 31.7.1986 - Statistične informacije št. 279, Zavod SR Slovenije za statistiko). Gibanje je izraženo z indeksom.

Število prebivalcev Slovenije je po letu 1981 naraščalo podobno hitro kot v obdobju 1971-1981. Število prebivalcev je porastlo v povprečju 0.98% letno, kar je nekoliko več kot v obdobju 1971-1981 (0,95%). V kolikor bo število prebivalcev Slovenije naraščalo z enako hitrostjo tudi v letu 1987, lahko pričakujemo, da bo v sredini prihodnjega leta število prebivalcev doseglo 2 000 000.

V primerjavi z obdobjem 1971-1981 pa je po letu 1981 prišlo do določenih sprememb glede razvrstitve občin. Prva razlika nastopi že pri razponu, saj je razlika med najvišjim in najnižjim indeksom v obdobju 1971-1981 znašala 56,1 indeksne točke v zadnjem obdobju pa 24,0 indeksnih točk (razlika je seveda za polovico manjša, ker gre po letu 1981 le za petletno obdobje). Medtem ko so imele v obdobju 1971-1981 tri občine indeks višji od 130, ima višji indeks kot 115 (to je primerljivo zaradi polovice krajšega obdobja) le ena občina. V preteklem obdobju so imele še štiri občine višji indeks kot 120, po letu 1981 pa le dve. Negativno gibanje števila prebivalcev je imelo v preteklem obdobju devet občin po letu 1981 pa le še pet občin. Če pa ne upoštevamo delitve mariborske občine pa le tri. Zato lahko rečemo, da se je gibanje števila prebivalcev v Sloveniji vsaj na občinski ravni nekoliko uravnotežilo in ni več tako izrazitih razlik med občinami, kot so bile v preteklih obdobjih. Še vedno pa

prihaja do določene koncentracije v posameznih območjih saj na primer število prebivalcev le v 21 občinah narašča hitreje kot je slovensko povprečje v ostalih pa zaostaja za slovenskim povprečjem.

Podobno kot v obdobju 1971-1981 je tudi v zadnjem obdobju na vrhu lestvice občina Ljubljana-Moste-Polje, ki izrazito odstopa od ostalih občin. Tudi na drugem mestu je ljubljanska občina in sicer Ljubljana-Vič-Rudnik. Ljubljana kot celota pa bi bila uvrščena na lestvici na tretje mesto.

Med občinami na vrhu lestvice prevladujejo občine v okolici Ljubljane, na obali in gorenjske občine. Med občinami na dnu lestvice je do največjega obrata prišlo pri občini Ljubljana-Center, kjer je število prebivalcev po letu 1961 stalno in zelo hitro padalo, po letu 1981 pa se je celo nekoliko dvignilo. Med devetimi občinami, ki so imele negativno gibanje števila prebivalcev v obdobju 1971-1981, je imela v zadnjem obdobju negativno gibanje le še občina Idrija. Na novo pa so v ta razred uvrščene občine Ajdovščina, Sevnica, Maribor-Pobrežje in Maribor-Rotovž. Vendar pa se v nobeni občini število prebivalcev ni znižalo za več kot 2,2%.

VZORČNA ANALIZA OBMOČJA SUHE KRAJINE

Suha Krajina je območje z enotnimi geografskimi značilnostmi, ki pa je razdeljeno med štiri občine. Območje Suhe Krajine smo uporabili kot vzorec za statistično analizo naselij, ki jo bomo izvedli v prihodnjem letu za celotno Slovenijo. Gre seveda le za vzorčno analizo, ki ne zajema vseh možnih razpoložljivih programskih paketov, niti vseh osnovnih podatkov.

Osnovni podatki, ki jih potrebujemo, so podatki popisa prebivalstva in stanovanj za leta 1961, 1971 in 1981. Te podatke imamo na magnetnih trakov na Republiškem računskem centru in jih je potrebno prenesti na osebni računalnik, na katerem bomo opravili vse obdelave. Gre torej za prenos podatkov iz računalnika CYBER na IBM PC XT. Teh podatkov še nismo uspeli v celoti prenesti, deloma tudi zaradi omejenih zmogljivosti osebnih računalnikov. Poleg teh osnovnih podatkov je bilo seveda potrebno uskladiti šifrantne naselij med posameznimi popisi, da je možna avtomatična obdelava. Pri tem smo morali stanje naselij v Sloveniji prilagoditi na leto 1986, za katero imamo naročeno število prebivalcev po naseljih pri Republiškem zavodu za statistiko SR Slovenije. Te podatke bo seveda potrebno vnesti v računalnik ročno.

Za dovolj kvalitetne analize naselij Slovenije je bilo potrebno na računalnik prenesti tudi določene druge datoteke, ki smo jih pripravili na UI SRS v preteklih letih in jih seveda novelirati. Ena od takih osnovnih informacij je nadmorska višina naselij v Sloveniji.

Pri poglavju Spremljanje procesov urbanizacije v Sloveniji bomo uporabljali predvsem dva programa: WORDSTAR in SYMPHONY. Gre za ustaljena programska paketa pri katerem z wordstarjem predvsem oblikujemo končna besedila in tabele, medtem ko se vse matematične operacije opravijo na symphony. Symphony je integriran programski paket (verzija 1.00), ki nam omogoča statistično obdelavo tabel. V tem paketu je sicer možno tudi oblikovanje besedil in tabel vendar je zmogljivost paketa wordstar (verzija 3.40) večja.

Območje Suhe Krajine zajema 170 naselij. že pri tem podatku pa se je pojavil problem, ki bo še bolj očitno na ravni Slovenije. Ker v enem od naselij (Topla Reber v občini Kočevje) v letu 1971 in ravno tako v letu 1981 ni živel noben prebivalec, se je seveda pri izračunu indeksa obdobja 1971-1981 pojavil znak err ali napaka. Zato tudi seštevek naselij ni pravi in imamo pri tej analizi le 169 naselij. Pri velikosti naselij in nadmorski višini naselij je seštevek seveda pravi.

Do sedaj opravljene analize gibanja števila prebivalcev v obdobjih 1961-1971 in 1971-1977 na ravni Slovenije so pokazale enako tendenco gibanja števila prebivalcev kot za območje Suhe Krajine, kjer je seveda pri zadnjem obdobju uporabljen podatek za leto 1981. Gre za določeno zmanjševanje razlik v gibanju števila prebivalcev med naselji. Toda to velja le za naselja izven obeh ekstremnih razredov. Za naselja z najhitrejšo rastjo števila prebivalcev in naselja z najmočnejšim nižanjem števila prebivalcev je značilno, da se je tako proces koncentracije kot praznenja še okrepil v zadnjem obdobju. Predvsem v območjih odseljevanja opažamo polarizacijo med naselji, kjer se počasi ustavlja odseljevanje in naselji, kjer se je odseljevanje še okrepilo (v teh naseljih moramo upoštevati, da ne gre vedno za odseljevanje ampak tudi nižanje števila prebivalcev zaradi izredno slabe starostne sestave prebivalstva).

To nam dokazujejo tudi podatki, saj je na primer v obdobju 1961-1971 število prebivalcev v naseljih na območju Suhe Krajine nazadovalo kar v 105 naseljih, stagniralo v 40 naseljih in naraščalo le v 24 naseljih. V naslednjem obdobju pa je nazadovalo število prebivalcev v 80 naseljih, stagniralo v 44 naseljih in naraščalo v 37 naseljih. Istočasno pa se je v zadnjem obdobju povečalo število naselij, kjer število prebivalcev narašča ali pada več kot za 25% v desetih letih.

Zelo zanimiva je analiza gibanja števila prebivalcev glede na nadmorsko višino naselij. Prva ugotovitev je gotovo ta, da nadmorska višina naselij na območju Suhe Krajine ne predstavlja vir razlik. število prebivalcev upada v vseh obravnavanih razredih. Upadanje števila prebivalcev je najnižje v naseljih pod 300 m nadmorske višine, toda zato v naseljih nad 600 m nadmorske višine celo manjše kot v

območju 500-600 m. Tu se seveda pokaže specifičen geografski položaj območja Suhe Krajine, kar seveda pomeni, da analize naselij za celotno Slovenijo ne smemo napraviti le za republiko, ampak tudi za posamezne geografske enote. Pri tem bi bilo predvsem potrebno preveriti možnosti analize na osnovi relativnih nadmorskih višin.

Velikost naselij glede števila prebivalcev je v Suhi Krajini tipična za Slovenijo predvsem z vidika izrazite prevlade majhnih naselij, vendar pa v tem območju ni nobenega večjega naselja. Zato je seveda tudi oblikovanje razredov prilagojeno velikosti naselij v tem območju. število prebivalcev upada v vseh velikostnih razredih razen v razredu 300 do 400 prebivalcev in nad 500 prebivalcev, vendar /pa je v obeh razredih le po eno naselje. število prebivalcev se znižuje predvsem v najmanjših naseljih, kar nam dokazuje že naraščanje števila naselij v skupini pod 50 prebivalci, v kateri je bilo leta 1961 58 naselij, v letu 1971 že 64 naselij in v letu 1981 kar 70 naselij.

Analiza naselij na območju Suhe Krajine, seveda z omejenim številom podatkov in tudi uporabo le določenih programov, nas je opozorila na določene probleme, ki jih lahko pričakujemo na ravni Slovenije tako glede čisto tehničnih problemov (na primer vprašanje obdelave naselij brez prebivalcev ali problem ukinjanja naselij zaradi širitev statističnih območij mest), kot tudi opredelitve razredov ali določitve vrednosti določenih relativnih postavk (na primer relativna nadmorska višina naselij).

Posebno pomembna analiza v naslednjem letu pa je predvsem obdelava naselij glede velikosti, gibanja števila prebivalcev itd. po letu 1981, kajti že podatki po občinah, ki smo jih obdelali do leta 1986 so pokazali, da sta energetska kriza in tudi slabši gospodarski položaj povzročila določene spremembe že na občinski ravni, ki pa se bodo verjetno še v večji ravni pokazale na ravni naselij. To pa seveda zahteva določene nove pristope tako pri planiranju razvoja naselij kot širše družbene skupnosti.

Nosilec raziskave:
Aleksander Jakoš, dipl.geogr.

V.d.direktor:
Jože Dekleva, dipl.inž.arh.

RO: URBANISTIČNI INŠTITUT SR SLOVENIJE

TS: RAZVOJ RURALNIH NASELIJ KOT DETERMINANTA
IN POGOJ RAZVOJA PODEŽELJA

IZHODIŠČE PROGRAMA ZA LETO 1987

Naloga obravnava vprašanja razvoja celotne ruralne poselitve, tudi v odmaknjenih vaseh.

Z našim delom želimo ob procesih kot so suburbanizacija, deagrarizacija in odseljevanje predvsem razmišljati o bivalnih, naravnih, delovnih, kulturnih in drugih pogojih (možnostih) tudi in predvsem v tistem delu našega "gospodarsko manj atraktivnega" podeželjskega prostora, za katerega še le zadnja leta spoznavamo, da mora ostati sestavina naših celovitih planskih prizadevanj.

Cilji naloge sovpadajo z večino v "Shemi izvajanja projekta" opredeljenih splošnih ciljev (A01) in še posebej:

- ohraniti poselitev (A02)
- izboljšati življenjske in bivalne razmere (A03)
- zagotoviti delovna mesta (A04)
- itd.

Pot za postopno uresničevanje predloženih ciljev vidimo tudi v spoznavanju (vzorčnem) razvojnih in načrtovalskih zakonitosti v in ob naseljih. Na tej podlagi naj bi oblikovali ravni doseženega razvoja (možnostim) prilagojene planske usmeritve, dokumente pa, tudi postopke.

Vzorčna analiza bo zaobsegala:

- raven gravitacijskega (vplivnega) območja, katerega sestavni del je izbrano vzorčno naselje. V ta namen bomo na podlagi izbranega metodološkega pristopa opredelili tipologijo naselij v celotnem gravitacijskem območju vključno z vzorčnim naseljem. Ob soočanju s planskimi opredelitvami bomo nakazali sistem omrežja naselij v vzorčnem območju, s poudarkom na planskih usmeritvah, ki veljajo za izbrani vzorec in so rezultat širših planskih zasnov. Cilj te faze dela je opredelitev ključnih funkcijskih povezav (soodvisnosti) med naselji vseh stopenj opremljenosti in funkcij (oskrbna, zaposlitvena, bivanjsko pomembna, prevladujoča (metrijska itd.)). Taka opredelitev pa je izhodišče za načrtovalsko detajlno pripravo izvedbenih akcij v naseljih.

- Raven obravnave naselja s pripadajočim zemljiščem - (funkcionalni prostor vasi)

Težišče strokovnega dela bo zahtevalo:

- analizo ekonomskih virov (pomen, obseg, namembnost, struktura zemljišč in lastnikov, nekmetijskih gospodarskih virov, vlogo kmetijstva in gozdarstva, ekonomsko moč in ambicioznost kmetij itd.)
- analizo socio-demografskih virov
- analizo stanovanjskega fonda (razpoložljivost, starost, potrebe...)
- naselje in pripadajoče zemljišče (vzročne soodvisnosti med nekdanjo parcelacijo zemljišč in današnjimi pogoji gospodarjenja),
- itd.

- Grajeni prostor vasi - analiza posameznih sestavin

- elementi grajenih zasnov podeželskih naselij (tipologija, (r)urbanistične zasnove naselja)
- elementi morfološke zasnove vasi s poudarkom na soočanju zatečenih oblik z novimi pojavnimi oblikami - zahtevami
- oblikovalska vprašanja in dvomi o tradiciji, zatečenih oblikah, samoiniciativi in novih strokovnih gledanjih
- odprto vprašanje komunalne oskrbe in urejanja

- Povzetek ključnih spoznanj in predlogov.

Eden od osnovnih ciljev te raziskave, ki je sestavni del projekta "Skladnejši regionalni razvoj..." je, da bi pripomogli k čim bolj smotrnemu urejanju podeželskih naselij in prostora nasploh, predvsem v tistih območjih, ki nimajo ustrezne urbanistične dokumentacije ali pa je v doglednem času še ne bodo imela. Gre namreč predvsem za to, da urbanistični operativi, ki pogosto na terenu tudi strokovno ne more biti kos akutnim problemom iz prakse, damo ustrezna navodila za ravnanje v primerih, ko ni na razpolago urbanistične dokumentacije. Da bi preprečili nered na tem področju, ki se kaže bodisi v črnih gradnjah ali neupoštevanju urbanističnih predpisov, naj bi v okviru te analize prispevali k formulaciji kriterijev za čim bolj ažurno in strokovno še vedno neoporečno delo v praksi. S tem

bi tudi prispevali k temu, da bi podeželska naselja čim bolj ohranila svoje kvalitete .

Raziskava naj bi tudi prispevala k osveščanju podeželskega prebivalstva o potrebi po smotrnem urejanju naselij.

IZHODIŠČA PROGRAMA DELA ZA LETO 1987

Shema izvajanja projekta: "Skladnejši regionalni razvoj Slovenije in manj razvitih območij", med splošnimi razvojnimi cilji (A01) na prvem mestu omenja ohranitev poselitve (A02). Ohranitev sedanjega obsega poselitve pa je seveda povezana z nadaljnjim obstojem vseh naselij Slovenije. Prav tu pa najdemo povezavo s širšim gospodarskim in socialnim razvojem, kajti jasno je, da določena naselja danes, ob sedanjih ekonomskih dejavnostih, nimajo možnosti preživetja. Tradicionalno razdrobljeno kmetijstvo za dom ob slabo plačani zaposlitvi v večjih centrih, ki dnevno zahteva tudi preko ure poti na delo, prej ali slej vodi v odseljevanje mlajšega prebivalstva, s tem pa je to naselje dolgoročno gledano obsojeno na propad. V ta naselja je potrebno prinesiti nove funkcije, ki bodo mlajšemu prebivalstvu dajale realno perspektivo dobrega gospodarjenja in jim istočasno dajale tudi dovolj visok življenjski standard ter možnost koriščenja kvalitetnih terciarnih in kvartarnih uslug.

Naša naloga je najprej opredeliti najbolj ogrožena območja z vidika sedanjih prevladujočih demografskih trendov in obstoječe starostno spolne sestave prebivalstva. Analiza bo zajela celotno Slovenijo (vseh 6 000 naselij), kjer pa gre pogosto le za statistična povprečja. Posebno pozornost je zato potrebno posvetiti regionalnim razlikam. Pri tem ne bomo ostali le na regionalni oziroma občinski ravni ampak bomo obdelave prilagodili tudi posameznim zaključenim geografskim območjem. Pogosto se namreč kritični položaj nekega geografskega območja skriva v statistična povprečja več občin, ki segajo na to območje.

že nekatere obdelave narejene pred zadnjim popisom prebivalstva so opozorile na zelo hitro ožjenje poseljenega prostora z višino. Praviloma težji dostop in slabše možnosti zaposlovanja so povzročile predvsem izredno hitro nazadovanje prebivalstva v višje ležečih naseljih. Zato bomo posebno pozornost posvetili demografski problematiki višje ležečih naselij.

Za vsak razvoj je potrebno veliko število dejavnikov, med katerimi pa je seveda na prvem mestu človek. Nov delovni obrat v naselju s sto prebivalci, toda brez mladine, nima nobene perspektive, hkrati pa bi ga morali postaviti v celoti "od zunaj", torej brez sodelovanja domačega prebivalstva. Zato moramo za vsako območje ugotoviti demografski potencial, ki nam poleg ocene bodoče naravne

rasti daje tudi podatke o specifičnih starostnih skupinah (na primer: predšolski otroci, šoloobvezna mladina, delovni kontingenti itd.). Taka bazna analiza nam omogoča dimenzioniranje investicij v določena območja. Ta hipoteza seveda izhaja predvsem iz predpostavke, da ni verjetno večje preseljevanje "nazaj", torej iz večjih centrov nazaj v manjša naselja. Ob tej predpostavki lahko torej računamo le na prebivalstvo, ki danes še živi na nekem območju.

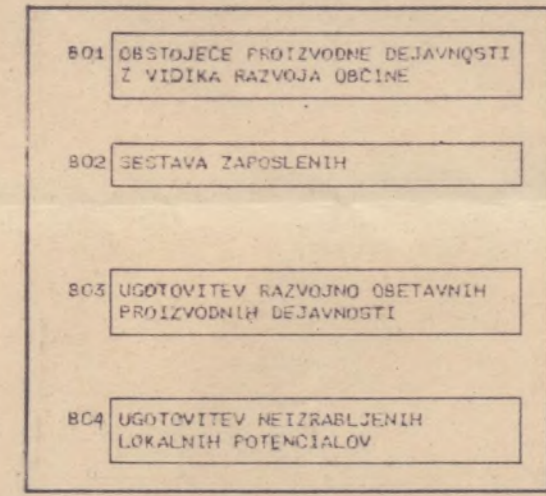
Starostno spolno sestavo prebivalstva je potrebno "prevesti" tudi v razpoložljivo delovno silo in jo tudi številčno ovrednotiti. Ta podatek mora biti na voljo vsem načrtovalcem bodočega razvoja, hkrati pa moramo dobiti tudi povratno informacijo, da ne bo prišlo do neusklajenega načrtovanja, ki lahko povzroči da več dejavnosti planira razvoj z istim prebivalstvom. Še ni dolgo tega, ko smo se s tem problemom srečevali pri planiranju na ravni občin, ko je več občin odpiralo nova delovna mesta in računalo na isto prebivalstvo.

Skladen razvoj poselitve, ob kolikor toliko enakomerni razporeditvi prebivalstva je gotovo eden primarnih ciljev skladnejšega regionalnega razvoja. Ugodna demografska struktura namreč omogoča realno planiranje razvoja, hkrati pa rešuje tudi številne druge socialne probleme (skrb za bolne starše, sosede itd.) pa tudi omogoča boljšo infrastrukturo (na primer lastno čiščenje cest s traktorji, lastna iniciativa in tudi pomoč z denarjem in delom pri gradnji vodovoda, telefona itd.), kar bi v primeru zelo stare sestave prebivalstva padlo na breme širše družbe, ki bi morala veliko investirati, kljub temu, da bi se zavedali da te investicije ne bodo prinesle novega razvoja.

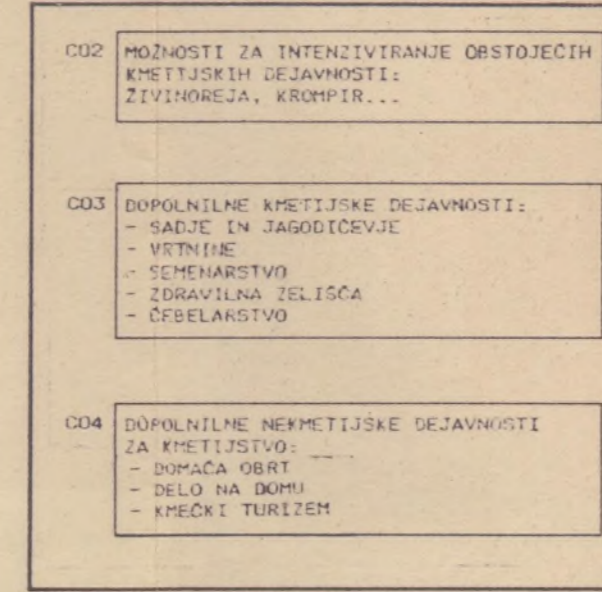
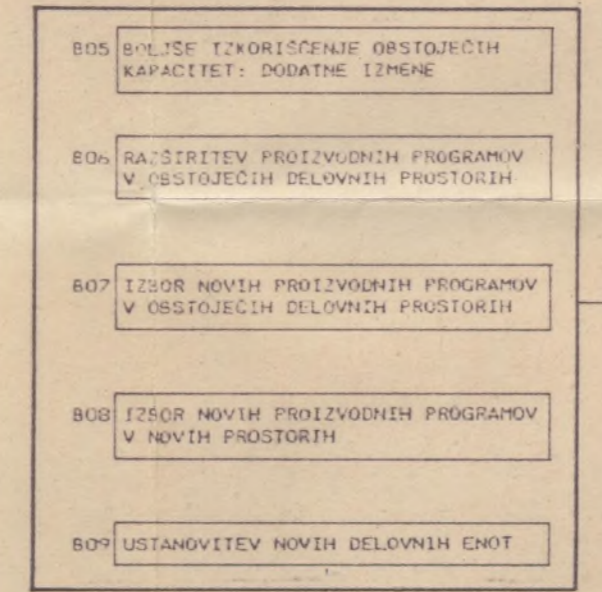
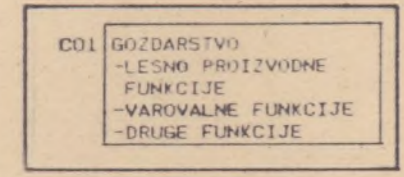
Dolgoročno gledano torej investicije v manjša bolj odmaknjena naselja pomenijo bistveno znižanje stroškov "funkcioniranja" teh naselij (pod tem pojmom pojmuje vse od estetske ureditve hiš, vzdrževanja lokalnih kolovozov, izboljšane določene infrastrukture, do skrbi za starejše prebivalstvo, ali na kratko skrb za nadaljnji obstoj tega poseljenega prostora) v bodočnosti, kajti z ustavljenim odseljevanjem bo lahko številno mlado prebivalstvo samo prevzelo večino teh nalog.

Nosilec raziskave:
Aleksander Jakoš, dipl.geogr.

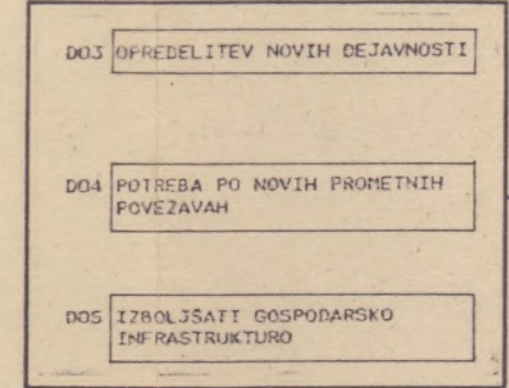
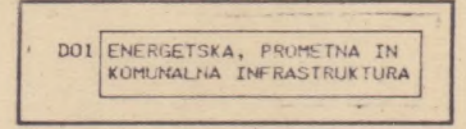
ANALIZA STANJA V INDUSTRIJI, GRADNENIŠTVU, TRGOVINI, OBRTI ITO.

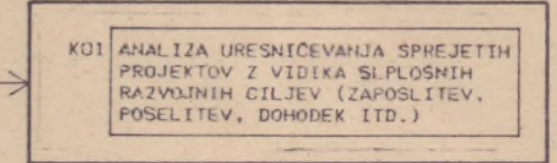
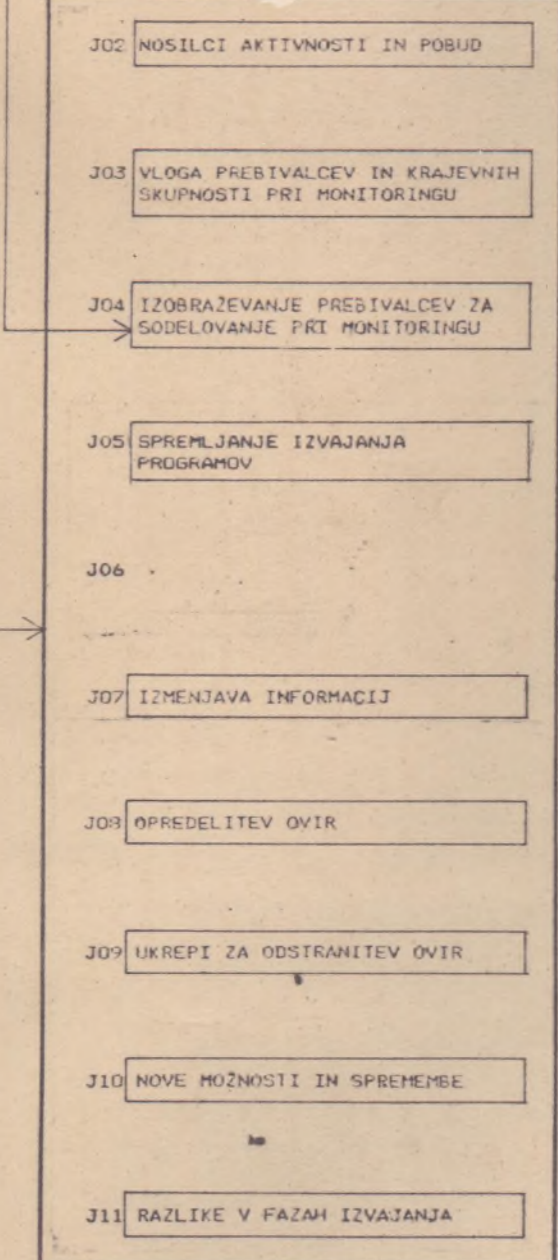
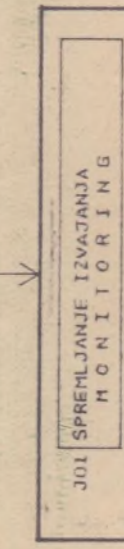
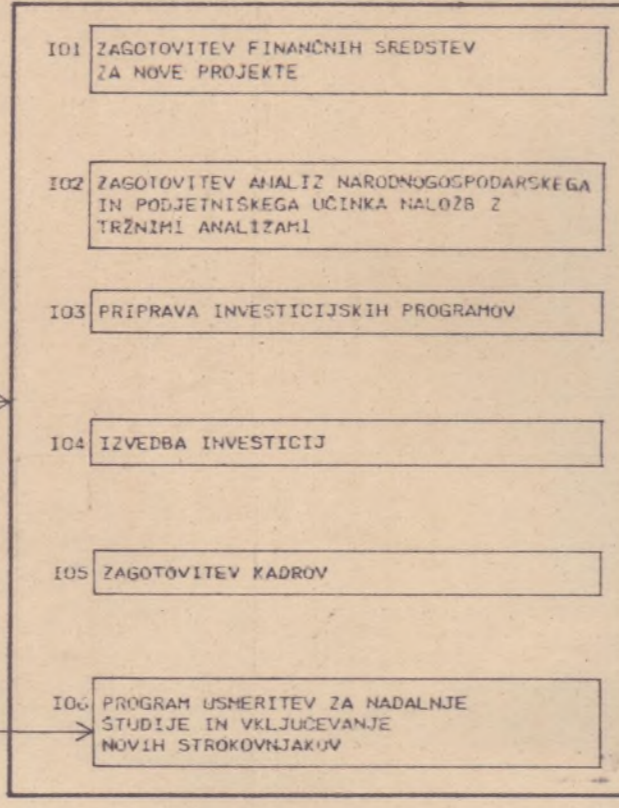
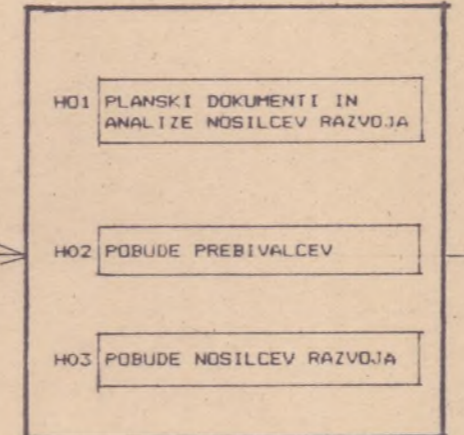
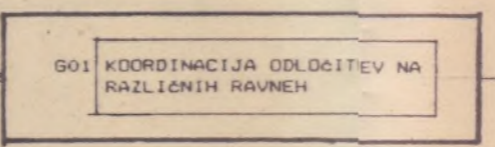
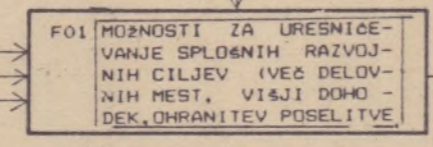
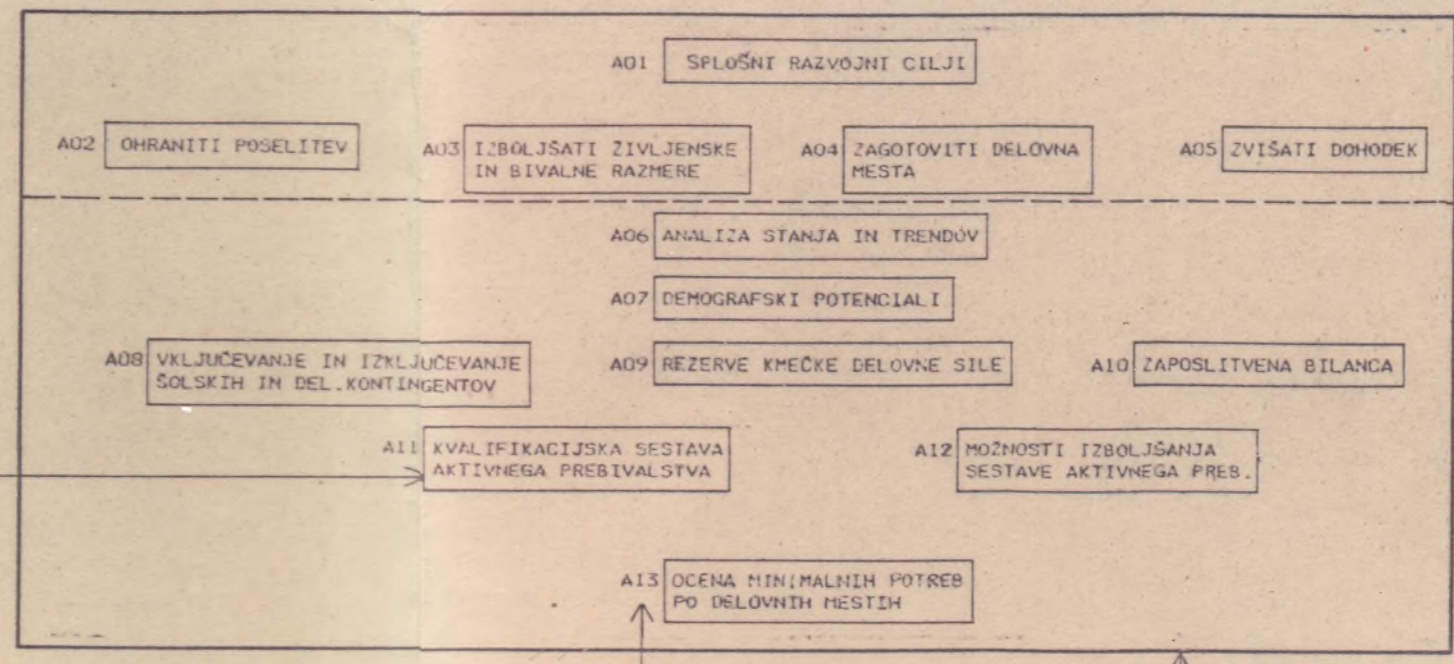
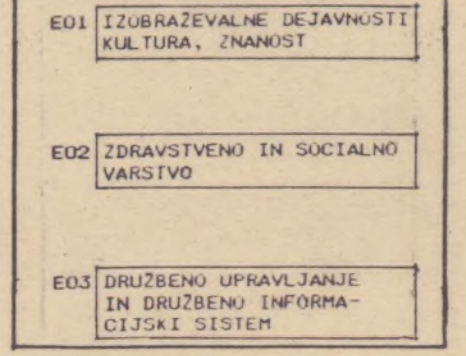
ANALIZA STANJA V KMETIJSTVU IN GOZDARSTVU

ANALIZA STANJA V GOSPODARSKI INFRASTRUKTURI

ANALIZA STANJA V DRUŽBENI INFRASTRUKTURI

SHEMA IZVAJANJA PROJEKTA: SKLADNEJSI REGIONALNI RAZVOJ SLOVENIJE IN MANJ RAZVITIH OBMOCIJ